

Клуб беларускіх школ
Вучням Гайнаўкі — падарункі ад пасольства Беларусі
Стар. 2

BELARUS 21.BY
 Беларусь on-line у Інтэрнэце

Нататкі з падарожжа
Віражы лёсу
I. Французскі жаніх
Стар. 15

Кошт у Беларусі 1 000 рублёў.

9 чэрвеня, 2005

Газета з Беларусі

Голас Радзімы

Газета выходзіць у другі і чацвёрты чацвер месяца.

№ 22-23 (2944 — 2945)

Выдаецца з 1955 года

Персона
"Робім усё для захавання беларускай самабытнасці"

Нека я была сведкай запісу інтэр'ю з Ірынай Аржахоўскай, старшынёй Усеўкраінскага Саюза беларусаў, на Беларускім радыё. Карэспандэнт, даведаўшыся, што Ірына Аляксандраўна ў маладосці любіла спаваць, папрасіла што-небудзь выканаць для перадачы...

Стар. 10
 NEWS FROM BELARUS page 3

Захавай традыцыю

"Ноч малая купальная"

Беларусь з'яўляецца краінай-выключэннем, дзе нацыянальных культурных скарбаў на радзіме меней, чым за яе межамі. Прычынай таму пераважна ваенныя навалы, што хвалімі пракочваліся праз нашу зямлю.

Стар. 8

Вяртанне

Лёс слоніміскіх каштоўнасцей

Тое, што Мінск — адзін з самых зялёных гарадоў Еўропы — адзначаюць літаральна ўсе госці беларускай сталіцы. А каб нагадаць, адкуль пайшла традыцыя азелення горада, прапаную вандроўку ў старэйшы парк Мінска і яго гісторыю.

Стар. 9

Да ўвагі чытачоў!
 Наступны нумар газеты "Голас Радзімы" выйдзе 23 чэрвеня 2005 года

- ААЭ
- Аргенціна
- Арменія
- Аўстралія
- Аўстрыя
- Балгарыя
- Беларусь
- Бельгія
- Бразілія
- Венгрыя
- В'етнам
- Вялікабрытанія
- Германія
- Данія
- Егіпет
- ЗША
- Ізраіль
- Індыя
- Іран
- Італія
- Казахстан
- Канада
- Карэя
- (Паўднёвая)
- Кітай
- Куба
- Кыргызстан
- Латвія
- Лівія
- Літва
- Малдова
- Мексіка
- Нарвегія
- Нідэрланды
- ПАР
- Польшча
- Расія
- Румынія
- Сербія
- Сірыя
- Славакія
- Славенія
- Туркменістан
- Турцыя
- Узбекістан
- Украіна
- Уругвай
- Францыя
- Чэхія
- Швейцарыя
- Швецыя
- Эстонія
- Японія

"Мірскі замак - 2005"

Міры князёўны
Святаполк - Мірскія

4-5 чэрвеня ў гарадскім пасёлку Мір Карэліцкага раёна Гродзенскай вобласці адбыўся Беларускі фестываль мастацтваў "Мірскі замак — 2005".

Ён уключаў шмат цікавых мерапрыемстваў: канцэрт духоўнай музыкі, эстрадны канцэрт, "Свята дзяцінства", кірмаш у Горадзе майстроў. Усе яны адбываліся ля сцен Мірскага замка. А ў самім замку прадавала на-

вукова-практычная канферэнцыя "Мірскі замак і замкі Цэнтральнай і Усходняй Еўропы. Праблемы рэстаўрацыі і музейфікацыі", на якой было прадстаўлена 13 дакладаў. Адбылася прэзентацыя дакументальнага фільма, прысвечанага замку (рэжысёр Сяргей Шульга), а таксама адкрыццё фотавыставы Іаланты Вільконьскай (Польшча). Яна — дачка Кі-

ры Святаполк-Мірскай, унучка князя Івана Святаполк-Мірскага, пахаванага ў капліцы-пахавальніцы замка. Прыехала на свята яшчэ адна ўнучка Івана Мікалаевіча — Марыя Святаполк-Мірская з Лондана. Разам яны ўпанавалі памяць сваіх продкаў і ўзялі ўдзел у канферэнцыі.

Рэгіна ГАМЗОВІЧ.
Фота Аляксандра СНАПКА.

Актуальна

Адзіная міграцыйная карта

Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка 19 мая падпісаў закон аб ратыфікацыі міжрадавага беларуска-расійскага пагаднення аб выкарыстанні міграцыйнай карты адзінага ўзору. Адпаведны закон размешчаны ў Нацыянальным рэестры прававых актаў Беларусі.

Пагадненне накіравана на стварэнне адзінага парадку выкарыстання міграцыйнай карты, а таксама на забеспячэнне належнага ўліку асоб без грамадзянства і замежных грамадзян, якія ўязджаюць на тэрыторыю Беларусі і Расіі.

Пасля ўступлення пагаднення ў моц грамадзяне Беларусі змогуць свабодна перамяшчацца па тэрыторыі Расіі без запаўнення міграцыйнай карты, прадугледжанай заканадаўствам Расіі.

Увядзенне міграцыйнай карты на тэрыторыі Беларусі прадугледжвае праект закона аб прававым становішчы замежных грамадзян і асоб без грамадзянства, які зараз рыхтуецца да разгляду ў Палаце прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу ў другім чытанні. Зараз у Беларусі гэтая сфера не рэгулюецца ні адным прававым актам.

Беларусь і Расія падпісалі міжрадавае пагадненне аб выкарыстанні міграцыйнай карты адзінага ўзору ў Маскве 5 кастрычніка 2004 года. Дакумент распаўсюджваецца на замежных грамадзян і асоб без грамадзянства, якія ўязджаюць на тэрыторыю Беларусі і Расіі з трэціх краін. Пагадненне вызначае форму міграцыйнай карты і парадак яе выкарыстання, а таксама ўстанаўлівае катэгорыі грамадзян, якія карту не запаўняюць.

Анонс
Беларусь-ТБ

"ВЫБАР"
 Па суботах, па панядзелках (паўтор) Інтэрактыўнае ток-шоу, у кожным выпуску якога актуальную тэму абмяркоўваюць не толькі госці праграмы, але і тэлегледачы. Для таго, каб прыняць удзел у інтэрактыўным галасаванні, тэлегледачу неабходна пазваніць і аддаць свой голас за тую ці іншую кропку зроку, якую прапануюць у эфіры. Званок для ўсіх жыхароў Беларусі — бясплатны.

"МАЯ КРАІНА — БЕЛАРУСЬ"
 Па суботах у 10.50, па аўторках у 9.05
 Беларусь — гэта не толькі дзіўны і непаўторны край блакітных азёр, але і краіна з багатай культурна-гістарыч-

най спадчынай. Да нашых дзён захаваліся палацы і замкі багацейшых магнатаў Рэчы Паспалітай і Расійскай імперыі, старадаўнія манастыры і храмы, унікальныя помнікі архітэктуры, гісторыі і культуры. Усё гэта — культуралагічны праект "Мая краіна — Беларусь", у які ўваходзяць праграмы "Наша спадчына", "Алхімія слова", "Адлюстраванні" і "Музеум".

VIII НАЦЫЯНАЛЬНЫ ФЕСТИВАЛЬ БЕЛАРУСКАЙ ПЕСНІ І ПАЗЭПІ "МАЛАДЗЕЧНА - 2005"
 10 - 11 чэрвеня. У восьмы раз у беларускім горадзе Маладзечнае адбудзецца свята ў лепшых традыцыях беларускай музыкі і літаратуры.

Чытайце навіны з Беларусі на сайце Belarus21.by/main

"Голас Радзімы"
 ў 52 краінах

Клуб беларускіх школ

Вучні з Гайнаўкі атрымалі падарункі ад пасольства Беларусі

Лепшым ліцэістам і гімназістам Комплексу школ з вывучэннем беларускай мовы ў Гайнаўцы (Беластоцчына) ўручаны дыпломы, падзякі і каштоўныя падарункі ад Пасольства Рэспублікі Беларусь ў Польшчы. Саветнікі дыпламатычнай місіі Мікалай Пятровіч, Тадэуш Стружэцкі і консул Валзім Палякоў наведлі ліцэй і гімназію з нагоды заканчэння вучэбнага года. Вучні атрымалі ў падарунак падручнікі і кнігі па беларускай літаратуры, гісторыі, культуры, СД-плееры і кампакт-дыскі.

НА ЗДЫМКАХ: беларускі ліцэй у Гайнаўцы; у камп'ютэрнай зале ліцэя. Фота БелТА.

Кампетэнтна

Вада ў трансгранічным аспекце

Беларусь уваходзіць у лік пяці самых водазабеспечаных краін Еўропы. Ад якасці гэтага рэсурсу залежыць стан навакольнага асяроддзя, якасць жыцця. Вада — наша прыродная каштоўнасць. І яе трэба эфектыўна выкарыстоўваць і берагчы. Гэтай справай займаецца Міхаіл КАЛІНІН — доктар тэхнічных навук, дырэктар Цэнтральнага навукова-даследчага інстытута комплекснага выкарыстання водных рэсурсаў.

— Вада — неабходная крыніца для нармальнага функцыянавання ўсіх экасістэм на Зямлі, — значыць Міхаіл Калінін. — На жаль, ужо сёння ў свеце не хапае вады ў многіх месцах планеты. Адна шостая частка насельніцтва Зямлі не мае доступу да чыстай пітной вады і адна трэцяя — да вады, прызначанай для побытавых патрэб. Беларусі ў гэтым сэнсе пананікала. У нашай краіне вады дастаткова. На беларускай тэрыторыі працякае больш за 20 тысяч рэк і ручаёў, знаходзіцца больш за 10 тысяч азёр, 143 водасховішчы і 1 500 ставаў (невялікіх сажалак). Агульныя прэсныя водныя рэсурсы складаюць 57,9 куб. км, а падземнай прэснай вады — 16-18 куб.км. Штогод на вытворчыя, камунальныя і пітныя патрэбы выкарыстоўваецца 1,7 куб. км свежай вады. Спажыванне пітной вады на аднаго чалавека ў сярэднім складае 220 літраў у суткі. Што датычыць якасці беларускай вады, дык яна адпавядае нормам. Трохі болей за норму ўтрымліваецца ў ёй жалеза і марганцу, што абумоўлена натуральнымі фактарамі.

Актуальныя для нас зараз трансгранічныя праблемы. Плённае супрацоўніцтва наладжана з Украінай па выкарыстоўванні і ахове трансгранічных вод, абмену інфармацыяй, атрыманні аб'ектыўных звестак, напрыклад, напярэдадні паводкавых сітуацый на Прыпяці. Не менш плённыя сувязі з Літвой, Латвіяй, Польшчай. Сёлета пройдзе міжнародная канферэнцыя, прысвечаная трансгранічным водным аб'ектам, у якой прымуць удзел беларускія навукоўцы. А ў чэрвені ў Мінску

пад эгідай ЮНЕСКА адбудзецца міжнародная канферэнцыя, прысвечаная водным рэсурсам і геаэкалогіі.

— Што складае менавіта вашы навуковыя інтарэсы?

— Наш інстытут створаны ў 1961 годзе. Я працую ў інстытуце з 1973 года. Пачынаў інжынерам, потым абараніў кандыдацкую, доктарскую дысертацыю.

Увогуле, я і мае калегі вывучаем, як змяняецца якасць вады і як пранікае забруджанне ў падземныя воды і як яно рухаецца. Паводле міжнароднай праграмы ІНТАС, у нас наладжана распрацоўка праграмных прадуктаў дзеля таго, каб мы іх маглі прымяняць для нашых задач. Разам з беларускімі навукоўцамі ў гэтым накірунку працуюць калегі з Іспаніі, Германіі, Аўстрыі, Прыбалтыкі, Расіі.

Працуючы ў інстытуце, мне давялося займацца рознымі тэмамі, удзельнічаць у якасці кансультанта ў міжнародных праектах. У прыватнасці, у 1979 годзе ў Паўночным Йемене займаўся стварэннем матэматычнай мадэлі і ацэнкай запасаў падземных вод у Вадзі Хадрамаўт. У 1990 годзе прыняў удзел у стварэнні схемы комплекснага выкарыстання водных і зямельных рэсурсаў Йеменскай Рэспублікі. Абагульненыя даследчыцкія матэрыялы увайшоў у кнігу "Падземныя воды паўднёвых і ўсходніх правінцый Йеменскай Рэспублікі".

Займаўся таксама тэмай, звязанай з падземнымі водасховішчамі: як стварыць падземную плаціну і там назапашваць ваду, вывучаў экалагічныя структуры, дзе

можна назапасіць ваду, а потым забраць.

Навуковая школа, якую праішоў, была звязана не толькі з вадой, а і з экалогіяй. Яна дала добрую базу ў плане аховы навакольнага асяроддзя.

— Якія найбольш значныя працы апошнім часам былі выкананы вашым інстытутам?

— Мы займаемся распрацоўкай тэхналогій для вытворчасці "крэмніевай" вады. Існуе два яе віды. Адзін дазваляе выводзіць з арганізму радыёнуклідны. Другі — садзейнічае назапашванню мікраэлементаў, якіх не хапае нашаму арганізму — селену, фтору, ёду. "Крэмніевая" вада з'яўляецца лепшым антыаксідантам. Яе ўжыванне не выклікае пабочных адмоўных наступстваў. Нават водападрыхтоўка для алкагольных напояў робіцца на "крэмніевай" вадзе.

Інстытут штогод выпускае кадастр "Водныя рэсурсы: выкарыстанне і якасць вод". Летась нашымі спецыялістамі былі апублікаваны матэрыялы, прысвечаныя вынікам даследаванняў якасці паверхневых вод басейна Дняпра ў межах Рэспублікі Беларусь. Выйшла таксама першая кніга з серыі, прысвечанай водным рэсурсам шасці абласцей Беларусі, — "Водныя рэсурсы Віцебскай вобласці". У ёй — характарыстыка найбольш буйных азёраў і рэк, якія знаходзяцца на дадзенай тэрыторыі, падземных вод, апавед, як фарміруюцца водныя рэсурсы.

Увогуле справа вядзецца сістэмна і паслядоўна. Гутарыла Наталля АЛЯКСЕВА.

Стасункі

Дзелавы клімат пацяплеў

У дзелавым клімаце назіраецца значнае пацяпленне. Такую выснову група Сусветнага банка зрабіла па выніках нядаўня праведзенага даследавання.

Змены да лепшага адчулі ў першую чаргу шматпрофільныя прадпрыемствы — колькасць ліцэнзій для іх знізілася, а афармленне неабходнай дакументацыі стала займаць менш часу. Значна радзей правяркам, а самі інспекцыі сталі карацей. Усё гэта, на думку экспертаў, адчувальна спрашчае працу прадпрыемстваў і спрыяе развіццю малога і сярэдняга бізнесу ў Беларусі. Такое даследаванне Міжнародная фінансавая карпарацыя праводзіла і ў іншых краінах СНД — Узбекістане, Таджыкістане, Украіне і Грузіі. Гэтыя краіны значна адстаюць ад Беларусі па ўсіх паказчыках.

Магутныя БелАЗы для "золаташукальнікаў"

У Камсамольск-на-Амуры на адрас ЗАТ "МногOVERшинное" паступілі звыш 45-тонныя БелАЗы з вытворчай аб'яднанні "Беларускі аўтамабільны завод" (горад Жодзіна).

Шэсць велікагрузных машын будучы дастаўлены па рацэ Амур на баржах у горад Мікалаеўск-на-Амуры, а адтуль — сваёй ходою — дабырца да знакамітага залатаноснага рудніка Хабараўскага краю.

Як паведамілі ў Аддзяленні Пасольства Рэспублікі Беларусь у Хабараўску, закупка буйнагабарытнай тэхнікі не ў Японіі і не ў Амерыцы, а ў Беларусі выдатна для далёкаўсходнікаў па дзювах пацяплення. Яна больш даступная па аўтамабільным абслугоўванні і больш танная. БелАЗы надзейныя і па эксплуатацыйных якасцях. А цяпер у Жодзіне ўжо створаны машыны, якія здольны перавозіць 290 тон грузаў.

На Далёкі Усход за апошнія тры гады з Беларусі паступіла звыш 40 БелАЗаў, якія працуюць на карысць эканомікі Хабараўскага краю.

Страта

Памяці Анатоля Акушкі

Камітэт па справах рэлігіі і нацыянальнасцей пры Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь выказвае сваё шчырае спачуванне родным і бліжнім цудоўнага чалавека, ганаровага консула Рэспублікі Беларусь ва ўсходніх абласцях Украіны, старшыні Данецкай абласной грамадскай арганізацыі "Культурна-асветніцкае таварыства беларусаў "Нёман" АКУШКІ АНАТОЛЯ ВАЦЛАВАВІЧА і глыбока смуткуе з-за яго заўчаснай смерці, падзяляючы боль незаменнай страты разам з многімі беларускімі суайчыннікамі ва Украіне, з усімі, хто ведаў і высока цаніў гэтага незвычайнага па сваіх душэўных і арганізатарскіх якасцях, надзвычай энергічнага і жыццелюбівага чалавека, сапраўднага патрыёта Беларусі.

Жыццёвы шлях Анатоля Вацлававіча Акушкі варты самай высокай

павагі і можа служыць яскравым прыкладам мэтанакіраванасці ў жыцці і любові да сваёй Радзімы для многіх падрастаючых пакаленняў моладзі Беларусі і Украіны.

Анатоль Вацлававіч прайшоў няпросты жыццёвы шлях, але заўсёды знаходзіў у сабе сілы дапамагчы тым, хто побач, ён з'яўдаўся ваяком сабе беларусаў Данецкай вобласці і стаў "народным дыпламатам", які ўслаўляў добрае імя Беларусі ва Украіне.

Ён клапаціўся пра людзей, не шкодуючы сваіх уласных сіл, і застаўся на перадавой жыцця да самага канца, аддаўшы ўсё сваё сэрца і шырыню душы людзям.

Вечная памяць Анатолю Вацлававічу Акушкі.

Станіслаў БУКО, старшыня камітэта

Беларуская грамадскасць Украіны панесла цяжкую страту — 1 чэрвеня 2005 года раптоўна пайшоў з жыцця старшыня Данецкага абласнога культурна-асветнага таварыства "Нёман" АНАТОЛЬ ВАЦЛАВАВІЧ АКУШКА, генеральны дырэктар АТ "Фірма "Мэбля", заслужаны працаўнік гандлю, ганаровы консул Рэспублікі Беларусь ва ўсходніх рэгіёнах Украіны.

На працягу свайго жыцця ён з беларускай праціўнасцю і асабістай сціпласцю аддаваў свае веды і арганізатарскі талент людзям, працуючы на адказнай рабоце на Данеччыне.

У апошнія гады ён шмат увагі аддаваў умацаванню гандлёва-эканамічных сувязей Украіны з Рэспублікай Беларусь, адраджэн-

ню і далейшаму развіццю беларускай культуры і духоўнасці сярод беларусаў вобласці, аказваў дапамогу суайчыннікам на міжрэгіянальным узроўні, і мы спадзяёмся, што яго сябры і папечнікі дастойна прадоўжаць гэтую высакародную справу станаўлення беларускасці ў Данецкім рэгіёне.

Члены каардынацыйнай рады і прэзідыум Усеўкраінскага саюза беларусаў, дзе ён побач з намі працаваў амаль 5 гадоў, глыбока смуткуюць з прычыны страты мэтака таварыша, земляка, суайчынніка.

Выказваем шчырае спачуванне сям'і, усім яго родным і бліжнім сябрам.

Ірына АРЖАХОЎСКАЯ, старшыня Усеўкраінскага саюза беларусаў

Данецкая абласная грамадская арганізацыя "Культурна-асветніцкае таварыства беларусаў "Нёман" з глыбокім смуткам паведамляе аб заўчаснай смерці на 64-м годзе жыцця старшыні таварыства, члена прэзіды-

ума Усеўкраінскага саюза беларусаў, ганаровага консула Рэспублікі Беларусь ва ўсходніх абласцях Украіны АНАТОЛЯ ВАЦЛАВАВІЧА АКУШКІ і выказвае спачуванне яго родным і бліжнім, усім беларусам Данеччыны з нагоды гэтай страты.

The chosen political line

President of Belarus Alexander Lukashenko met with Foreign Minister Sergei Martynov to receive his report.

The president gave several commissions on improving the work of the foreign political department in priority for the Belarusian state guidelines, in particular, in work with such important partners as the Russian Federation, Kazakhstan, which has been recently visited by the state delegation headed by the president of Belarus, other CIS countries, including the European direction as well. The head of state underlined the Belarusian adherence to the chosen foreign political line, which essential basis is openness and readiness for cooperation in the context of mutual respect and equal rights.

MAJOR TASK for next five years

There will be personal accountability imposed — for everybody from the government officials to the minor management officers, the head of state stressed. The implementation of the village revival program is the major political, social and economic task for all powers for the next five years, president of Belarus Alexander Lukashenko stated in the town of Drohichin.

energy-intensive tractors, subsidies to some 60 basic agricultural organizations. These centralized funds will be allocated to regions and agricultural organizations taking into account the amount of production and sales.

According to Mr. Lukashenko, the allocated funds will let create favorable conditions for strengthening the agrarian economy, fulfill some economic projects. It necessary to concentrate all financial resources and

The implementation of the village revival program is the major political, social and economic task for all powers for the next five years.

The state assistance will be rendered mostly to the agricultural companies, which provide the highest payback, Belarusian Mr. Lukashenko said at the on-site republican seminar on the issues of implementation of the state village revival program for 2005-2010.

The financial aspect of the program is the vital for meeting the program's production and social targets.

The state will allocate only a part of funds financing the priority fields of development of the agricultural complex, — the head of state noted. They include state programs, privileges to loans for business-plans, prices for agricultural products in linewith to their growth for energy resources, insurance of crops, grants to prices for combine harvesters,

aim them to the implementation of large-scale projects".

The state village revival program will enable to "upgrade the village, promote the people's welfare and enhance the prestige of the rural life", the Belarusian leader also has noted that the implementation of the program will enable to ensure the food security of the country. And this is the bedrock of the socio-political stability and sustainable development of the state, "the task in the village revival sphere is not an easy one. However, all governmental bodies, heads and specialists of agricultural companies and labor collectives will take every effort to see its successful settlement".

PLANS TO IMPROVE SYSTEM OF EXPORT SALES

"Now our companies-exporters are trying to transfer to the CIF terms of delivery and supply goods to a specific wholesaler which will then distribute them throughout retail outlets. Of course, it would be better to set up our own wholesale bases however this is quite expensive," the deputy foreign minister specified.

tioned measures shows the growth in the exports of goods and services and excess of prices in exports over imports. "This is a lucrative situation. The overshoot of the USD and Russian ruble exchange rate is that positive factor which promotes the exports growth. However, we should further stimulate exports, first of all, by setting up a crediting mechanism of export deliveries", Alexander Mikhnevich noted.

Старонку падрыхтаваў Барыс ЖУКАЎ.

Acropolis is interested in Minsk

The company Acropolis, Vilnius, is interested in construction of big trading centers in Minsk, chairman of the boards of directors of the Lithuanian company Mindaugas Martsinkyavichus stated. An official Vilnius delegation headed by mayor of the city Arturas Zuokas has visited Minsk. The delegation included Lithuanian businessmen and representatives of the Vilnius city authorities. Acropolis is a real estate management and

development agency, the chairman said. According to him, Minsk is an attractive region of business — the Belarusian capital is close to Vilnius, has quite a big population and well-developed infrastructure. "I think that soon the company will get down to selecting land plots in Minsk what we are going to negotiate with the leadership of the city and the business circles of the Belarusian capital", Mindaugas Martsinkyavichus added.

Belarus & WTO

Belarus should get prepared to work in line with the conditions of the World Trade Organization.

There is not much time the republic has before accessing WTO. When Russia accesses the organization Belarus will be surrounded by the countries with certain customs and tax regulations and Belarus will have to operate appropriately under such conditions. Moreover, the state has practically started acting as the WTO members. Therefore we should create all the WTO member-states possess in order to be competitive. In this respect the agrarian industry as well as the whole national economy has two problems — prime cost reduction and improvement of products' quality. According to the president, all production programs should be aimed at the competitive requirements in products and services.

One of the terms of Belarus' accession to the World Trade Organization is transition to the market economy. First of all, the Belarusian legal-treaty base should be brought into line with international standards, the director of the Economy Institute of the National Academy of Sciences of Belarus, Academician Piotr Nikitenko stated at a sitting of the council of the Belarusian Scientific-Industrial Association /BSIA/ held in the main scientific establishment of the republic and dedicated to the socio-economic consequences of Belarus' accession to WTO.

Piotr Nikitenko also noted that the innovation orientation and the correlation "quality-price" are the main priorities of the republic for favorable joining this international organization. In this conjunction Belarus should become "an assembly shop" of Russia to jointly integrate into the world division of labour system.

At the same time the chief designer of the Belarusian motorcar construction, Academician Mikhail Vysotskiy holds another opinion. According to him, the Belarusian scientific-technical potential is much higher than in other CIS member-states including Russia. "We should

strive for the West and join international corporations, which will give us new technologies. "Using new technologies we will be able to produce competitive goods and sell them in Russia", the chief designer underscored.

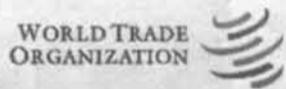
It is noteworthy that the forecast of the socio-economic effect of the Belarusian accession to WTO was prepared by the Belarusian economists jointly with specialists of the foreign ministry.

Having thoroughly analyzed the socio-economic aspects the developers arrived to the conclusion that the fuel and ferrous metallurgic branches will benefit the most. The chemical, petrochemical and wood industries as well as machine-engineering are the next on the beneficiaries' list. The light, food and construction industries are likely to experience negative outcomes of the Belarusian entry to WTO.

At the same time the accession to WTO speeds up the process of structural rebuilding of the national economy and adjusts the correlations between the goods and services' production and domestic and foreign demand.

The BSIA council decided to submit the document for consideration of the

export-bound companies. Taking into consideration their amendments the scenario of the Belarusian accession to WTO will be further submitted to the BSIA international board of directors in June this year.

Till the end of the current year Belarus plans to finish bilateral talks with 10 countries on joining the World Trade Organization.

The WTO working group for accession of this republic to the organization is composed of representatives of 30 countries including 20 states, which are holding talks with Belarus. Talks with 10 countries will finish in the near future by signing corresponding bilateral memorandums, protocols and other documents confirming that a country will not put forward any proposals, will not insert any new provisions in them and those obligations Belarus is ready to undertake meet its interests.

Bilateral talks are rather confidential, at the same time the group of the states, which would finish soon talks with Belarus, included "several CIS participating countries and the biggest trade partners of this republic".

In the second group of states, Belarus is holding talks with, one can take note of such countries as the USA, European Union, Canada and Australia. They play leading roles in the WTO and the Belarusian side has not achieved such progress with them yet. The proposal of Belarus to thoroughly analyze the general tariff related to the access of goods on the markets and obligations in this or that sector do not bring about positive dialogue.

The EU requirements are rather tough. The USA has approximately the same position. They want us to significantly cut down on the obligations and liberalize customs duties. In this regard the Belarusian party believes such extended bilateral negotiations with the WTO members should be held in the capitals of the states rather than in Geneva.

The third group includes the countries which are minor partners of Belarus but which occupy a certain niche on the world market and see promising development of relations with Belarus. These countries include Panama, Honduras, the Dominican Republic.

Message into future

On the International Children's Day "Message into the future" was sent by children of the diplomats accredited in Belarus to the Belarusian peers. The children wrote the message at a party organized on June 1 by the Ukrainian embassy. The young "peace messengers" were congratulated by Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of Ukraine to the Republic of Belarus Piotr Shapoval and wives of diplomats from different countries.

More than 100 drawings were presented on this day at the exhibition "Together into the future" placed in the hall of the embassy. In art studios the children headed by Piotr Shapoval performed a painting — applique work. With the help of Anna-Marie Hekker, the wife of Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of Germany to Belarus Martin Hekker, the young artists made a drawing-poster "The Earth is our home". The children finished the

holiday by writing "Message into the future" jointly with Nadezhda Shapoval. "Let our dreams find the response in the hearts of children of the world turning into actions of the good, mercy and love over the Earth", the boys and girls wrote in the message.

The presents made by the diplomats' children were given to the Belarusian children who are taking recuperation courses in the rehabilitation center Zhdanovichy not far from Minsk.

Пераход тэлебачання на лічбавы фармат

Пастаяннае распаўсюджванне тэлевізійнага сігнала ў лічбавым фармаце на тэрыторыі Мінска і Мінскага раёна пачнецца 1 ліпеня, паведаміў дырэктар рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства "Беларускі радыётэлевізійны перадаючы цэнтр" Генадзь Роса.

Па яго інфармацыі, зараз у сталічным раёне дзейнічае зона вопытнай эксплуатацыі лічбавага тэле- і радыёсігнала. У гэтым рыжыме тут пры дапамозе сучаснага абсталявання перадаюцца перадачы тэлеканалаў "БТ", "АНТ", "СТБ", "Лад", а таксама "Першага канала беларускага радыё". З уводам лічбавага фармату вяртання захоўваецца аналагавы спосаб дастаўкі сігнала да канчатковага спажыўца.

У далейшым лічбавае вяртання тэлевізійных і радыёпраграм плануецца забяспечыць па ўсёй тэрыторыі Беларусі. Па ацэнках спецыялістаў, поўнасцю пераход на лічбавае тэлебачанне ў Беларусі можна будзе ажыццявіць праз 10 гадоў.

Канчатковым спажыўцам для прыёму тэлесігнала ў новым фармаце неабходны спецыяльны прыстасаванні да звычайных тэлевізараў ці мадэлі тэлепрыёмнікаў, якія працуюць у лічбавым стандарце. Ужо ў 2005 годзе ў Беларусі можа быць выпушчана першая прамысловая партыя лічбавых прыставак. Акрамя таго, чакаецца, што ў наступным годзе "Гарызонт" і "Віцязь" пачнуць продаж лічбавых тэлевізараў.

Нацыянальны парк "Нарачанскі" пашырае "межы"

Нацыянальны парк "Нарачанскі" пашырае сваю "тэрыторыю" і становіцца бліжэй. Зараз дастаткова набраць адрас сайта [www.narochpark.com](http://narochpark.com) у Інтэрнэце, каб убачыць жамчужыну Беларусі — возера Нарач.

Калі вы заходзіце на сайт, трапляеце ў прыродны запаведнік, экалагічна чысты і прыгожы рэгіён. Незвычайна выкананыя пункты меню прыцягваюць увагу, сімвалізуюць сінтэз і яднане з прыродай, ствараюць атмасферу прыгажосці.

Рэсурс будзе на карысць усім турыстам, вандрунікам і проста аматарам прыроды і адпачынку. Сярдэчна запрашаем!

Колькасць карыстальнікаў Інтэрнэт у Беларусі перавысіла 2 мільёны чалавек

Даны паказчык узрос у параўнанні з 2003 годам больш чым на 40 працэнтаў.

Штомесяц у Беларусі выстаўляецца каля 240 тысяч рахункаў за карыстанне беспарольным доступам у Інтэрнэт. Каля 23,5 тысяч кліентаў абслугоўваецца на падставе дагавораў аб аказанні паслуг доступу ў сусветную сетку. Прадстаўнік "Белтэлекама" паведаміў, што ў мінулым годзе пункты калектыўнага карыстання наведвалі больш за 2 мільёны кліентаў, з іх 450 тысяч — у Мінску. Асноўныя мэты наведвання — пошук інфармацыі і работа з электроннай поштай. На другім месцы — забавы і знаёмствы, на трэцім — наведванне онлайн-магазінаў. Па інфармацыі спецыяліста, у Інтэрнэце налічваецца каля 16 тысяч беларускіх сайтаў.

Нашы біярытмы вызначыць "Гарызонт"

Інстытут лічбавага тэлебачання "Гарызонт" распрацоўвае меню і праграмнае забеспячэнне функцый сістэмы "Біярытмы".

З дапамогай новай сервіснай функцыі тэлевізараў "Гарызонт" можна разлічыць біялагічны рытм чалавека на любы дзень. Для гэтага ў табліцу на экране ўносяцца дата нараджэння чалавека і дзень, на які робіцца прагноз. Тэлевізар выдае інфармацыю, калі эмацыянальны, фізічны і разумовы складальнікі стану чалавека на спадзе, а калі на ўздыме.

Выстава "Перспектыўныя тэхналогіі..." ў Гродна

Экспазіцыя 25 кампаній, якія працуюць на айчынным рынку, былі прадстаўлены ў канцы мая на трохдзённай выставе "Перспектыўныя тэхналогіі і сістэмы: інфарматыка, тэлекамунікцыі, бяспечнасць" у Лядовым палацы горада Гродна.

У ліку ўдзельнікаў выставы — пастаўшчыкі і вытворцы камп'ютэрнай тэхнікі, праграмнага забеспячэння, тэлекамунікцыйнага абсталявання і паслуг, лічбавай фотатэхнікі, аўтамабільнай электронікі, а таксама офіснага абсталявання.

Падрыхтавала Ася ЯРОХІНА.

Беларускі Інтэрнэт — што было, ёсць, будзе

— Як вы ацэньваеце дынаміку росту колькасці беларускіх рэсурсаў?

— Як вы ацэньваеце дынаміку росту колькасці беларускіх рэсурсаў?

— Не ведаю, ці можна казаць пра нейкі беларускі прарыв... У свеце сёння 66 мільёнаў сайтаў. У Расіі па розных ацэнках ад 150 да 300 тысяч Інтэрнэт-рэсурсаў. Але Расія вялікая краіна, і, мабыць, пра Беларусь можна гаварыць, што яна знаходзіцца на належным узроўні па развіцці Інтэрнэта.

— Якія сайты з'яўляюцца ў нас?

— Самыя розныя. Я не скажу бы, што ёсць якая-небудзь пэўная тэндэнцыя. У сетцы са сваімі сайтамі з'яўляюцца вялікія прадпрыемствы, асобныя людзі. Дзяржаўныя органы апошнім часам сталі працягваць сябе вельмі актыўна. Раней гэта былі адзіныя выпадкі, цяпер жа мець сваю старонку ў сусветным павуцінні лічыцца нормай.

Часам сайты робяцца па загаду і застаюцца нечым фармальным. Здаецца, што сайты зроблены на добрым узроўні. Да прыкладу, на Трэцім Беларускам конкурсе кантэнта з вялікім задавальненнем журы дало першае месца сайту Магілёўскага гарвыканкама. І справа не ў асаблівым дызайне. Мне не даводзілася бачыць, каб рашэнні выканкама былі выкладзены ў Інтэрнэце. Нас здзівіла такая адкрытасць гэтай дзяржаўнай установы. Другі момант — на кожны адзел выканкама там ёсць форум, на якім людзі могуць выказаць свае думкі. І што вельмі важна, адказвае на пастаўленыя пытанні чыноўнік, які якраз і займаецца па роду сваёй дзейнасці тым ці іншым пытаннем.

— А што з якасцю сайтаў?

— Раней мне часта даводзілася разважаць на тэму аматарства ў стварэнні беларускіх сайтаў. Цяпер стала лепш. Хоць аматарскія сайтаў па-ранейшаму хапае нават сярод сайтаў вельмі салідных устаноў.

— Справа ў тым, што не хапае сродкаў на прафесіяналаў?

— Не кожны бізнес можа апраўдаць затрачаныя сродкі на сайт. У многіх кампаніях няма разумення, што гэта патрэбна. Не ўсе разумеюць, што для атрымання пэўнага эфекту трэба нешта патраціць. Тысячы долараў выдаткоўваюцца на шчыты вонкавай рэкламы. У той жа час за 500 долараў у месяц можна зрабіць у Інтэрнэце лепшую і больш эфектыўную рэкламную кампанію, калі разлічваць на мэтавую аўдыторыю.

— Атрымліваецца, што колькасць карыстальнікаў Інтэрнэта ў нас яшчэ невялікая?

У 2000-м годзе ў беларускай Інтэрнэт-прасторы было 700 рэсурсаў. Цяпер 15 тысяч сайтаў. Відавочна, што Беларусь імкнецца ісці ў нагу з усім светам у накірунку тэхнічнага прагрэсу. Пра беларускі Інтэрнэт мы вырашылі паразмаўляць з Юрыем Зісерам, старшынёй Савета дырэктараў партала TUT.BY, бадай, самага масавага Інтэрнэт-рэсурсу Беларусі. Сутачны "тыраж" каля 45 тысяч (такія колькасць унікальных наведвальнікаў) і паўмільёна зарэгістраваных карыстальнікаў.

Юры Зісер нарадзіўся ў Львове. Ажаніўся з мінчанкай і так 20 гадоў таму трапіў у Мінск. Матэматыкам-праграмістам стаў таму, што, як сам лічыць, не меў шансаў трапіць у медыцынскі інстытут. Сакрэт папулярнасці свайго рэсурсу вызначае проста — працаваць і працаваць. Смяецца і дадае: "Выжываюць толькі параноікі". Працуе нават у час адпачынку. Важная думка можа прыйсці да яго і ў тры гадзіны ночы.

— Пастаянных карыстальнікаў — каля 20 працэнтаў насельніцтва Беларусі. Канешне, гэта мала. У Еўропе працэнт карыстальнікаў Інтэрнэта дасягае 50 працэнтаў насельніцтва, у ЗША — 60-80 працэнтаў. У нас узровень карыстання сусветнай сеткай такі ж, як і ў Расіі.

— Гэта звязана з узроўнем жыцця?

— Думаю, не толькі. Трафік каштуе 10-20 долараў у месяц. Патрыманы камп'ютэр можна набыць за 200 долараў. Тэлевізар значна даражэйшы. Камп'ютэр ужо не з'яўляецца элітарным прадуктам, гэта прадмет бытавой электронікі. Бытавы прыбор. Цікава, да Інтэрнэта звязана з узроўнем культуры, жаданнем даведацца пра нешта новае, у рэшце рэшт прытрымлівацца моды. Сусветная павуціна патрэбна не кожнаму, гэта зразумела. Наўрад ці ёй будуць цікавіцца тыя, хто мае на кніжнай паліцы пяць кніг, магчыма, не прачытаных.

— Калі цікава, да Інтэрнэта — пытанне культуры, атрымліваецца, мы становімся больш культурнымі з ростам яго распаўсюджанасці...

— У сэнсе ахопу культурай вялікай часткі людзей, сапраўды ў нас больш культуры, чым было, да прыкладу, 200 гадоў таму. Яна стала больш даступнай.

— Хто ж ён, карыстальнік Інтэрнэта на Беларусі?

— Ёсць катэгорыя людзей, якія ў ім амаль жывуць — праграмісты, да прыкладу, менеджэры па продажам. Шмат карыстаюцца Інтэрнэтам прадстаўнікі бізнесу, кіраўнікі ўсіх узроўняў. Я знаёмы з прадстаўнікамі вышэйшага звяна дзяржаўнай улады, якія бываюць штодзённа і на нашым сайце таксама. Інтэрнэт папулярны сярод людзей, якія ездзяць па свеце, купляюць тэхніку, электроніку. Іншымі словамі, гэта тыя, хто з'яўляецца актыўнымі спажывальнікамі паслуг. У 2000-м годзе карыстальнікам Інтэрнэта быў адзіночкі халасты мужчына, хутчэй за ўсё камп'ютаршчык. Цяпер усё змянілася: у сетцы 58 працэнтаў мужчыны, 42 — жанчыны. Пяць гадоў таму 82 працэнтаў карыстальнікаў Інтэрнэта складалі мужчыны.

Інтэрнэт ахоплівае ўсё большыя і ўзроставыя, і сацыяльныя слаі насельніцтва. Да прыкладу, на TUT.BY некалькі дзясяткаў тысяч пенсіянераў. Людзі карыстаюцца нашай бясплатнай поштай. Стотысячным карыстальнікам TUT.BY аказалася пенсіянерка, былая настаўніца з Баранавічаў. Было гэта ў 2002 годзе.

— Ці можна неяк уплываць на тое, каб Інтэрнэт рабіўся больш інфарматыўным і культурным?

— Гэты працэс ніяк не можа быць адрагуляваны. Праўда, пэўны ўплыў аказваюць конкурсы Інтэрнэт-праектаў, такія як ТІВО — захвочванне якасных і інфарматыўных Інтэрнэт-праектаў. Тут дзяржава і мае сваю задачу — падтрымліваць лепшае, што ствараецца ў нацыянальнай сетцы.

— Ваш прагноз: як будзе далей развіццё Інтэрнэт?

— Камп'ютэрызацыя пярэйдзе на больш дробныя прыстасаванні. Да прыкладу, значная частка функцый з'явіцца ў мабільным тэлефоне, які будзе станаўцца ўсё больш інтэлектуальным. Канешне, не ўсе функцыі камп'ютэра пойдучы ў мабільны тэлефон. Але сапраўды ў хуткім часе мы зможам рабіць шмат бытавых рэчаў праз Інтэрнэт-мабільны тэлефон — плаціць за кватэру, ажыццяўляць грашовыя пераводы, атрымліваць розную спецыялізаваную інфармацыю і гэтак далей.

— А з часам мы не абмяжым сваё жыццё віртуальным светам?

— Усё роўна людзі ходзяць у звычайныя магазіны. Асабе патрэбныя людзі і жывы чалавечы кантакт. У нас ёсць неабходнасць бачыць іншых людзей у розных сітуацыях. Таму я і не думаю, што кожны будзе сядзець у сваёй клетцы.

— Партал TUT.BY — масавы Інтэрнэт-рэсурс. Што з'яўляецца больш папулярным у вашых наведвальнікаў?

— Большасць цікавіцца поштай і пошукам.

— Наколькі абароненыя людзі, якія карыстаюцца вашай поштай?

— Мы прытрымліваемся звычайнага правіла таямніцы перапіскі. Нават калі б нехта зацікавіўся нечым лістом, то наўрад ці змог бы знайсці яго сярод аднаго мільёна, які кожныя суткі праходзіць праз пошту TUT.BY.

— Тым не менш вы разгарнулі барацьбу за чысціню форумаў Інтэрнэта і заўважылі, што заўсёды можна знайсці ўладальніка камп'ютэра, з якога даслана тая ці іншая інфармацыя.

— Ну, я больш палохаў. Што ж да чысціні форумаў, то, сапраўды, колькасць грубасці, нецэнзурнага слоў і зневажальнага стаўлення перавысіла мае цяперашняе. І тут справа не ў палітыцы, а ў павазе аднаго аднаго. І, што цешыць, пасля майго звароту наконт чысціні форумаў 90 працэнтаў мацэрных слоў знікла.

— Магчыма, бясплатная пошта — адзін з сакрэтаў поспеху вашага партала?

— Якога поспеху? Калі мы акціпім усе ўкладанні, а не толькі будзем разлічвацца за бегучыя страты (як працуем апошнія тры гады), калі беларусы пачнуць аддаваць перавагу менавіта беларускім рэсурсам у Інтэрнэце, можна будзе казаць пра поспех... Пакуль жа расіяне абіраюць у беларускіх рэсурсаў значную частку аўдыторыі. Вельмі часта бачыць, да прыкладу, што тэж электронныя адрасы нашых спецыялістаў змяшчаны на расійскіх сайтах. А гэта няправільна, на мой погляд.

Гутарыла Алена СПАСЮК.

З парызскіх знаходак

У якім Завоссі нарадзіўся Адам Міцкевіч?

Месца нараджэння знакамітых асоб заўсёды выклікае павышаную цікавасць. Як кажуць, хто хоча спазнаць творчасць паэта, павінен пабыць на яго радзіме. Нездарма ж, каб "прысвоіць" сабе Гамера, за месца з'яўлення яго на свет змагаліся ажно сем грэчаскіх гарадоў.

З нашым суайчыннікам — прасцей. Існуюць толькі тры варыянты: Завоссе, Навагрудак і... прыдарожная карчма. Часцей бывае пераважна ў легендах і вершах ("Паэты нараджаюцца ў карчме" Рыгора Барадуліна). Завоссе часцей, а Навагрудак радзей (хаця хрысцілі будучага паэта якраз у Навагрудку) фігуруюць у даведчаных крыніцах і манаграфіях, прысвечаных Міцкевічу. Нашчадкі аддавалі перавагу Завоссю, паколькі там, на тэрыторыі сённяшняга Баранавіцкага раёна (а больш Завоссяў цяпер няма), прайшло дзяцінства Адама, туды ён прыязджаў на канікулы, каб спазнаваць прыроду, вясковае жыццё...

Аднак нечакана выявілася храналагічная няўзгодненасць: навагрудскі адвакат Мікалай Міцкевіч, бацька паэта, стаў уладальнікам "баранавіцкага" Завосся толькі... праз паўгода пасля з'яўлення сына на свет.

Як вядома, нарадзіўся аўтар "Пана Тадэвуша" на Каляды, у свята сямейнае, у моцны (засведчылі сіноптыкі) мороз. А які гаспадар, які муж павязе за сорок верст сваю жонку ў такім "бласлаўленым стане" ў госці да людзей, няхай і сваякоў, з якімі судзіцца?!

Пытанню становіцца яшчэ больш, калі супаставіць два малюнкi — адзін Напалеона Орды, другі Эдварда Паўловіча, дарэчы, абодва, як нашы суайчыннікі, добра ведалі Навагрудчыну. Малюнкi зроблены прыкладна ў адзін і той жа час — у другой палове XIX стагоддзя. На

абодвух паказана хата, у якой нарадзіўся Міцкевіч. Але на малюнку Орды (паглядзіце на рэпрадукцыі) — раўнінная мясцовасць на заднім плане, а ў хаце — два акна злева ад ганка, на малюнку Паўловіча — узгоркі і адно акно злева. Зрэшты, чытачы, разгледзеўшы прыведзеныя рэпрадукцыі, могуць знайсці і больш адрозненняў (да прыкладу, у дахах).

Значыць, існавалі дзве розныя хаты, два розныя Завоссі?!

Работнікі Навагрудскага музея Адама Міцкевіча выявілі ў канцы мінулага стагоддзя, перад 200-годдзем з дня нараджэння паэта, што на Навагрудчыне ў той час на картах былі зафіксаваны па меншай меры тры Завоссі, з іх два — у гарыстых мясцінах непадалёку ад Навагрудка. А паколькі якраз тады рыхтавалася адкрыццё музея ў Завоссі, узнялася трывога: не там аднаўляецца сядзіба, трэба даследаваць праблему.

Памятаецца, перад юбілеем, восенню 1997 года, устрыжожанасць часткі навагрудскіх музейных работнікаў дайшла да Мінска. Па ініцыятыве тагачаснага Скарынаўскага цэнтру і з дапамогай Польскага інстытута адбылося навукова-вытворчае пасяджэнне, прысвечанае падрыхтоўцы да юбілею, з удзелам мінскіх, варшаўскіх і навагрудскіх спецыялістаў. Дарэчы будзе сказаць, што менавіта тады аднагалосна ў Мінску было выбрана месца для сённяшняга помніка Адама Міцкевіча. Што ж датычыцца Завосся, то тут думкі падзяліліся. Паводле бо-

льшасці прысутных, наўрад ці мог Міцкевіч нарадзіцца так далёка ад Навагрудка пры такім збегу акалічнасцей. Але тут прадстаўнік Міністэрства культуры Беларусі, які дагэтуль моўчы прыслухоўваўся да дэбатаў, рэзка абарваў іх: позна спыхаціліся, у Завоссі ўжо завяршаецца аднаўленне сядзібы, пытанне вырашана стопрацэнтна. Што ж датычыцца доказаў, то яны, маўляў, захоўваюцца ў... Парыжы.

Навукоўцам заставалася толькі выказаць надзею, што экскурсаводы будучага музея не будуць катэгарычнымі ў сваіх тлумачэннях, нібыта Завоссе пад Баранавічамі — толькі адзін з магчымых варыянтаў. Вядома, і яно было варта аднаўлення, паколькі тут прайшло дзяцінства паэта.

Аднак потым, калі музей у Завоссі адкрыўся, экскурсаводы ніякіх сумненняў не выказвалі: тут нарадзіўся — і кропка! Гіпотэза стала ісцінай у апошняй інстанцыі.

І таму зразумела, чаму трапіўшы ў парызскі Музей Адама Міцкевіча, я рашыў правесці доказы наконт Завосся (у папярэдняю паездку 2001 года на гэта не ставала часу). Пачаў заказваць архіўныя сведчанні ўрадженцаў Навагрудчыны.

Найперш маю увагу прывабіла прозвішча Бергеля. Я памятаў слухага па стары, уладальніка ўнікальнага кнігазбору Юльяна. А тут быў іншы Бергель — Аляксандр, можа сваяк Юльяна. І, як вынікае з яго ўспамінаў (адзінка захавання 763), блізка сябар Міцкевіча. Гэта пацвяр-

з прытскі, зробленай да ўспамінаў сынам паэта Уладзіславам, відаць, што А. Бергель быў не толькі сябрам, але і земляком Міцкевіча. Нарадзіўся ён "у Яскудах над Свіслаччу" 21 кастрычніка 1805 года. Удзельнічаў у паўстанні 1831 года пад камандаваннем генерала Рыбінскага. А потым жыў у Парыжы, сустракаўся там са сваімі суайчыннікамі.

Дык вось, гэты несумненна абазнаны мемуарыст сцвярджае, што Міцкевіч нарадзіўся "ў Завоссі пад Навагрудкам" (л. арк. 15, падкрэслена мною. — А.М.). І толькі потым яго бацькі "перанеслі ў Новае Завоссе, узітае ў арэнду". Прычынай жа таму паслужыла жалоба ў сувязі з заўчаснай смерцю аднаго з чатырох сыноў Міцкевічаў — шасцігадовага Антона (нешта раней я не чуў пра яго). Гэта быў "надзвычайна здольны" хлопчык, асабліва ў арыфметыцы, музыцы і маляванні.

Пра месца нараджэння паэта гаворыцца таксама ў рукапісных "Нататках пра Адама Міцкевіча, сабраных праз пана Адольфа Кабылінскага" (адзінка захавання 768). Гэтае прозвішча таксама было мне ўжо знаёмае: чыноўнік і літаратар, сябар Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча Юрый Кабылінскі славіўся ў Мінску як жартаўнік. Адольфа Кабылінскага, можа яго брата, найперш цікавіла дылема: Навагрудак ці Завоссе? А пытанне, якое ж з Завоссяў браць пад увагу, для яго не мела істотнага значэння — ён лічыў яго само сабой зразумелым.

лей — стрыечны брат Анупрэі Петрашкевіч: ён "жыве яшчэ, мае 97 гадоў і знаходзіцца ў Завоссі (але не ў тым Завоссі, у якім нарадзіўся Адам Міцкевіч)". Нарэшце, брат Адама Аляксандр, "былы прафесар рымскага права ў Харкаўскім універсітэце".

Кабылінскі таксама сведчыць, пры якіх абставінах нарадзіўся першы верш паэта. Калі па суседству ўспыхнуў пажар, хлопчык залез на дах свайго дома і потым апісаў відовішча. Выкладчыкі навагрудскай дамініканскай школы пахвалілі верш, сказалі аўтару: прасі любую ўзнагароду. Шкаляр жа ўздыхнуў: добра было б, каб яго вызвалілі ад лацінскай мовы, якую тады выкладаў Уладзіслаў Давід.

Такім чынам, абодва дасведчаных мемуарысты ніяк не пацвярджаюць меркаванне, нібы Адам Міцкевіч нарадзіўся ў тым Завоссі, што сёння пад Баранавічамі (тады, калі Баранавічаў яшчэ не было, яго назвалі б, у адпаведнасці з бліжэйшым мястэчкам, сталовіцкім ці крошынскім). Яны сведчаць, што тады былі па меншай меры два Завоссі, а паэт прыйшоў на свет у тым, якое блізка ад Навагрудка і, відаць, належала Мікалаю Міцкевічу, паказана на малюнку Э. Паўловіча. Туды сапраўды можна было (прынамсі з куды меншай рызыкай) выехаць і на Каляды, каб з'есці куццю на ўлонні сельскай прыроды. А па дарозе магла аказацца і прыдарожная карчма...

Канчаткова пастаўленае ў загаловак пытанне, відаць, вырашыцца, калі ў

джаецца такой акалічнасцю. Калі памерла жонка паэта Цэліна, на пахаванні прысутнічалі толькі чатыры яго сябры, у тым ліку і Бергель. І толькі двое з іх (і зноў жа сярод іх Бергель) былі запрошаны за жалобны стол. Астатнім было сказана прыйсці паэзіяй, толькі на каву, бо ў славуца паэта ў выгнанні заўсёды не хапала грошай.

Трэба падкрэсліць, што А. Кабылінскі быў таксама добра дасведчаным чалавекам: яго бацька працаваў адвакатам у Навагрудку разам з бацькам паэта. Аўтар асабіста сустракаўся з людзьмі, якія "сцвярджалі, што Адам Міцкевіч нарадзіўся ў Завоссі". Гэта храсная маці паэта Узлоўска, па другому мужу Вайніловіч, якая памерла ў 96 год. Да-

Мінску, Вільнюсе ці Гродне знойдуцца адпаведныя (уладальніцкія) дакументы Міцкевічаў і Петрашкевічаў.

Адам МАЛЬДЗІС.
НА РЭПРАДУКЦЫЯХ: галоўны сабор Парыжа; малюнкi Завоссяў Напалеона Орды і Эдварда Паўловіча.

Палеміка

Яшчэ раз пра скарбы Скокаў

У нядаўна надрукаваным артыкуле Анатолія Гладышчука "Беларускі сьлед Леанарда" ("Наша Ніва", 2005. 22 крас.) гаворыцца аб унікальным альбоме, які належаў Нямецкім (уладальнікам маёнтка Скокі на Брэстчыне. — Рэд.) і, хутчэй за ўсё, быў вывезены ўладальнікамі на Захад, аб фатальнай эвакуацыі 1915 года і аб лёсе сямейнай партрэтнай галерэі. Рэшткі апошняй нядаўна былі выяўлены ў Калуге. Істэтычны стыль выкладання, вядома, настрайвае на патэтычную афарбоўку ў асяятыя гістарычных фактаў і рытарычна пытанні, адказ на якія можа быць, хутчэй, не знойдзены, а прыдуманы. Дыскусіраваць у гэтым плане бескарысна, але сказаць колькі слоў з нагоды закранутай тэматыкі неабходна.

Эвакуацыя, пра якую гаворыцца ў артыкуле А. Гладышчука, праходзіла ва ўмовах Першай сусветнай вайны, у межах

тагачаснай Расійскай імперыі, складовай часткай якой з'яўлялася Беларусь. І калі б не наступіў крах імперыі, каштоўнасці шчасліва вярнуліся б у Скокі. А з чаго было тады што пытаць, калі рабаванне стала ўзаконеным, калі нічога не засталася не толькі ад мастацкіх калекцый, прывезеных здалёку, але і ад мясцовых — тых, што знаходзіліся ў навакольных сядзібах? На месцах тады ўсё "фільтравалі" Музейны фонд. Ён забіраў усё найбольш каштоўнае, адпраўляў яго затым у цэнтральныя музейныя сховішчы, а далей — праз Антыкварыят на Захад. Менавіта там, а не ў межах Расіі, відаць, часцей за ўсё трэба шукаць прапалае. Туды ж (а часам далей — у Амерыку) накіроўвалася "трафейнае мастацтва" з Усходняй Еўропы ў гады Другой сусветнай вайны.

Тое, што часткова захавалася ў Калуге, — заслуга музейных работнікаў, абавязаных у свой час, у адпаведнасці з інструкцыяй, знішчыць спісаныя партрэты. У нашым з Галінай Сафонавай артыкуле (Вяртанне — 6. Мн., 1999) прыведзены ўсё звесткі, якія ўдалося знайсці. Трэба сказаць, што беларускія ўстановы культуры на працягу дзесяцігоддзяў захоўвалі аб'якавыя адносіны да ўказаных твораў, а атрымаўшы частку іх у 1959 годзе, на працягу

чатырох дзесяцігоддзяў не парупіліся іх апублікаваць. Калі ж мы рыхтавалі да друку ўказаны артыкул — не атрымалі ніводнага здымка, хоця самі прадставілі фотафіксацыю ўсяго таго, што было намі знойдзена. Менавіта так складалася супрацоўніцтва. Таму выказваць нейкія прэтэнзіі да рускага боку яўна не выпадае.

Яўным падтэкстам праблемы, якая пастаўлена на абмеркаванне "Нашай Нівай", з'яўляецца перадача палатнаў Беларусі. Я не маю ніякіх паўнамоцтваў рашаць гэтае вельмі далікатнае пытанне. Аднак мне здаецца, што час для яго рашэння безнадзейна згулены. Лягчэй было ўсё гэта абмяркоўваць ва ўмовах адзінай дзяржавы, чым цяпер на міждзяржаўным узроўні.

Як паказала Міжнародная навуковая канферэнцыя, што праходзіла ў Мінску ў чэрвені 1997 года пад эгідай ЮНЕСКА, рэспубліканскія культурныя каштоўнасці вельмі далёка ад рэалізацыі яе асноўных прынцыпаў. Для выступоўцаў галоўнае заключалася ў тым, каб атрымаць усё магчымае, але пры гэтым не дадаць нічога...

Беларусь у 1950 годзе перадала з Мінска ў Польшчу 87 твораў жывапісу. І гэты ў датак да 16 твораў, перададзеных туды ж у 1948 годзе з Гродна. Ці можна спадзявацца на іх вяртанне?! У Расію ў такой колькасці

творы мастацтва з Беларусі адначасова не вывозіліся нават у перыяд існавання Расійскай імперыі — адзінай дзяржаўнай прасторы. Дарэчы, нейкія партрэты, якія паходзілі са Скокаў, былі вернуты з Калугі яшчэ ў даваенны перыяд, аднак, верагодна, яны "праплылі" далей... Вось у якім кантэксце даводзіцца абмяркоўваць закранутае пытанне. Трэба прыгадаць, што перамяшчэнне культурных каштоўнасцей у межах адзінай дзяржавы ніколі і нідзе не разглядалася як супрацьпраўнае. І наступнае драбненне палітычных утварэнняў не вяло да пераразмеркавання мастацкіх твораў. Знойдзены ў Залесі ва Украіне скарб ювелірных вырабаў VI-VII стагоддзяў захоўваецца ў Вене. Збручкі стод — у Кракаве. Хіба можна ўсё гэтыя выпадкі падвесці пад паняцце аграблення?

Расію сёння прынята абвінавачваць ва ўсім, агульна і часта вельмі несправядліва: усім яна нешта павінна. У адным выпадку прэтэнзіі прад'яўляюцца за тое, што яна не зберагла ў рэвалюцыйнай віхуры і не вярнула прыватным асобам іх уласнасць, у другім — што не дадае партрэты з мясцовай панскай сядзібы, уладальнікі якой былі польска-беларускага паходжання. Забыта, што ў тым жа паслярэвалюцыйныя гады за кошт гістарычна сфарміраваных сталічных і правінцыяльных калекцый былі створаны і аб-

дараваны выдатнымі творамі мастацкія музеі рэспублік, а некаторыя з іх адноўлены пасля Вялікай Айчыннай вайны Завольна на голым месцы. Існуючы Нацыянальны мастацкі музей Рэспублікі Беларусь — таксама не выключэнне. Сапраўды, творы беларускіх майстроў ёсць у Расіі: адны з іх выкананы жывапісамі, скульптурамі, ювелірамі, якія перасяліліся добраахвотна ці прымусява; іншыя — завезены пры розных абставінах. Дакументацыя часта згублена, таму аўтарства павінна быць апазнана, даказана. І няўжо пасля ўсяго гэтага можа празучаць абвінавачванне ў... прысьвечэнні чужаго добра?!

Рускую гісторыю і культуру можна зразумець толькі ў еўрапейскім кантэксце — як і ўсюкую іншую, незалежна ад яе значнасці. Думаецца, няўдзячная гэта справа размахваць наўздагод вырванымі старонкамі са школьнага падручніка. Гістарычнае мінулае немагчыма перарабіць, але трэба зрабіць з яго вывады. Ад гэтага залежыць многае ў будучым.

Васіль ПУЦКО (Калуга).
Ад рэдакцыі: пры перакладзе ў артыкуле В. Пуцко "В Боровск... по родителем своим", змешчаным у "Галасе Радзімы" 10 сакавіка 2005 года, дапушчана недакладнасць. Апісаньне ў артыкуле пацёр і дыскок захоўваюцца сёння не ў Калужскім мастацкім, а гісторыка-краязнаўчым музеі. За недакладнасць просім прабачэння ў аўтара і чытачоў.
НА РЭПРАДУКЦЫЯХ: сядзіба ў Скоках (агульны выгляд). З малюнка Напалеона Орды.

Лёс слоні́мскіх каштоўнасцей

Беларусь з'яўляецца краінай-выключэннем, дзе нацыянальных культурных скарбаў на радзіме меней, чым за яе межамі. Прычынай таму пераважна ваенныя навалы, што хвалямі пракочваліся праз нашу зямлю. У гэтым я пераконаўся асабіста, калі бацьку, напрыклад, старадаўнія слоні́мскія зборы ў музеях Польшчы, Швецыі, Літвы, Расіі. Так, у адным з музеяў Вроцлава ўдалося мне выявіць слоні́мскую паштовую картку, у Слуцку — слоні́мскія гадзіннікі, а ў шведскім горадзе Арэбра — фарфор і фаянс са Слоні́ма.

Сёння цяжка і нават немагчыма пералічыць усе тыя нацыянальныя багаты, што на працягу стагоддзяў былі вывезеныя толькі са слоні́мскай зямлі ў блізка і далёка краіны свету. Найбольш слоні́мскія скарбаў вывозілася ў час Першай і Другой сусветных войнаў. На Заход і Усход прыватным і захопніцкім шляхам зніклі са Слоні́мшчыны каштоўныя кнігі, рукапісы, карціны, фотаздымкі, дываны, габелены, музычныя інструменты, крыжы і абразы, манеты, медалі, зброя, фарфор, фаянс, розныя вырабы з дрэва, золата, бронзы і серабра. Шмат разоў рабаваліся Слоні́мскі музей, архівы, Жыровіцкая семінарыя, палац Слізняў у вёсцы Дзевяткавічы, тэатр Агінскага ў Слоні́ме і палац Пуслоўскіх у Альбярціне, праваслаўныя, каталіцкія і уніяцкія храмы, мячэці, сінагогі зямлі слоні́мскай.

Рабаваліся храмы розных канфесій. У Слоні́ме пасля паўстання 1863 года царскія ўлады пачалі закрываць каталіцкія касцёлы. У снежні 1864 года была расфарміравана бібліятэка касцёла бернардзінцаў. Рукапісы і многія кнігі яе апынуліся ў Віленскай цэнтральнай публічнай бібліятэцы. А поўны каталог кніг слоні́мскай бібліятэкі за 1798 і 1845 гады захоўваецца ў бібліятэцы Віленскага ўніверсітэта. У Кракаве ж, у архіве айцоў канонікаў рэгулярных лютэранскіх, знаходзіцца рукапісны каталог (без сьпісання) бібліятэкі слоні́мскага кляштару канонікаў лютэранскіх (1705).

У сярэдзіне XIX стагоддзя ў вёсцы Дзевяткавічы на Слоні́мшчыне быў пабудаваны трохпавярховы палац прастаўніцкай беларускага шляхецкага роду Слізняў. На вялікі жаль, да сённяшніх дзён палац не збярэга, з яго зніклі ў невядомых накірунках тысячы каштоўнасцей, сабраных Слізнямі на працягу трох стагоддзяў. А гэты цэлы арсенал староў зброі, каралеўскія прывілеі, тэстаменты, інвентары, сямейная карэспандэнцыя і тысячы розных дакументаў. Бясследна прапала бібліятэка, дзе знаходзіліся рэдкія выданні, хронікі, Радзівілаўская Біблія, кнігі, якія выдаваліся ў Рыме, Антверпене, Жэневе, творы французскіх класікаў.

Невядома куды трапілі мэбля антычных часоў, партрэтны Слізняў і Тышкевічаў, фамільнае сталовае серабро, фарфор, шкло, персідскія дыва-

ны. У жоўтым салоне, на адной са сцен палаца ў Дзевяткавічах, вісела вялікая палатно работы Януарыя Сухадольскага "Напалоханых коні перад навалініцаю". Дзе яно цяпер?

Апусцеў у 1914-1944 гадах і палац Пуслоўскіх у Альбярціне. Сёе-тое ўладальнікам удалося вывезці ў Вялікабрытанію. Але большая палова альбярцінскіх каштоўнасцей (абсталяванне прадпрыемстваў, калекцыі карцін, бронзавай і мармуровай скульптуры, гравюр, габеленаў, кніг) трапілі ў Германію і Расію.

Газета "Тыдзень Польскі", якая выдаецца ў Лондане, пад рубрыкай "На Крэсах", змясціла ў 2004 годзе артыкул "Альбярцін" Р. Міроўскага, дзе падрабязна апісваецца сядзіба Пуслоўскіх. Аўтар прыводзіць звесткі пра музейныя, архіўныя і бібліятэчныя каштоўнасці, якія захоўваліся ў мясцовым палацы. "Калекцыя карцін з Альбярціна магла б з поспехам экспанавалася ў многіх еўрапейскіх галерэях", — сцвярджае аўтар. Тут знаходзіліся эскізы "Галоўка" Леанарда да Вінчы, "Кентаўр" Рубенса, дзве карціны Пітэра Брэйгеля, некалькі венецыянскіх партрэтаў. З польскіх мастакоў называюцца Шыман Чаховіч, Юліюш Косак, Францішак Жмурка. Апрача таго, у палацы знаходзіліся сямейныя партрэты, выявы каралёў і гетманаў Вялікага княства Літоўскага. На сценах была размешчана вялікая калекцыя саксонскага і мясцовага фарфору. Бібліятэка магла ганарыцца польскімі і італьянскімі выданнямі XVII стагоддзя, энцыклапедыямі, атласамі і геаграфічнымі картамі. У архіве захоўваліся дакументы на пергамене (некаторыя — з XV стагоддзя). Паводле Р. Міроўскага, усе зборы ў час Першай сусветнай вайны, калі пачалося нямецкае наступленне, былі вывезены з Альбярціна ў Маскву. На гэтым іх следы згубіліся.

Зніклі следы таксама тых каштоўнасцей, што былі вывезены з палаца Льва Сапегі, а пасля з тэатра Міхала Казіміра Агінскага ў Слоні́ме. Вывозіліся адтуль музычныя інструменты, карціны, нотныя сшыткі, кнігі, касцюмы.

Зніклі каштоўнасці са Слоні́ма і ў XX стагоддзі. Але тады ўжо былі ў гэтым старажытным горадзе людзі, якія іх зберагалі. Найперш тут трэба назваць імя гісторыка і археолага Язэпа Стаброўскага. У верасні 1929 года на аснове яго ўласных археалагічных, нумізматычных, этнаграфічных і бібліяфілійскіх калекцый у Слоні́ме адкрыўся краязнаўчы музей. У ім налічваліся сотні найкаштоўнейшых экспанатаў, якія Стаброўскі збіраў усё жыццё. А пасля аберагаў іх ад рабаўнікоў.

... Гітлераўскі афіцэр зайшоў у музей у той самы момант, калі Язэп Язэпавіч здымаў са сцяны адну з рэдкіх карцін Верашчагіна. Фашыст насмешліва тычыў пальцам у живот сівому чалавеку і сказаў: "Рус гэты не разумель... Верашчагін месца ў Дрэздэн...". Стаброўскі паказаў у адказ фашысту фігуру з трох пальцаў. Пасля гэтага толькі праз два дні ачуняў, цудам пазбегнуўшы смерці.

Другім прыкладам смеласці гэтага чалавека могуць служыць радкі з газеты "Савецкая Беларусь", якая ў № 141 за 1944 год пісала: "Калі ў Слоні́м уварваліся гітлераўцы, перад Язэпам Стаброўскім паўстала пытанне — што рабіць з экспанатамі? Акупанты могуць знішчыць усё, чаму дададзена столькі гадоў жыцця... Трэба схаваць экспанаты. Але куды? Закапаць у зямлю — сапсуюцца... І ўсё ж

дарагія экспанаты былі схаваны ў закрытыя шафы... Шафы Язэп Язэпавіч засунуў у далёкі кут пакоя і закідаў рыззём. Аднойчы ён выйшаў на гарадскую плошчу. У гэты час немцы прывезлі на грузавіках і скінулі на брук тысячы кніг. "Спаліць!", — загадаў камандант. Уначы, не адчуваючы стомы, Стаброўскі цягаў мяшкамі кнігі дадому. Тады яму ўдалося схаваць у надзейным месцы тысячы тамоў, якія пазней былі перададзены раённай бібліятэцы".

На жаль, большая палова каштоўных экспанатаў, якія сабраў Язэп Стаброўскі, бясследна знікла. У Слоні́мскім раённым краязнаўчым музеі захоўваецца акт ад 30 верасня 1944 года, у якім пералічаны разрабаваныя ў час нямецка-фашысцкай акупацыі каштоўнасці.

"На працягу чатырох гадоў са Слоні́мскага музея зніклі:

Шахматная дошка з дрэва палавінак з чорнага дрэва і слановай косці гетмана Льва Сапегі (XVI ст.).

Англііскі гадзіннік механізм без аправы (XVII ст.).

Стаячы гадзіннік XVIII ст. Вялікі англійскі круглы сярэбраны гадзіннік у трайным сярэбраным куверце з сярэбраным ланцужком (XV ст.).

Бронзавы медаль з выявай Хрыста.

Статуэтка з дрэва прападобнага Ніла Сорскага.

Пудзілы птушак і звяроў.

Калекцыі манет розных дзяржаў з пачатку першага стагоддзя. У тым ліку паўкілаграма сярэбраных манет.

Народныя беларускія касцюмы, бялізна, дываны, паясы, абсталяванне беларускай хаткі і гэтак далей.

Серыя сярэбраных, бронзавых і пазалочаных значкоў, медалёў, крыжыкаў, ордэнаў розных дзяржаў.

Сем партрэтаў і дваццаць тры карціны (алеі) на палатне ў пазалочаных рамках галандскіх, рускіх і польскіх мастакоў XVI ст.

514 кніг старых выданняў на рускай, польскай, лацінскай, французскай, беларускай, шведскай, нямецкай і іншых мовах.

Сімфанён — музычная скрынка з жалезнымі пласцінкамі. (...)

Стары фарфоравы і сярэбраны посуд і крышталевыя келіхі XVII ст., якімі карысталіся царскія, княжацкія, графскія і іншыя вяльможы.

Камплект грамафонных пласцінак з дакладам Сталіна аб праекце Канстытуцыі СССР.

Сярэбраны медаль, манета 138 года да нашай эры з надпісам на старажытна-яўрэйскай мове часоў Сымона Макавея.

Рознакаляровы пояс з конскіх валасоў, які выткаў на працягу шасці гадоў палітасуджаны польскай турмы М. Галаўко.

Бронзавы абразок з выявай распятага Хрыста (XVI ст.).

18 штук вырабаў з мастацкай фініфіцы растуўскай работы Назарава.

Каўказскі "кубінскі" дыван памерам 4 x 1,3 метра і вагою 24 кілаграмы.

Старая скрыпка і патэфон.

200 пласцінак з галасамі вядомых рускіх, італьянскіх, французскіх, польскіх, яўрэйскіх і іншых спевакоў.

372 кнігі рускіх класікаў і акадэмічныя выданні ў скураных аправах.

Навуковыя працы Язэпа Стаброўскага: калекцыя фотаздымкаў курганноў, альбом з малюнкамі (каля 3 000 штук), рукапісныя сшыткі па археалогіі, напісаныя і сабраныя на працягу 52 гадоў.

Венскі мікраскоп Рэйхерта з дзюма аб'ектывам і паліраванай скрынцы з чырвонага дрэва і з калекцыяй прэпаратаў да яго.

Фотаапарат з чырвонага дрэва з аб'ектывам, маментальным затворам, памерам 18 x 24 сантыметры у футляры.

Камплект інструментаў цяслярскіх і сталярскіх.

Сем венскіх крэслаў з гнутага ясеню.

Канана двайная са сценамі.

Столік ясеневы паліраваны.

Дубовы пісьмовы стол з дзвюма тумбачкамі.

Пяць шклянных шаф у ясеневых аправах.

14 княжацкіх і графскіх пячаткаў з XVII ст.

Амулет егіпецкі.

Пісьмовы стары прыбор з белага мрамору з бронзай.

Старая настольная лямпа з фарфоравым абжуром".

Акрамя пералічаных вышэй каштоўнасцей, немцы вывезлі 180 карцін слоні́мскага мастака Антона Карніцкага. Былі разрабаваныя фотамайстэрня Юзафа Шыманчыка, хата-музей Гальяша Леўчыка. З фотамайстэрні Шыманчыка зніклі сотні негатываў і рэдкіх фотаздымкаў. З хаты Леўчыка прапалі газеты, часопісы, кнігі, фотаздымкі, лісты, паштоўкі, рэлігійныя выданні, карціны беларускіх мастакоў, музычныя інструменты.

Зніклі каштоўнасці са Слоні́ма і ў пасляваенны час. Вось адзін невялікі, але красамоўны прыклад, звязаны ўсё з тым жа Язэпам Стаброўскім.

У 1812 годзе, калі адступала французская армія, у дом бабулі Стаброўскага забег паранены французскі афіцэр і папрасіў дапамогі. У знак падзякі ён падараваў ёй карту заходніх паветаў Расійскай імперыі, на якой былі пазначаны мясціны, дзе французы захаваў нарабаваныя каштоўнасці.

На жаль, да раніцы вайсковец напалеонаўскай арміі не дажыў. Стаброўскія яго пахавалі, а карта засталася ім. Яе бабуля Стаброўскага перадала дачцы, а тая перад смерцю — сыну Язэпу. Язэп Стаброўскі вельмі яе шанаваў і зберагаў. Аднойчы, у 60-х гадах мінулага стагоддзя, музей у Слоні́ме наведваў супрацоўнік Інстытута археалогіі АН СССР Л. Аляксееў. І Стаброўскі паказаў яму гэтую сямейную рэліквію. Аляксееў адразу "паклаў на яе вока". Але Стаброўскі карту нікому не даваў. Тады Аляксееў пачаў наведвацца ў Слоні́м часцей, пакуль не выпрасіў у Язэпа Язэпавіча на невялікі тэрмін гэтую каштоўнасць — нібыта для навуковых даследаванняў. З той пары ў Слоні́ме няма ні Аляксеева, ні карты. Стаброўскі некалькі разоў пісаў у Інстытут археалогіі, званіў, але нічога не дабіўся — карта знікла, але спадзяёмся, не назаўсёды. І такіх прыкладаў можна прывесці больш.

Сёння са Слоні́мшчыны таксама вывоззяцца каштоўнасці — найперш з прыватных хатніх архіваў і калекцый. Людзі вязуць іх у Польшчу, Германію, Расію. Там прадаюць, а дамоў вяртаюцца з грашыма.

Хочацца верыць, што некалі наша Бацькаўшчына і яе народ стануць вельмі заможнымі, і тыя, украдзеныя і вывезеныя, каштоўнасці пачнуць вяртацца ў Беларусь і, у прыватнасці, на Слоні́мшчыну.

Хочацца верыць, што некалі наша Бацькаўшчына і яе народ стануць вельмі заможнымі, і тыя, украдзеныя і вывезеныя, каштоўнасці пачнуць вяртацца ў Беларусь і, у прыватнасці, на Слоні́мшчыну.

Хочацца верыць, што некалі наша Бацькаўшчына і яе народ стануць вельмі заможнымі, і тыя, украдзеныя і вывезеныя, каштоўнасці пачнуць вяртацца ў Беларусь і, у прыватнасці, на Слоні́мшчыну.

Хочацца верыць, што некалі наша Бацькаўшчына і яе народ стануць вельмі заможнымі, і тыя, украдзеныя і вывезеныя, каштоўнасці пачнуць вяртацца ў Беларусь і, у прыватнасці, на Слоні́мшчыну.

Хочацца верыць, што некалі наша Бацькаўшчына і яе народ стануць вельмі заможнымі, і тыя, украдзеныя і вывезеныя, каштоўнасці пачнуць вяртацца ў Беларусь і, у прыватнасці, на Слоні́мшчыну.

Хочацца верыць, што некалі наша Бацькаўшчына і яе народ стануць вельмі заможнымі, і тыя, украдзеныя і вывезеныя, каштоўнасці пачнуць вяртацца ў Беларусь і, у прыватнасці, на Слоні́мшчыну.

Хочацца верыць, што некалі наша Бацькаўшчына і яе народ стануць вельмі заможнымі, і тыя, украдзеныя і вывезеныя, каштоўнасці пачнуць вяртацца ў Беларусь і, у прыватнасці, на Слоні́мшчыну.

Хочацца верыць, што некалі наша Бацькаўшчына і яе народ стануць вельмі заможнымі, і тыя, украдзеныя і вывезеныя, каштоўнасці пачнуць вяртацца ў Беларусь і, у прыватнасці, на Слоні́мшчыну.

Хочацца верыць, што некалі наша Бацькаўшчына і яе народ стануць вельмі заможнымі, і тыя, украдзеныя і вывезеныя, каштоўнасці пачнуць вяртацца ў Беларусь і, у прыватнасці, на Слоні́мшчыну.

Хочацца верыць, што некалі наша Бацькаўшчына і яе народ стануць вельмі заможнымі, і тыя, украдзеныя і вывезеныя, каштоўнасці пачнуць вяртацца ў Беларусь і, у прыватнасці, на Слоні́мшчыну.

Хочацца верыць, што некалі наша Бацькаўшчына і яе народ стануць вельмі заможнымі, і тыя, украдзеныя і вывезеныя, каштоўнасці пачнуць вяртацца ў Беларусь і, у прыватнасці, на Слоні́мшчыну.

Хочацца верыць, што некалі наша Бацькаўшчына і яе народ стануць вельмі заможнымі, і тыя, украдзеныя і вывезеныя, каштоўнасці пачнуць вяртацца ў Беларусь і, у прыватнасці, на Слоні́мшчыну.

Хочацца верыць, што некалі наша Бацькаўшчына і яе народ стануць вельмі заможнымі, і тыя, украдзеныя і вывезеныя, каштоўнасці пачнуць вяртацца ў Беларусь і, у прыватнасці, на Слоні́мшчыну.

Працяг тэмы

Парыжскія матэрыялы перададзены ў Іванава

10 лютага 2005 года ў газеце "Голас Радзімы" быў надрукаваны артыкул

начальніка аддзела культуры Іванаўскага райвыканкама

Брэсцкай вобласці Уладзіміра Шэляговіча і навуковага супрацоўніка мясцовага музея Ларысы Дрычыц "Памяць пра Напалеона Орду вяртаецца ў Іванава". Завяршаўся ён

напамінам, што хутка, 11 лютага 2007 года, споўніцца 200 год з дня нараджэння мастака, кампазітара і вучонага, чыя спадчына належыць некалькім суседнім народам. Верыцца, сцвярджалі аўтары, што "гэта дата ўвойдзе ў календар памятных дат ЮНЕСКА".

І вось выказанае ў артыкуле пажаданне пачынае здзяйсняцца. Аднаўленне сядзібы Ордаў у Варазвічах, іншыя юбілейныя задумы ўключаны ў дзяржаўны бюджэт. Створаны юбілейны камітэт. Узрасла паступленне новых экспанатаў у Іванаўскі краязнаўчы музей.

Днямі ў Міністэрстве замежных спраў Беларусі адбылася ўрачыстасць, якой, маючы на сказанне, пачаліся юбілейныя святкаванні. Адкрываючы яе, Міністр замежных спраў Беларусі Сяргей Мартынаў назваў яе "прыемнай і важнай справай". Здарылася добрая аказія падвесці першыя вынікі вяртання нацыянальных і культурных каштоўнасцей, якія вядзецца ў міністэрстве. І вынікі гэтыя — рукапісныя матэрыялы, звязаныя з жыццём творчасцю Напалеона Орды чыя спадчына аб'ядноўвае пер беларускі, польскі і літоўскі народы, усю Еўропу. Выяўленыя ў архівах, музеях і бібліятэках Парыжа лісты Напалеона Орды да Адама Міцкевіча, Ігната Дамейкі, Юліяна Урсына Нямцэвіча і іншых выдатных землякоў былі скапіраваны і прывезены ў Мінск.

А Сяргей Мікалаевіч Мартынаў урачыста перадаў дакументы ў Іванава, дзе яны стануць экспанатамі музея.

Выступаючы ў адказ, прадстаўнікі ўлад Іванаўскага района Мікалай Лук'янчыкаў і Уладзімір Шэляговіч, а таксама намеснік міністра культуры Беларусі Валерыя Гедроўскага выказалі ўдзячнасць і радыся ў сувязі з вяртаннем каштоўнасцей на радзіму. Гаварылася пра тое, як рэалізуецца план сычаны план мерапрыемстваў, звязаных з юбілеем Напалеона Орды і стварэннем на яго радзіме, у Варазвічах мемарыяльна-асветніцкага цэнтра.

У заключэнне тэмпераментна выступіў іванаўскі ансамбль "Палешукі".

10 лютага 2005 года ў газеце "Голас Радзімы" быў надрукаваны артыкул начальніка аддзела культуры Іванаўскага райвыканкама Брэсцкай вобласці Уладзіміра Шэляговіча і навуковага супрацоўніка мясцовага музея Ларысы Дрычыц "Памяць пра Напалеона Орду вяртаецца ў Іванава". Завяршаўся ён напамінам, што хутка, 11 лютага 2007 года, споўніцца 200 год з дня нараджэння мастака, кампазітара і вучонага, чыя спадчына належыць некалькім суседнім народам. Верыцца, сцвярджалі аўтары, што "гэта дата ўвойдзе ў календар памятных дат ЮНЕСКА".

С К А Р Д А Р Ь К И К А

Смачна есці!

Традыцыйныя абрадавыя стравы на Ушэсце (9 чэрвеня) і на Тройцу (Сёмуху, Зялёныя святыкі 19 чэрвеня)

На Шоснік (Ушэсце) ножкі свіння варылі (ад Каляд іх трымалі да Шосніка). Ай, яй, яй, як мы любілі ножкі свіння! Просім: "Дай, мамачка, звары хоць адну ножку...", а яна: "Не дам да Шосніка і ўсё...", а тады ўжо ў празнік — усім па ножцы. Было так заведзена, не ведаю, чаму.

Да Тройцы ўсе градкі павінны быць паполатыя. Тры дні святкавалі, не працавалі: нядзеля, панядзелак, аўторак. Май ставілі — бярозку ля дома. На Тройцу ўжо кожнае дрэва расцвіло і Святы дух лётаець. Людзей многа з'язджаецца ў цэркву, а ў нарэдзе — госці. У цэркве памаліліся, а тады градкі з'язджаюцца госці з усёй акрузі.

Маладыя танцуюць на вуліцы, як цяпла. На Тройцу яду нада строіць, як на Паску. І цяпер прагі пляком, яйкі красім і май ставім.

(Марыя Лабанюска 1923 года нараджэння з вёскі Новы Пагост Міёрскага раёна Віцебскай вобласці. Затісала Вольга Басько).

Свята Тройцы ў нас называюць Зялёныя святыкі. Абавязкова плякі ў гэты дзень яечны з 10-15 яеч, каб усім можна было пакаставацца. Робім мы і цяпер такую ЯЕЧНЮ (у печы ці ў духоўцы): на дно чыгунка трэба пакласці грам 100 каровінага масла або іншага тлушчу, узбіць яйкі з соллю, дадала ў літр малака. Памятаю, мама дадала ў яечню малодзіва і казалі: "Гэта каб прадоўжаўся род, каб крэпкімі раслі дзеці". Елі слатку куццю, паміналі продкаў, а потым — яечню.

З зімы мала заставалася мяса, таму, у каго было, білі гуса, качку ці курыцу. Але абавязкова да Тройцы робяць СЫР (заварны, кліновы або сыр з кіекам).

Рэцэпт ЗАВАРНОГА СЫРУ я пераняла ад сваёй прабабі: у печы атаграваецца тварог, яго закладаюць у льяны мяшэчак (сырнік), які падвешваюць, каб сцякла сыраватка. Тады на агонь ставяць толькі мяшэчак падоенае малака (у рускай печы значна смачней, як на газавай пліце), туды дадаюць каровіна масла, цукар і соль па смаку, размешваюць і апускаюць мяшэчак (сырнік) з тварогам, вараць 10-15 хвілін, выймаюць і, астудзіўшы трохі, кладуць пад зябет.

(Руфіна Язерская, 1948 года нараджэння з вёскі Дуціна Шаркаўічынскага раёна, жыве ў пасёлку Ветрына Палацкага раёна Віцебскай вобласці)

Майстэрня Лозапляценне

УРОК ТРЭЦІ: ТЭХНІКІ ЛОЗАПЛЯЦЕННЯ

Тэхнічныя прыёмы пляцення з лазы самыя разнастайныя. На працягу стагоддзяў яны ўскладняліся, удасканальваліся ў залежнасці ад пашырэння попыту насельніцтва на утылітарныя і дэкаратыўна-прыкладныя вырабы. Сёння існуе вялікая колькасць плеченых прадметаў розных відаў і формай: плоскія (пано, падносы), цыліндрычныя (вазы, аб-

ажуры, кашто), конусныя (вазы, цукерачніцы), каробчатыя (карабы, каробкі, кошкі, карзіначкі, вазы, сухарніцы, хлебніцы), круглыя, авальныя, а таксама мэбля. Для пляцення ўжываюцца такія інструменты, як шыла, малаток, калатушка, нажы, пласкагубцы, круглагубцы і драўляныя, фанерныя формы (шаблоны, балванкі).

Тэхніка лозапляцення заключаецца ў перапляценні тоўстых вертыкальных пруткоў-стаякоў (аснова) тонкімі гнуткімі пруткамі (уток). Працуюць звычайна на дошцы, сталі, дзе замапоўваюць стаякі (стойкі) у прасвідраваных

жаць ад канструкцыі, функцыянальнага прызначэння, формы рэчаў і густы майстра.

ПРОСТАЕ ПЛЯЦЕННЕ

Самым старажытным і першапачатковым відам суцэльнага пля-

рад над другім. Пры гэтым прытрымліваюцца такога парадку: камель мацуецца з камлём, вяршыня з вяршыняй. Камі прут заканчваецца, бяруць другі такой жа даўжыні, на крайнім стаяку яго загінаюць і плятуць назад новы рад.

Пры простым пляценні можа быць цотная колькасць стаякоў асновы альбо няцотная, у залежнасці ад канструкцыі вырабаў. Пры пляценні замкнутай акружнасці колькасць стаякоў павінна быць няцотнай. Пачынаецца і заканчваецца пляценне з задняга боку стаяка. Канцы пруткоў застаюцца ўнутры. Пруты павінны быць аднолькавай даўжыні і таўшчыні. Перыядычна плеченае палатно ўшчыльняецца лёгкімі ўдарамі малатка, калатушкі (ізра-)

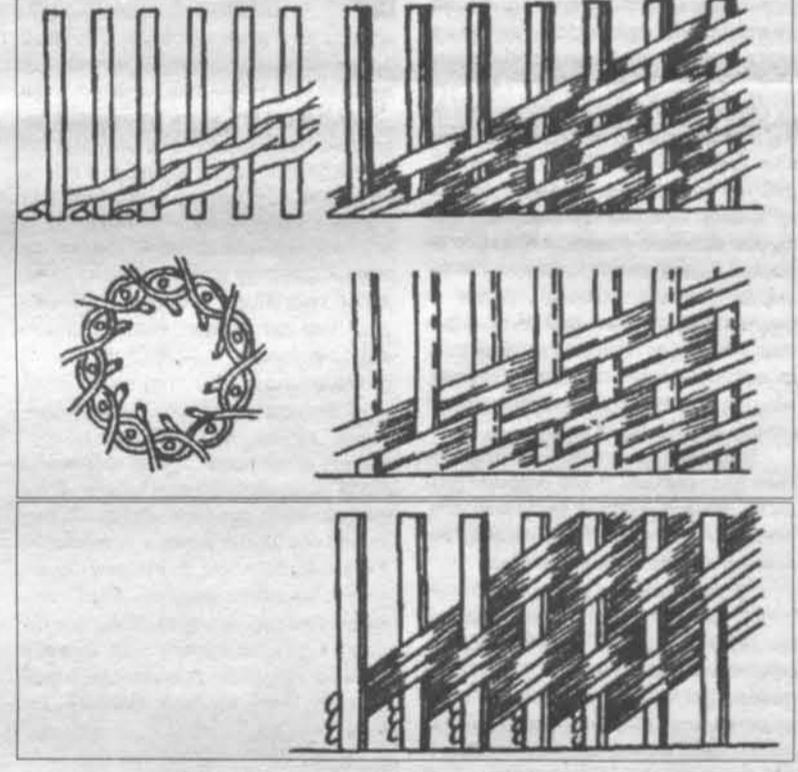
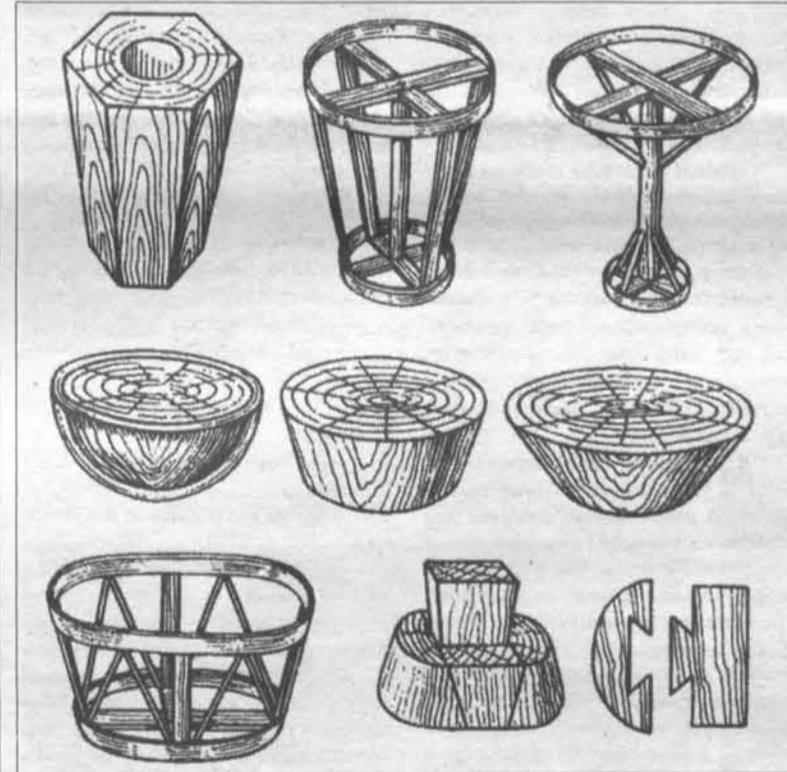

пчыльна прылягалі адзін да аднаго.

ПАСЛОЙНАЕ ПЛЯЦЕННЕ

Паслойнае пляценне з'яўляецца адной з самых распаўсюджаных тэхнік і выконваецца некалькімі пруткамі праз адну стойку.

Такім відам выплятаюць у асноўным замкнутыя паверхні. Пруты бяруць аднолькавай даўжыні і таўшчыні. Колькасць пруткоў павінна адпавядаць ко-

адтулінах ці неак інакш. Плятуць заўсёды з вонкавага боку. Пытанні тэхнікі і тэхналогіі лозапляцення разглядаюцца ў спецыяльнай літаратуры многімі аўтарамі. Тыпалогія лозапляцення ўключае густое (суцэльнае) і рэдкае (ажурнае) пляценне. Па відах суцэльнага пляцення падзяляюцца на простае, паслойнае, пляценне радамі, квадратнае, вярвачкай, загібкай, касічкай. Асабліва сваімі мастацкімі якасцямі выдзяляецца ажурнае пляценне. Віды пляцення зале-

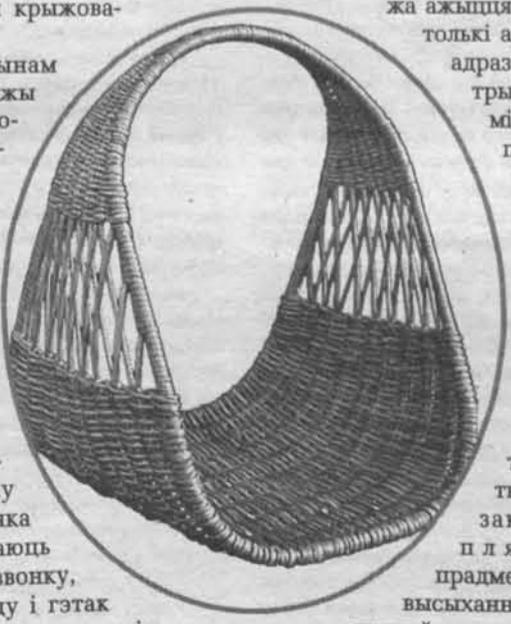
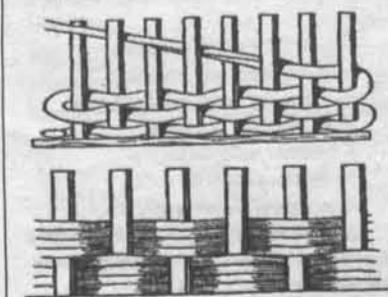
цення з'яўляюцца простае пляценне, інакш крыжова-рабрыстае.

Такім чынам плялі агароджы (плятні), кошкі на бульбу, грыбы, ягады, палукшы на вазы, калыскі. Плятуць злева направа. Прут закладаюць камлём з задняга боку першага стаяка і ахопліваюць другі стаяк звонку, трэці — ззаду і гэтак далей па чарзе, праз адзін стаяк, робяць па спіралі адзін

Простае пляценне можа ажыццяўляцца не толькі адным, але адразу двума, трыма пруткамі. Прынцыповых адрозненняў тут не існуе, у гэтых выпадках закладаюць адначасова два або тры пруты. Пасля заканчэння пляцення прадмета і яго высыхання канцы пруткоў з унутранага боку падразаюць наўкос, каб яны

лькасці стаякоў. Плесці пачынаюць з камля прута, аплятаюць чатыры стойкі, а канец пакідаюць на вонкавым баку, прут прыпадаюць уверх. Кожны раз новым прутком плятуць ад новай стойкі і даходзяць да першага зыходнага пункта. Пры гэтым усе канцы пруткоў будуць на вонкавым баку вырабу. Затым трэба ўзяць адзін з заплечных пруткоў і аплесці ім наступную стойку аплятаюць з левага боку чарговым прутком і гэтак далей. У пачатку і заканчэнні пляцення канцы ўсіх пруткоў пакідаюць у сярэдзіне вырабу.

Ніна БУРАКОЎСКАЯ, вядучы метадыст Мінскага абласнога цэнтра народнай творчасці, Ірына ШТЭФАН, старшыня клуба майстроў "Умельцы Міншчыны".

Захавай традыцыю

"Ноч малая купальная..."

Купалле (Купала, Іван, Ян) — старажытнае абрадавае сьвята ў гонар летняга сонцастаньня, найвышэйшага росквіту жыватворных сіл зямлі. Раней (і зараз у католікаў) адзначалася ў ноч з 23 на 24 чэрвеня пасля дня астранамічнага сонцастаньня. Праваслаўныя беларусы святкуюць яго з 6 на 7 ліпеня. Персаніфікаваны вобраз Купалы ў розных рэгіёнах прысутнічае ў тэкстах песень, а таксама ў выглядзе пудзіла (саламянага або з ануч), з якім скакалі, якое насілі, спальвалі ў агні або татлілі ў вадзе. Цяпер носьбіты традыцыйнай культуры называюць яго "ведзьма" і спальваюць сімвалічна, каб прапала ўсякае зло.

У некаторых рэгіёнах (мне вядома, што ў Полацкім раёне) выбіралі з дзяўчат самую прыгожую, з доўгімі валасамі, якія сьброўкі расплталі перад Купаллем. Яе апраналі ў белую доўгую сарочку, на галаву надзявалі вялікі вянок з кветак, якія звисалі на твар, закрываючы вочы, а ад вянка да самага долу спускалася каска, сплеченая з кветак. Купалку вялі па вёсцы пад рукі, як сляпу, спяваючы купальскія песні, да традыцыйнага месца, дзе спраўлялі звычайна Купалле. На рукі ёй налізвалі купальскія вянкi, з якімі на сьвяце варажылі, кідалі праз вогнішча і закідвалі на дрэвы (завісе — тая дзеўка, што кінула, выйдзе замуж у гэтым годзе).

Да купальскай ночы рыхтаваліся з раніцы. Хлопцы збіралі галлё на вогнішча, якое складалі конусам (у сярэдзіну яго ставілі доўгі шост з колам на версе, упрыгожаным купальскімі кветкамі, зелянінай), або здабывалі карчажку (вадро з-пад мазуту, якое чаплялі да доўгага шоста, які таксама ўпрыгожвалі зелянінай і кветкамі). У купальскую ноч агонь добра асвятляў пляцоўку. Хлопцы таксама нарыхтоўвалі дрэвы для вогнішча ў запас, каб хапіла да раніцы. Перад самым Купаллем у некаторых месцах хлопцы разам з дзяўчатамі рабілі абыход вёскі, збіраючы ў стары воз (часам у яго ўпрагаліся хлопцы) розную старызну (абутак, адзенне, рознае смецце, стары май), каб спаліць на купальскім вогнішчы.

Трэба, каб да Купалля ўсе агароды былі праполатыя. А каб добраму ўраджаю не перашкодзіла нячыстая сіла, раніцай 7 ліпеня на грады кідаюць галавешкі ад купальскага вогнішча.

Традыцыйныя месцы, дзе спраўлялі Купалле — гэта ўзгоркі, луг ля ракі або возера, паляна ў лесе або скрыжаванне дарог на полі, дзе пасяяна жыта. Калі Купалле спраўлялі на паляне сярод лесу, абавязкова вешалі арэлі — для ачышчэння свежым паветрам. Падвешчы арэлі — гэта таксама быў клопат хлопцаў. Хлопцы павінны былі ўмець здабыць "жывы агонь" шляхам трэння двух кавалкаў дрэва або крэсівам.

А жанчыны і дзяўчаты з самай раніцы ішлі ў лугі і лясны збіраць лекавыя купальскія кветкі і карзіне, якія захоўвалі цэлы год, выкарыстоўваючы для лячэння розных хвароб, падкурвання ад спуду і іншых патрэб. Кветкі асвятляюць у царкве на Яна (Івана) 7 ліпеня. Гэта ўсе кветкі, якія носяць назву "купалка", зверабой (святаянскае зялле), мята, рута, папараць, васількі, божья слёзкі, дзясіль, пералёт, браткі, іванды-мар'я і іншыя. Дзяўчаты звычайна абкружваліся або хавалі ў адзенні пахучыя травы — яны адпуджваюць змей і ўсякую нячыстую сілу. У вянкi можна дадаць зеляніну, траву. Некаторыя кветкі збіраліся для варажбы — іх утюрвалі ў хаце і прыкмяталі кожную кветку на лёс і здароўе кожнага сямейніка (гэта браткі або купалкі — шэрая кветка іх падобна на коцікі вярбы): калі распусціцца, то ён будзе жывы і здаровы, а калі не, то трэба чакаць ня-

шасця. Дзяўчаты варажылі на будучае замужжа і ноччу, і раніцай: пускалі два вяночкі на вадку — калі сыйдуцца, то каханне будзе ўзаемным і скончыцца вяселлем; зубамі рвалі трыпутнік на скрыжаванні дарог і моўчкі, ні з кім не гаворачы, ішлі дадому і клалі яго пад падушку, каб прысніўся суджаны.

Ачышчальны агонь — сімвал сонца — праганяў усякую нечысць і хваробы, злых духаў, ведзьмаў і ведзьмароў. Праз яго скакалі, вакол вогнішча вадзілі карагоды, тут жа гаваралі абрадавую вячэру. Яна складалася з бліноў і верашчакі, смажанай рыбы з грэчнавай кашай або рыбнай поліўкі (юшкі). Некаторыя стравы прыносілі з сабой — кулагу, аўсяны кісель, белы сыр, смятану, свежую цыбулю, часнок і іншыя. Пра гэтыя стравы ўпамінаецца ў купальскіх песнях, іх рэцэпты памятаюць носьбіты традыцыйнай культуры. З напоўў традыцыйнымі для Купалля з'яўляюцца квас і піва, шляхта бавілася крупнікам (алкагольны напой з ностоя траў, вострых прыпраў і гарэзкі).

Ёсць шмат паданняў пра тое, што ў гэтую ноч адбываюцца ўсякія цуды: дрэвы перагаворваюцца паміж сабой і пераходзяць з месца на месца, скарбы выходзяць з зямлі прасушыцца (але іх ахоўваюць злыя духі), на купальскую кветку сыходзіць агонь Перуна і яна ўспыхае яркім светам, цвіце некалькі імгненняў (хто яе знойдзе і паслее ўханіць — будзе бачыць скарбы пад зямлёй, разумець мову звяроў і птушак, здобудзе шчасце для сябе і свайго народа), купальскі дзядок, добры дух, які ходзіць у купальскую ноч і збірае кветкі ў кошык, гарыць, як жар (хто сустрэне яго і расцэле перад ім абрус, дзядок кіне на яго купальскую кветку).

Пад раніцу моладзь купалася ў рацэ ці возеры, качалася ў расе або бегала па жаўце, каб абрасціцца — гэта надавала моцы і здароўя. Ля вогнішча і па расе ўсю ноч ходзілі босымі.

Кульмінацыйны момант сьвята — сустрэча сонца. Калі яно зьяе, зіхаціць і разыходзіцца рознакаляровымі кругамі — год будзе з багатым ураджаем, шчаслівы, а калі не — значыцца, Бог не даў шчасця.

На Купалле выходзілі ўсёй вёскай.

Моладзь гуляла, весялілася, а старыя сядзелі на разаспаных на зямлі посцілках, частаваліся, часам спявалі, сачылі, каб традыцыя захоўвалася поўна, часам уключаліся ў гульні, як і дзеці.

Сярэдняе пакаленне спявачак і спевакоў падтрымлівала моладзь, перадаючы ім спеўныя традыцыі непасрэдна на сьвяце (абрадавыя песні спявалі толькі ў час выканання абрадавай дзеі). Купальскія песні і карагоды ў кожнай вёсцы ведалі столькі, што хапала на ўсю ноч, і ніводная не паўтаралася. Кожны этап сьвята суправаджаўся пэўнай песняй. Звычайна наймалі музыкаў, якія ігралі ўсю ноч.

Мы наўмысна не змяшчаем поўны сцэнарый купальскага сьвята, а робім толькі апісанне яго асноўных момантаў і атрыбутаў — з яго кожная суполка або пэўнае кола сьброў возьме тое, што ім цікава. Купалле не трэба ладзіць толькі на прыродзе і толькі ў абрадавы час, як гэта заўсёды рабілі нашы продкі.

Пасля купальскай ночы ўсе таксама працавалі, праўда, сельская жыццё летам не дае магчымасці доўга спаць і ў будні дні, таму сляма было лягчэй вытрымаць бяссонную ноч. Раніцай многія адпраўляліся ў ягады, бо, сабраныя на Яна чарніцы мелі лекавыя ўласцівасці, іх выкарыстоўвалі ў народнай медыцыне.

Мы прыводзім сёння невялічкія фрагменты сцэнарыя "Ноч на Яна", складзенага Алесем Лозкам і Іванам Кірчуком, а таксама песні, падобнае імі і Ларысай Касцюкавец. Для тых, хто ведае нейкую адну рэгіянальную традыцыю, лепш прытрымлівацца яе.

Купалка Івана на вулку звала.

— Не маю часу, Купалачка,

Пайду ў жытнае поле глядзеці,

Каб мяне ведзьма не вітала,

У жыце калоссе не зрывава,

У кароў малако не (а)дбірала.

Дзеўкі з гэтай песняй (спяваюць і іншыя) робяць абыходы вечарам, запра-

шаючы на Купалле (або раніцай — збіраць кветкі). З ёю можна ісці да жыта, абыходзячы жытніе поле з карчажкай або факеламі (захоўваючы правілы бяспекі з агнём, безумоўна, як і на працягу ўсёй купальскай ночы).

Дзяўчаты: Добры вечар добрым людзям!

— Клічам мы вас на Купалле!

— Сам Бог будзе агонь раскладаць, усіх сьвятых да сябе склікаць.

— Будучь музыкі весела граць!

— Будучь дзеўкі гуляць, а малодачкі спяваць...

— Старыя бабкі сядзеці — на гэта дзіва глядзеці.

— Цяпер Купала, а заўтра Ян. Пойдзем, дзевачкі, у зялёны гай!

— Будзем краскі рваць да Яна ўспамінаць.

— Нарвём, дзевачкі, цвятчкі, саўём, дзевачкі, вяночкі!

— Адзін вяночак — на дзяўчыну, другі — на судзьбіну.

Для тых, хто мае імя Іван і Марыя, плятуць вянкi з дубовых галін. Ім — асабліва ўвага на сьвяце. Могуць быць пераапанутыя Іван і Мар'я як карнавальныя персанажы (старая бабка — у Івана, а вусаты Іван — у Мар'ю). Іван заляцаецца да Мар'і, танцуе з ёй, а нехта ўвесь час ім перашкаджае, паціху падкраўшыся ззаду, стараецца зрабіць так, каб яны ўпалі і пакаціліся па траве (яны стараюцца моцна трымацца адзін за аднаго). У Полацкім раёне Іван і Мар'я коціцца такім жа чынам з гары.

Ноччу да купальскага вогнішча могуць прабрацца нячысцікі. Ад іх трэба агарадзіцца, акрэслішы круг, ствараючы шмат шуму (барабан, музыка), хлопцы з паходнямі адганяюць іх далей ад вогнішча, у лес ці ў вадку, у жыта.

Божа мой, Янава ночка невялічка, Божа мой.

Я, малодзенька, не выспалася.

— А дзе была, чаму не спала?

— На таргу была, таргу слухала.

Што хлопчыкі падзешавелі,

А дзевачкі падаражэлі.

За дзевачак тысячы даюць,

А хлопчыкаў дарам не бяруць.

(запісала этнамузыкалаг Зінаіда

Мажэйка ў вёсцы Гуркі Гарадоцкага раёна Віцебскай вобласці).

Купальскае вогнішча распальваюць калі закоціцца за гарызонт сонца. Увечарыста стаяць кругом яго, спяваючы купальскую песню, не рухаючыся, пакуль не разгарыцца агонь. Калі ніхто з хлопцаў не здобудзе "жывы агонь", можна падпаліць ад паходні (факела). Будзе прыгожа, калі хлопцы запаліць паходні і сустрэнуць усіх, хто прыйдзе да вогнішча ў купальскую ноч. Класічныя ўзоры купальскіх песень, запісаных Генэ-дзем Цітовічам:

Купалінка, Купалінка, цёмная ночка,
Цёмная ночка, а дзе ж твая дочка?
Мая дочка ў садочку ружу, ружу потым
Ружу, ружу поліць, белы ручкі коліць-
Кветачкі рвець, кветачкі рвець,
вяночкі звявае.

Вяночкі звявае, слёзкі пралівае.

Ой, рана на Івана. (2 разы)

Проці Івана ночка мала.

Ой, рана на Івана. (2 разы)

Ой, рана на Івана. (2 разы)

Дзе, Купала, начавала?

Ой, рана на Івана. (2 разы)

Ой, рана на Івана. (2 разы)

Начавала ў чыстым полі.

Ой, рана на Івана. (2 разы)

Ой, рана на Івана. (2 разы)

Чым, Купала, вячэрала?

Ой, рана на Івана. (2 разы)

Ой, рана на Івана (2 разы)

Вячэрала белым сырам.

Ой, рана на Івана. (2 разы)

Ой, рана на Івана. (2 разы)

Чым, Купала, запівала?

Ой, рана на Івана. (2 разы)

Ой, рана на Івана. (2 разы)

Запівала гарэліцай.

Ой, рана на Івана. (2 разы)

Гульні на Купаллі — "Явар", "Бяры", скокі праз вогнішча хлопцаў і хлопцаў з дзеўкамі, закідванне вяночкі на дрэвы і іншыя.

Да Купалля трэба развучыць як мага болей загадак. Больш за ўсё іх павінны ведаць Купалка. Загадае загадку і кім дзеўцы адзін з вяночкі, што налізаны на яго руках. Адгадае дзеўка — ёй заставіцца вяночак. Такую гульню можа правесці дзіць яшчэ адзін персанаж купальскага карнавалу — Бабка-зеляйніца. Яна таксама раздае зёлкі малодшым дзяўчатам і расказвае пра іх лекавыя ўласцівасці. Гэта — яшчэ адзін персанаж купальскага карнавалу. Хлопцы з дзеўкамі ля вогнішча спяваюць жартоўныя песні-драматікі. Мы прыводзім адну з іх, запісаную этнамузыкалагам Тамарай Варфаламевай у 1997 годзе ў вёсцы Студзёраўшчына Дзятлаўскага раёна Гродзенскай вобласці:

Да сёння Купала, заўтра Ян,

Да будзя, хлопцы, ліхо вам.

Г да ліхо, ліхо ліхо, і

Да пагналі козы ў поле.

Да адна каза прыста,

Да будзе хлопцам нявеста.

А другая падласа,

Та будзе хлопцам на мяса.

Перад узыходам сонца спальваюць чучала ведзьмы. Пасля гэтага можа быць дзе ў вёсцы Хмелеўка Мінскага раёна Таццяна Кулаковіч:

Ой, у нядзельку на Яна

Іграла сонейка, іграла!

Хлопчыкі зялле капалі,

Да мы яго не зналі.

У старога дзеда пыталі:

— Скажы, бацька, што за зялле —

На ім чорнае насенне?

— Нашто, дзеткі, вы капалі,

Калі вы яго не зналі?

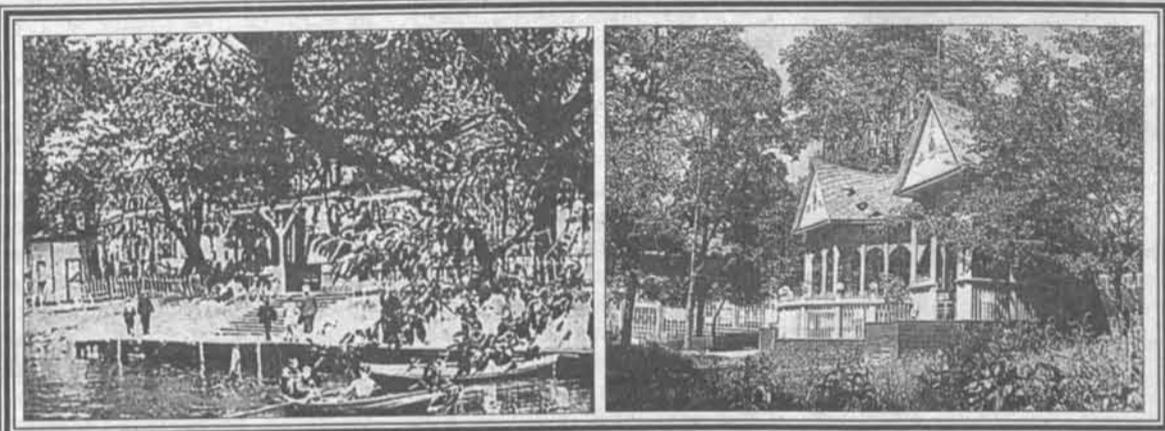
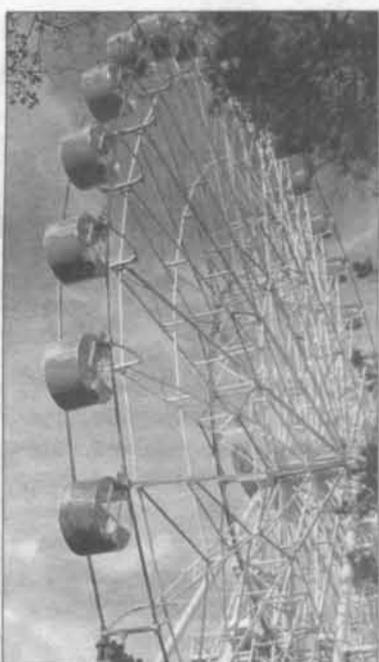
Гэта дзевочка красата,

Для хлопчыкаў сухата.

Падрыхтавала Рэгіна ГАМЗОВІЧ.

Тое, што Мінск — адзін з самых зялёных гарадоў Еўропы — адзначаюць літаральна ўсе госці беларускай сталіцы. Іх уражвае прыгажосць бульвараў і паркаў, чароды каштанаў і ліп уздоўж шырокіх вуліц. Нават новабудулі не прыкметна "абрастаюць" сваімі скверамі і паркамі, утульнымі, цяністымі алеямі. Мінчане даўно прызвычаліся да гэтага, што і зразумела. Бо, калі існуюць традыцыі, то ўжо не заўважаеш змен, якія адбываюцца побач з табой. А каб нагадаць, адкуль пайшла традыцыя азелянення горада, прапашу вандроўку ў старэйшы парк Мінска і ў яго гісторыю.

Губернатарскі сад

Такою назву дзвесце год таму атрымаў парк, які размясціўся на ўзвышшы ўздоўж ракі Свіслач у самым цэнтры горада. Гэта знак павагі да мінскага губернатара Захара Карнеева, па ініцыятыве якога быў створаны парк. Яго аснову склалі дрэвы мясцовых парод: ліпы, таполі, вязы, сосны, бярозы, клён, вярба... Адна з алей пачыналася ад моста праз раку на рагу вуліц Паліцкай і Падгорнай (зараз — Я. Купалы і К. Маркса), другая — ад вуліцы Вясялай (Першамайская). Крайвід парка ўпрыгожвалі каналы і сажалкі з перакінутымі праз іх ажурнымі масткамі. Парк з самага пачатку свайго існавання прызначаўся для адпачынку самага шырокага кола жыхароў. Аб гэтым сведчыў і надпіс, выбіты на адным з паркавых слупоў: "Post laborem requies" ("Пасля працы — адпачынак"). Утульнасць бярозавых і тапаліных гаёў, цяністыя алеі стваралі атмасферу адпачынку. А ў святочныя дні ў павільёне гучала музыка аркестра мясцовай пажарнай каманды. К канцу XIX стагоддзя ў парку адбыліся значныя змены. Па ініцыятыве гарадскога таварыства аматараў спорту на чале з К. Чапскім тут будуюцца першы ў горадзе стадыён і веласіпедны трэк. Побач размясціліся пляцоўкі для тэніса і кегельбана (!). У той час у горадзе было зарэгістравана каля 500 веласіпедаў. Набыць іх мог далёка не кожны, бо каштавалі яны да 75 рублёў — шалёныя па тых часах грошы. Таму вялізарнай папулярнасцю карыстаўся велатрэк з яго сістэмай пракату веласіпедаў. Безумоўна, велатрэк не быў сапраўднаму спартыўным збудаваннем, але ж, як пісала газета "Мінскі голас", стаў забаўляльнай пабудовай, якую наведвалі тысячы мінчан. У драўляным клубе пры велатрэку арганізавалі танцавальныя вечары, а ў летнім тэатры адбываліся канцэрты заездных знакамітасцей. У паслярэвалюцыйныя часы Губернатарскі сад змяніў не толькі назву, але і аблічча. Спачатку яго назвалі садом "Профінтэрн", а ў 1936 годзе паркам імя Максіма Горкага. Былі страчаны шматлікія павільёны, пазарасталі сажалкі, не падсаджваліся дрэвы замест загінуўшых.

спакую. Менавіта тут, у парку, з'явіліся першыя кіёскі, дзе можна было набыць газіраваную ваду з малінавым ці цытрусавым сіропам, мус з журавін ці марожанае, якое фармавалі на месцы паміж дзвюх круглых вафелек. Гэтыя дробязі былі сімваламі вяртання да жыцця. А нас, дзятву, вабіў занябаны, з патрэсканым пакрыццём велатрэк, дзе можна было ўявіць сябе сапраўдным гоншчыкам. А праз цэнтральную алею — стадыён з драўлянымі лаўкамі для глядачоў. Тут выступалі футбольныя каманды вышэйшай лігі (гэта было адзінае ў горадзе футбольнае

поле), і нам не забаранялася паганяць мяч. Узімку тут быў лепшы ў горадзе каток, на якім мы

прападалі днямі, прыкруціўшы вяртоўкамі на валёнкі знакамітыя канькі "снягуркі".

З 1952 года пасля рэканструкцыі былы Губернатарскі сад стаў называцца паркам культуры і адпачынку. Былі пабудаваны драўляныя павільёны для гульні ў шахматы, пляцоўкі для выступлення мастацкіх калектываў, стралковы цір, летні кінатэатр (які ў пачатку сямідзесятых гадоў згарэў і больш не аднаўляўся). Пачала дзейнічаць лодачная станцыя, якая размясцілася справа ад падвеснага моста на ўваходзе з вуліцы Янкі Купалы. Калі ў 1960 годзе берагі Свіслачы сталі "апрагнаць" у бетон, прычалы знеслі і пабудавалі падвесны мост. А калі тут з'явіліся першыя дзіцячыя атракцыёны, кафэ, пляцоўкі для гульні, то парку надалі стутус дзіцячага. Лагічным развіццём ідэі дзіцячага парку стала будаўніцтва планетарыя з тэлескопам-рэфрактарам і помнікам К. Цыялкоўскаму. Павялічыліся і памеры парку. З першапачатковых 18 гектараў ён "падрас" да 28 гектараў. Адбылося гэта за кошт уключэння ў яго межы тэрыторыі зруйнаваных побач з паркам вуліц, аднаўляць якія не было сэнсу. Набыў парк і новы ўваход з боку сённяшняга праспекта Ф. Скарыны.

А самы значны набытак парк атрымаў у сямідзесятых гадах, калі на месцы знесенага велатрэка (застаўся ён толькі ва ўспамінах) быў пабудаваны крыты сучасны каток, гаспадарамі якога сталі юныя спартсмены дзіцячага спартыўнага клуба. Свой 200-гадовы юбілей парк сустрэў у адноўленым выглядзе. З'явілася шмат новых цікавых і прыгожых атракцыёнаў, змянілі аблічча дзіцячыя кафэ, серабрышца вада ў канале і сажалках, сучаснае травяное пакрыццё атрымаў стадыён. А на самым высокім пагорку няспешна круціцца грандыёзнае кола агляду, з 54-мятровай вышыні якога адкрываецца цудоўны від на спадчыну мінскага губернатара Захара Карнеева — Губернатарскі сад. Спадчыну, якую праз стагоддзі збераглі для будучыні яго нашчадкі.

НА ЗДЫМКАХ: помнік К. Цыялкоўскаму каля планетарыя; лодачная станцыя існавала з 1935 года і была адноўлена пасля вайны на гэтым самым месцы; павільён "Марожанае" ў парку (1938 год); галоўны ўваход у парк; крыты каток; прагулка на кацеры; помнік заснавальніку Губернатарскага сада Захару Карнееву; разнастайныя атракцыёны; вялізарнае кола агляду.

Фота аўтара і з архіва.

Ірына АРЖАХОЎСКАЯ, старшыня Усеўкраінскага саюза беларусаў:

"Робім усё для захавання беларускай самабытнасці"

Неяк я была сведкай запісу інтэрв'ю з Ірынай Аржахоўскай, старшынёй Усеўкраінскага Саюза беларусаў, на Беларускім радыё. Карэспандэнт, даведаўшыся, што Ірына Аляксандраўна ў маладосці любіла спяваць, папрасіла што-небудзь выканаць для перадачы. Як я тады пашкадавала, што чытачы газеты пазбаўлены магчымасці пачуць яе спевы! На жаль, толькі словамі можна перадаць сваё ўражанне. Нечакана для ўсіх прысутных амаль прафесійна лірыка-каларатурным сапрапа Ірына Аляксандраўна заспявала песню

Фота Юлія КАЗЮЛІ

Надзеікі з оперы "Кветка шчасця" беларускага кампазітара Туранкова. Мы ўсе тады пашкадавалі, што наша мастацтва страціла таленавітую спявачку, уткінулі Ірыну Аляксандраўну, што яна так бяспечна абышлася з Богам дадзеным дарам.

— Песні разам са мной з дзяцінства, спявала ў самадзейнасці, была лаўрэатам шматлікіх конкурсаў, калі вучылася ў педтэхнікуме і ў педінстытуце. Маю званне артыстка народнага тэатра. Вядомая Ларыса Аляксандраўская, народная артыстка СССР, запрашала мяне ў оперную студию пры Мінскім тэатры оперы і балета. Аднак прафесійнай артысткай стаць не рашылася. Але спевы, музыка, праблемы культуры — гэта тое, чым займаюся амаль усё сваё жыццё. У Мінску працавала ў дзяржаўных структурах, якія былі звязаны з мастацкім фондам, кінастудыяй, філармоніяй.

У канцы 1972 года, калі выйшла замуж за ўкраінца, пераехала з Мінска ў Кіеў. Апошняя месца працы — Рэспубліканскі прафсаюз, дзе я займалася работай культурных устаноў, развіццём мастацкай самадзейнасці на Украіне. Аб'ездзіла ўсю краіну.

— Прызнаюся, уражана энергіяй, натхненнем, з якім вы займаецеся цяпер грамадскай дзейнасцю, згуртоўваючы аб'яднанні беларусаў Украіны.

— У пачатку 90-х гадоў мінулага стагоддзя, калі граніцы раз'ядналі братнія рэспублікі, кожны з нас міжволі апынуўся за межамі сваёй краіны. І такая настальгія апанавала... У 1988 годзе пачалі стварацца на Украіне першыя беларускія суполкі. Адна з іх мэт — захаваць беларускі асяродак, падтрымаць цягу да роднай мовы, традыцый. Створаны і працуюць самадзейныя беларускія калектывы ва Украіне — у Аўтаномнай Рэспубліцы Крым, у Львове, Адэсе, Вінніцы, Данецку, Херсоне, Севастопалі...

У кастрычніку 1997 года па ініцыятыве Кіеўскага гарадскога нацыянальна-культурнага аб'яднання "Беларусь" узнік Усеўкраінскі савет кіраўнікоў грамадскіх арганізацый беларусаў. У яго ўвайшлі 6 кіраўнікоў суполак і актывісты нацыянальна-культурнага руху. Старшынёй абралі кіраўнік Кіеўскага гарадскога аб'яднання "Бела-

русь" М.Піліпенку, генерал-лейтэнанта, Героя Савецкага Саюза, ганаровага грамадзяніна Кіева. Савет і яго кіраўніцтва разам з асноўнымі накірункамі працы стваралі юрыдычныя ўмовы для заснавання Усеўкраінскага аб'яднання грамадскіх арганізацый беларусаў. Ужо ў маі 2000 года ў Кіеве адбыўся ўстаноўчы з'езд дэлегатаў з 16 рэгіёнаў Украіны, на якім былі створаны саюз грамадскіх культурна-асветніцкіх арганізацый беларусаў Украіны — Усеўкраінскі саюз беларусаў. Галоўныя мэты яго — аб'яднанне намаганняў па захаванні нацыянальнай, культурнай, моўнай, рэлігійнай самабытнасці беларускай супольнасці Украіны, садзейнічанне развіццю і ўмацаванню культурных і эканамічных сувязей з нашай Радзімай — Беларуссю.

— Колькі аб'яднанняў уваходзіць цяпер ва Усеўкраінскі саюз беларусаў?

— На сённяшні дзень у склад нашага саюза ўваходзіць 19 суполак беларусаў, якія арганізаваны ў 19 з 25 рэгіёнаў Украіны, палова з іх са статусам абласных.

— Што цікавага адбываецца ў беларускіх аб'яднаннях у апошні час?

— Творча падыходзяць да працы грамадскія аб'яднанні беларусаў у Вінніцы, Адэсе, Львове, Севастопалі, Чарнігаве, Чарнаўцах, шмат чаму можна павучыцца ў старэйшай суполцы АР Крым (створана ў 1991 годзе). Трэба адзначыць і работу гурту беларусаў у горадзе Ізяслаўлі Хмяльніцкай вобласці. Вельмі цікавая работа вядзецца Данецкай грамадскай арганізацыяй КПТБ "Нёман". Яны шмат праектаў прыдумалі — такіх, як клуб "Лідэр", "Хатняя школа". Гэты вопыт, мы думаем, будзе ўспрыняты іншымі суполкамі. На аснове матэрыялаў "Голасу Радзімы", якія змяшчаюцца пад рубрыкай "Урокі Дзеда Усёведа", распрацоўваюцца праграмы ўрокаў, якія потым друкуюцца ў абласной газеце "Світліца" на бела-

рускай старонцы "Нёман". На гэтай жа старонцы друкуюцца матэрыялы аб дзейнасці арганізацыі, яе аддзяленняў. У Данецкім культурным цэнтры праводзяцца гульнявыя заняткі з дзецьмі (па загадзя распрацаваных сцэнарыях) пад назвай "Беларусінкі". Нядаўна "Нёман" прэзентаваў альбом аб ветэранах-беларусах "Ніхто не забыты, нішто не забыта". А іх калектыву мастацкай самадзейнасці — вакальны ансамбль "Палессе" — прымае ўдзел ва ўсіх абласных мерапрыемствах, шмат дае канцэртаў.

Ужо другі год Усеўкраінскі саюз беларусаў сумесна і па ініцыятыве гарадской Чарнавіцкай арганізацыі беларусаў праводзіць прысвечаны Дню Перамогі шахматны турнір імя Героя Савецкага Саюза Міхаіла Піліпенкі, ганаровага старшыні нашага саюза, беларуса, які родам з Магілёўшчыны. У турніры прымаюць удзел людзі ўсіх узростаў, асаблівую актывнасць праяўляе моладзь.

— Ірына Аляксандраўна, вы ўзначальваеце Саюз з дня яго ўтварэння, раскажыце, як улады Украіны ставяцца да вашых патрэб?

— Пасля выбараў новага прэзідэнта Украіны распрацоўваюцца новыя кіруючыя структуры, у тым ліку і па рабоце з нацыянальнымі меншасцямі. Пакуль на гэта пытанне канкрэтна адказаць нельга. У 2004 годзе ва Украіне нацыянальнымі меншасцямі займаўся Дзяржаўны камітэт нацыянальнасцей і міграцыі. Пры ім быў савет рэспубліканскага значэння, дзе мы ўсе мелі магчымасць збірацца і абмяркоўваць свае праблемы. Пры Міністэрстве культуры і ў Савеце Міністраў былі спецыялісты, якія адказвалі за гэту работу.

— У якіх рэгіёнах Украіны жывуць беларусы, якія да іх адносіны?

— На Украіне беларусаў успрымаюць добразычліва. Нашых суайчыннікаў шмат жыве ва ўсходняй Украіне — Данецку, Харкаве, Днепрапятроўску, Аўтаномнай Рэспубліцы Крым, але кампактна пражываюць толькі ў Сарненскім і Ракітнінскім раёнах Ровенскай вобласці ды яшчэ пад Днепрапятроўскам у Сурска-Літоўскай Слабадзе. Расійская імператрыца Кацярына ў ХІІІ стагоддзі вывезла з Беларусі ў гэтыя мясціны цалкам суконны завод разам з рабочымі і іх сем'ямі. Перасяленцы да гэтай пары захавалі свае асноўныя традыцыі, нягледзячы на тое, што многія з іх перажаніліся з украінцамі. Збіраемся здымаць пра іх кінафільм. Іна Снарская марыць ажыццявіць гэты праект для тэлебачання. Думаю, што ўсім ён будзе цікавы.

— А ці ёсць цікавасць Усеўкраінскага саюза ў наладжванні эканамічных стасункаў з Беларуссю?

— Як толькі арганізавалі Са-

юз, адразу прапанавалі стварыць асацыяцыю беларускіх прадпрымальнікаў. Ва Украіне ёсць з Беларуссю сумесныя прадпрыемствы і ёсць беларусы, якія кіруюць буйнымі прадпрыемствамі ў розных рэгіёнах Украіны. На Беларусі ўсе вобласці гатовы садзейнічаць двухбаковаму гандлёва-эканамічнаму супрацоўніцтву. Але найбольш вынікае ўзаемадзеянне з памежнымі Гомельшчынай і Брэстчынай. Карыстаюцца попытам беларускія аўтобусы: іх набылі Адэса, Данецк, Кіеў закупіў 140. Карыстаюцца попытам і беларускія мэбля, трыкатаж, галантарэя і іншае.

— Ірына Аляксандраўна, на гэты раз вы прыязджалі ў Беларусь у ліку запрошаных на святкаванне 60-годдзя Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне, якія ў вас засталіся ўражанні?

— Згодна з заканадаўствам Украіны, я адношуся да ўдзельнікаў вайны як рэпрэсіраваны ў час вайны падлетак з партызанскай сям'і. З гэтай нагоды мне ўручылі юбілейны медаль у гонар 60-годдзя вызвалення Беларусі. Дарэчы, ва Украіне такія юбілейныя медалі ўжо ўручаны 5 040 удзельнікам вайны. Наперадзе ўручэнне ўзнагарод яшчэ каля 4 000 ветэранам.

У складзе ўкраінскай дэлегацыі ветэранаў вайны, якія вызвалілі Беларусь, былі беларусы, украінцы, рускія. Іх проста ашаламіла тая ўвага, якую аказалі. І справа не толькі ў нейкіх запланаваных мерапрыемствах, а перш за ўсё ў адносінах простых людзей. Так, на чыгуначным вакзале да нас падыйшла маладая сям'я з дзіцем: павіншавалі са святкам і папрасілі разам сфатаграфавалі на памяць. На вуліцах Мінска нашых ветэранаў шчыра віталі прахожыя. За гэтыя некалькі дзён шмат пабачылі: праехалі па Беларусі, па Мінску. Усё тут дагледжана: зямля засеяна, вуліцы гарадоў прыбраныя. Усюды чысціня і парадак. І што ўсіх здзівіла, дык гэта новабудоўлі — мы наведалі новы лыжны курорт, праізджалі каля бібліятэкі, што будуюцца, убачылі новыя ўтульныя мікрараёны. Усё робіцца для людзей. Уразіў даклад Прэзідэнта Беларусі Аляксандра Лукашэнкі на ўрачыстым вечары ў гонар 60-годдзя Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне, што прагучаў у сталічным Палацы Рэспублікі. На прыёме ў гатэлі размаўлялі з гасцямі з Бельгіі, Англіі, Германіі, усе дзяліліся ўражаннімі, свярджалі, што Беларусь паказвае прыклад стабільнасці. Слухала гэтыя ўсхваляваныя прызнанні і адчувала гонар за Радзіму. Адзінае, што непакоіць, каб толькі тут не было ніякіх рэвалюцый.

Гутарыла Таццяна КУВАРЫНА. НА ЗДЫМКУ: Ірына АРЖАХОЎСКАЯ.

Яскравы талент

Міхасю Хмялеўскаму — 80

Знаёмства з журналістам з Беластоку Міхасём Хмялеўскім аб'явілася 9 ліпеня 1969 года ў Лідзе калі трое супрацоўнікаў беластоцкай

газет, у ліку якіх быў і шанюны Міхась, наведалі Гродзеншчыну.

А праз год і я пабываў у цэнтры Падляшскага ваяводства, у якім на працягу некалькіх дзён мною апекаваўся М. Хмялеўскі, тады намеснік галоўнага рэдактара штотыднёвіка польскіх беларусаў "Ніва" і кіраўнік Беларускага грамадска-культурнага таварыства (БГКТ). І вось ужо больш за трэць стагоддзя нас звязвае шчырае і сардэчнае сяброўства, якое наталюецца асабістыя сустрэчы ў Лідзе і Беластоку, Гродне і Мінску, у санаторыях Друскенік і Парэчча. А яшчэ абмен лістамі, тэлефонныя размовы.

Акрамя журналіскай працы, Міхась вызначыўся ў грамадска-культурнай дзейнасці. Будучы на працягу многіх гадоў старшынёй згаданага таварыства польскіх беларусаў, а затым кіраўніком рэвізійнай камісіі БГКТ, ён многае зрабіў для адраджэння і прапаганды беларускай культуры ў Польшчы, пашырэння і ўмацавання прыязных стасункаў паміж славянскімі краінамі-суседкамі. І не выпадкова М. Хмялеўскі ўзнагароджаны Афіцёрскім крыжам ордэна Адраджэння Польшчы.

Хутка будзе семнаццаць гадоў, як Міхась тэран журналістыкі на пенсіі, але Міхась якраз той чалавек, якога старасць дома не застае. Ён па-ранейшаму ездзіць па роднай Беластоцчыне і піша ў "Ніву" артыкулы, рэзюльна наведвае мастацкіх фестывалі "Гродна-Беласток", зноў жа публікуючы аб ім змястоўныя матэрыялы, імкнецца не прапусціць ні адну культурную імпрэзу, каб потым раскажаць аб гэтым чытачу.

Лічу, ніколекці не перабольшу, калі скажу, што Міхась Хмялеўскага добра ведаюць у беларускім асяроддзі Падляшскай Бадай, у кожнай тамтэйшай вёсцы нашых суродзічаў. У гэтым я перакананы, будучы ў Гайнаўскім і Бельскім паветах. Ніколі не забуду, як цёпла і сардэчна прымалі нас сяляне вёсак Рыбалы і Паўлы Гасцінная вясцра-канцэрт была наладжана на ля ракі. Быў добры пачастунак з чаркай, але галоўнае — гучалі беларускія народныя песні, чуліся кранаючыя ўспаміны. Толькі дзесьці апоўначы сабраліся ад'язджаць у Беласток.

Добрую энергетыку Міхасёвай душы я адчуваю ў час кожнай нашай сустрэчы. Такім, відаць, выхавалі яго бацькі, простыя сяляне з вёскі Паўднёвы Востраў на Саколышчыне. Там 26 чэрвеня 1925 года нарадзіўся будучы журналіст-публіцыст, грамадскі дзеяч. Дарэчы, Міхась з'яўляецца аўтарам кнігі "Т так бывае ла". У ёй змешчаны праўдзівыя апавяданні з жыцця: аб людской дабрні, гатоўнасці дапамагчы чалавеку ў час бяды, выскімі прызначэнні сваяцтва, добрасуседства. Ёсць радкі і аб скалечаных хівацкіх зайздрасцю, помстаі і жорсткасцю асобах (людзьмі іх называць не слухавіцкі розум). Другая частка зборніка прысвечана ліхалеццю нямецкай акупацыі, пом'яці загінуўшых салдат і партызан, ахвярам Другой сусветнай вайны.

Жыццё чалавека вельмі кароткае. І трэба пра жыць яго прыгожа, адкінуўшы зайздрасць, злосць, крывадушнасць, хуцеліваць, жорсткасць... Такі стыл жыцця ўласцівы Міхасю Хмялеўскаму.

Алесь ЖАЛКОЎСКІ.

Вышэйшая школа ў Бельску

З Пётрам БОЖКАМ, намеснікам старасты Бельскага павета, радным ад Беларускага камітэта, які ўваходзіў у склад Бельскай кааліцыі, размаўляе Аляксей МАРОЗ.

— Ужо 2,5 года Вы прымаеце ўдзел у кіраванні Бельскім паветам. Што ў гэтым часе лічыце самым вялікім поспехам?

— Многа важных спраў рэалізавалася ў гэтым часе ў розных галінах і цяжка было б вылучыць сярэд іх самую важную. Гледзячы на патрэбы ўсіх жыхароў, розныя справы можна лічыць паспяховымі. Бельскі павет з'яўляецца інвестыцыйным паветам. На інвестыцыйны выдаткоўваецца ў нас каля 5 мільёнаў злотых у год. Большасць інвестыцый праводзіцца з выкарыстаннем еўрасаюзных сродкаў. Самыя вялікія грошы ідуць на мадэрнізацыю дарог. Аднак мы не забываем пра іншыя дзялянкі. Ёсць інвестыцыі ў адукацыю, сацыяльным забеспячэнні, ахове здароўя і іншых галінах.

— Вы кажаце, што многа сродкаў ідзе на мадэрнізацыю дарог. Ці ўдалося Вам атрымаць дафінансаванне да дарожных інвестыцый з еўрасаюзных сродкаў?

— Вельмі важная інвестыцыя — мадэрнізацыя вуліцы Міцкевіча ў Бельску-Падляшскім. Перабудова дарогі распачалася ў мінулым годзе, але была спынена. Работы на гэтай вуліцы ўжо вядуцца. Уся мадэрнізацыя будзе каштаваць каля 2 мільянаў злотых, але звыш 2 мільянаў злотых мы атрымаем на перабудову дарогі з еўрасаюзных сродкаў. Мы атрымалі сродкі з Еўрасаюза на мадэрнізацыю дарогі Альнэва — Боцькі размерам 1,2 мільяна злотых, а ўся гэтая інвестыцыя будзе каштаваць 1,9 мільяна злотых. Плануем выканаць мадэрнізацыю спартыўнага стадыёна пры Комплексе школ н-р 1. Інвестыцыя гэтая будзе каштаваць 2,6 мільяна злотых і на гэтую перабудову таксама вылучаем за дафінансаваннем. Выступілі мы таксама за даплату на іншыя дарогі і чакаем рэзультатаў нашых намаганняў.

— Раней павятовыя радныя разважалі справу пабудовы кальцавой дарогі вакол Бельска, якая выдатна абмежавала б патак вялікіх грузавых машын у цэнтры горада. Ці ёсць шанцы на рэалізацыю гэтай канцэпцыі?

— Ужо зараз рыхтуецца канцэпцыя выканання кальцавой дарогі вакол Бельска, якая будзе часткай хуткай дарогі н-р 19. Аднак у гэтым выпадку інвестарам з'яўляецца Управа краёвых дарог. Я думаю, што спачатку будзе мадэрнізавацца краёвыя дарогі, якія ўжо ёсць, а гэтая інвестыцыя будзе рэалізавацца ў далейшай будучыні.

дзе рэалізавацца ў далейшай будучыні.

— Ад нейкага часу ваша староста хадаінічае ў справе стварэння ў Бельску-Падляшскім вышэйшай навучальнай установы. Ці ёсць рэальныя магчымасці, што такая ўстанова пачне працаваць яшчэ з кастрычніка гэтага года?

— Шанцы ёсць, што яшчэ ў гэтым годзе будзе адкрыта ў Бельску-Падляшскім вышэйшая навучальная ўстанова. Кандыдаты ў яе павінны быць, бо зараз у Бельску знаходзіцца 7 сярэдніх школ. Спадзяемся, што прыедуць на вучобу да нас жыхары суседніх паветаў. 21 сакавіка міністр нацыянальнай адукацыі і спорту Міраслаў Савіцкі даў згоду на стварэнне недзяржаўнай вышэйшай прафесійнай школы з названнем „Вышэйшая школа міжнароднага і рэгіянальнага супрацоўніцтва імя Зыгмунта Глогера ў Бельску-Падляшскім“. Арганізатарам школы з'яўляецца Грамадскае прэсаснаўчае таварыства „Стопка“ з Ломжы.

— На якія спецыяльнасці могуць разлічваць выпускнікі сярэдніх школ?

— У школе будучы два аддзяленні: філалогія і эканомія. У рамках філалогіі будучы тры спецыяльнасці: англійская, нямецкая і расійская філалогія. Казначэйства і фінансавая палітыка ды міжнароднае і рэгіянальнае супрацоўніцтва будучы спецыяльнасцямі ў рамках эканоміі. Пасля вучобы ў бельскай школе студэнты з вышэйшай прафесійнай адукацыяй змогуць прадаўжаць вучобу на іншых ВНУ на атрыманне звання магістра.

— Дзе будзе знаходзіцца вышэйшая навучальная ўстанова?

Будзе яна распаложана ў Комплексе прафесійных школ н-р 2, які знаходзіцца па вуліцы Войска Польскага.

— Ці беларусы з Рэспублікі Беларусь могуць разлічваць на фінансавую дапамогу, калі рашацца прыехаць на вучобу ў Бельск?

— Дапамога студэнтам будзе разглядацца ў індывідуальным парадку. Ужо ідэя стварэння школы прадбачае, што ў нашай вышэйшай установе змогуць вучыцца студэнты з суседніх дзяржаў. Што тычыцца Беларусі, то там памянліся прынцыпы выезду на вучобу за мяжу. Зараз кожны беларускі студэнт, які захаце вучыцца ў іншай дзяржаве, будзе вымушаны атрымаць на гэта згоду. Мы маем надзею, што гэта не абмяжуе пры-

ездку студэнтаў з Беларусі ў Бельск.

— Ці падрыхтаваны ўжо месцы ў інтэрнатах для студэнтаў?

— Многа свабодных месцаў маецца ў вучнёўскай бурсе, распаложанай па вуліцы Відаўскай, і там будучы пасяляцца студэнты.

— Выкладчыкі з Беларусі працуюць на Універсітэце ў Беластоку. Ці прадбачаюцца ў Бельску навуковыя работнікі з Рэспублікі Беларусь?

— Ёсць планы, што будучы працаваць выкладчыкі з Беларусі і ёсць у нас надзея, што яны атрымаюць згоду на працу за мяжой.

— Вялікую частку жыхароў Бельскага павета састаўляюць беларусы. На якую падтрымку ў галіне развіцця беларускай культуры і асветы маглі разлічваць жыхары павета ў апошні час?

— Бельскае староства фінансуе ІІ Агульнаадукацыйны ліцэй з беларускай мовай навучання ў Бельску-Падляшскім. Я ганаруся тым, што ў 1988 годзе закончыў гэты белліцэй, бо паводле рэйтынгаў — ён адзін з найлепшых у Падляшскім ваяводстве і адзін з лепшых у нашай краіне. Калі гаварыць аб падтрымцы беларускай культуры на Бельшчыне, то патрэбы ёсць большыя, чым наша дапамога. Аднак мы стараемся супрацоўнічаць з Дарафеем Фіёнікам і яго Музеям малой айчыны. Успамагаем дзейнасць Брацтва праваслаўнай моладзі з Бельска. Фінансавы падтрымлівалі мы арганізацыю „Спасаўскіх запустаў“, „Агляду беларускай песні“, ці „Пазычанага трохгалосся“. Яшчэ з вясны мінулага года намагаемся наладзіць супрацоўніцтва з нейкім раёнам у Беларусі. Гаварылі мы ў гэтай справе з паслом Беларусі і генеральным консулам Рэспублікі Беларусь. У Генконсульства мы перадалі ліст з просьбай дапамагчы нам знайсці партнёра. Мінуй ужо год і не знайшліся ахвотныя на супрацоўніцтва з Бельшчынай. Затое наладзілі мы супрацоўніцтва з латвійскім паветам.

— Вы з'яўляецеся старшынёй арганізацыйнага камітэта VI з'езда выпускнікоў Бельскага белліцця, які будзе праходзіць з 23 па 25 верасня гэтага года. Ці разлічваеце на масавае мерапрыемства?

— Зацікаўленне ёсць вялікае. Выпускнікі хочуць спаткацца, паразмаўляць аб мінулым. Гэта будзе сентыментальнае падарожжа ў мінулае. Плануем арганізаваць мерапрыемства прыблізна на 500 асоб. Свой прыезд пацвердзілі ўжо выпускнікі, якія зараз жывуць у розных краінах Еўропы і Злучаных Штатах Амерыкі.

— Дзякую за размову.

“Ніва”
(тыднёвік беларусаў у Польшчы).
P.S. Захавана мова арыгінала.

Беларускі дыплом дае перспектывы...

У вышэйшых навучальных установах Беларусі маюць права бясплатна вучыцца дзеці нашых суайчыннікаў з розных краін свету. Прычым пры паступленні яны карыстаюцца пэўнымі льготамі. А менавіта: абітурыенты з блізкага ці далёкага замежжа, якія маюць беларускія карані, заліваюцца на вучобу па-за конкурсам, жывуць яны разам з беларускімі студэнтамі ў інтэрнатах, адпаведна паспяховаці атрымліваюць стыпендыю. Якім будзе іх далейшы лёс? Гэта вырашаць самім маладым спецыялістам з беларускім дыпломам... Мы знаёмім вас, шануюныя чытачы, з трыма маладымі людзьмі, студэнтамі вышэйшых навучальных устаноў Беларусі. Гэта Вера Раснова з Ціраспалля (Прыднястроўе), студэнтка трэцяга курса архітэктурнага факультэта Беларускага нацыянальнага тэхнічнага ўніверсітэта, Мсціслаў Ігнаценка з Кішынёва (Малдова), другі курс факультэта філасофіі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта і Дзмітрый Назарэнка, таксама з Ціраспалля, другі курс факультэта прыкладнай матэматыкі і інфарматыкі.

— Чаму вы захацелі вучыцца ў Беларусі?

ДЗІМА. — Пасля школы планавалі паступіць у БДУ. Бо ведаў: адукацыя, атрыманая ў Беларусі, якасная. Па нацыянальнасці я — беларус. Мае бабуля і дзядуля жылі тут. Так атрымалася, што ў свой час усе раз'ехаліся, але зараз вяртаюцца на Радзіму.

МСЦІСЛАЎ. — Была мэта — пасля школы паступіць у БДУ. Гэтага хацелі мае бацькі. Абое, бацька і маці (хаця яна не беларуска) ў свой час вучыліся ў Мінску ў тэатральна-мастацкім інстытуце (цяпер Акадэмія мастацтваў). У Мінску яны пазнаёміліся. Па волі лёсу трапілі ў Малдову. Пра якасць вышэйшай адукацыі, атрыманай у Беларусі, я ведаў. А зараз адчуваю гэта на справе. Вучыцца вельмі цікава. Ёсць чым заняцца і ў вольны час.

— Якія былі ўмовы паступлення?

ВЕРА. — Пра льготы даведалася ўжо пасля экзаменаў. Па конкурсе я праходзіла на платнае навучанне, але потым мне сказалі, што я маю льготы і залічана на вучобу на бюджэтнай аснове. У адрозненні ад Дзімы і Славы, я не планавала вучыцца ў Беларусі. Хацела паступаць у Расію, на архітэктурны факультэт у горадзе Белгарадзе. Але там навучанне — толькі платнае. А тут мне папчасціла вучыцца бясплатна.

— Як арганізаваны ваш побыт?

ВЕРА. — Я жыву ў інтэрнаце. Там спазнала, што такое ўзаемадапамога, узаемавырчка. Студэнты — народ дружны. У месяц за інтэрнат мы плацім 12 тысяч (каля 6 долараў). Умовы даволі камфортныя. І вельмі зручна, што знаходзіцца інтэрнат у пяці хвілінах хадзьбы ад асноўнага навучальнага корпуса.

— Вы самі гатуеце ежу ці ходзіце ў сталовую?

ВЕРА. — Я гатую сама. Цэны на прадукты — даступныя. Паднялі стыпендыю. Шмат грошай, праўда, ідзе на розныя прылады для чарпяжоў. Гэта каштуе даволі дорага...

— Раскажыце больш падрабязна пра сям'ю...

МСЦІСЛАЎ. — Бацька — з-пад Гомеля, у Мінскім тэатральна-мастацкім інстытуце скончыў факультэт дызайну. І толькі з-за таго, што сустрэў маю матулю, паехаў у Малдову. Але мы пастаянна сюды прыязджалі ў вёску да бабулі. Мяне акружала беларуская прырода. Мой тата — мастак. І гэта прырода пастаянна прысутнічае ў яго работах. Маці гаворыць часам: намалой малдаўскай пейзаж. І калі бацька малое малдаўскае пейзаж, усё роўна Беларусь праглядае...

ДЗІМА. — Калі я быў маленькі, часта прыязджаў сюды ў вёску Лапічы... Запомнілася, як я там праводзіў каникулы. Маці вучылася ва ўні-

версітэце ў Ціраспалі, потым пайшла працаваць праграмістам. Я таксама выбраў гэту прафесію. Цяпер у Ціраспалі еджу на каникулы...

— Як зараз жывеце ў Ціраспалі?

ДЗІМА. — Я сказаў бы, што беларусы ў сацыяльным плане забяспечаны лепш. Тут палітыка дзяржавы такая. Знайсці работу ў Ціраспалі, асабліва пасля ВНУ, вельмі складана. Тут — прасцей...

ВЕРА. — Маёй маці 45 гадоў, і яна ўжо не можа знайсці работу. Трапіла на біржу. Я хачу, каб яна прыехала ў Беларусь і тут працавала. Гэта рэальна. Раз у паўгода я бываю ў Ціраспалі. І параўнанні з Беларуссю — не на карысць Прыднястроўя. Я не думала нават, што ў мяне так цяжка будзе на душы ад гэтага... Але туды я пакуль не вярнуся, бо вырашыла ісці далей вучыцца — у магістратуру, аспірантуру ў Беларусь...

— Якой Вы бачыце сваю будучыню?

ДЗІМА. — Я хацеў бы пасля ўніверсітэта застацца тут працаваць. Маці на такое рашэнне глядзіць станоўча. У мяне ёсць малодшы брат. Ён таксама вучыцца ў Мінску, у Беларускай дзяржаўнай эканамічным універсітэце на факультэце „Міжнародныя эканамічныя адносіны“. Як і я, жыве ў інтэрнаце. Як і я, плануе застацца працаваць у Беларусі.

— Бацькі адпраўлялі вас на Беларусь з лёгкім сэрцам?

МСЦІСЛАЎ. — Так. Бацька быў вельмі пшчаслівы, што я паступіў вучыцца ў Беларусь, буду псіхалагам. Мы зараз у сям'і абдумваем варыянт пераезду сюды ўсім і назаўсёды.

— Мінск ужо добра ведаеце?

МСЦІСЛАЎ. — Цэнтр. Бываю і ў мікрараёнах, дзе жывуць знаёмыя бацькі. Я да іх еджу ў госці...

— Грамадства, у якім вы зараз знаходзіцеся, яно камфортнае для вас?

ДЗІМТРЫЙ. — Я б сказаў: так. Для сябе нават дзіўна ўсведамляць, наколькі мне тут камфортна. У Беларусі жывуць добразычлівыя людзі. У нашым інтэрнаце бываюць студэнты з іншых краін — Германіі, Францыі. Яны таксама адчуваюць сябе добра ў Беларусі. Карыстаючыся выпадкам, я хацеў бы падзякаваць за магчымасць вучыцца на Радзіме бацькоў.

МСЦІСЛАЎ. — Перамена заўсёды да лепшага. На ўласным вопыце пераканаўся. Калі хто хоча вучыцца, няхай прыязджаюць. Тут пудоўныя людзі і вельмі добрая база, на якой можна сябе развіваць. Так што — наперад!

ВЕРА. — Я вельмі ўдзячная, што магу вучыцца нароўні з беларускімі хлопцамі і дзяўчатамі. Тут ёсць перспектывы...

Ганна МАХАВІКОВА.

Абітурыент-2005 Экзамен па гісторыі Беларусі — па-беларуску

Згодна з Правіламі прыёму ў установы, забяспечваюць атрыманне вышэйшай адукацыі, у 2005 годзе экзамен па гісторыі Беларусі здаюць абітурыенты, якія паступаюць на спецыяльнасці мовазнаўства, літаратурна-навукова, на спецыяльнасці сацыялагічнага і культуралагічнага профілю, філасофію, журналістыку, будучыя педагогі, псіхологі, дэфектолагі, гісторыі, лінгвісты, работнікі культуры і нават ваеннаслужачыя. Экзамен па гісторыі Беларусі вынесены на цэнтралізаванае тэсці-

раванне як профільны на ўсіх вышэйшых спецыяльнасцях, акрамя спецыяльнасцей ваенна-зямлітарнага профілю — там гісторыю Беларусі абітурыентам давядаецца здаваць неапрадэна прыёмнай камісіяй ВНУ.

Профільнае бюджэтнае цэнтралізаванае тэсціраванне па гісторыі Беларусі можна будзе здаць 24 чэрвеня. Але зарэгістравацца трэба не пазней чым за 10 дзён да яго правядзення.

Інфармацыю можна атрымаць на сайце

арганізатараў цэнтралізаванага тэсціравання ў Інтэрнэце <http://www.nks.umib.edu>

У Міністэрстве адукацыі Рэспублікі Беларусь лічаць, што здаць тэст на беларускай мове пад сілу нават людзям, якія свабодна ёй не валодаюць.

Тэст па гісторыі Беларусі будзе складацца з 40 заданняў вобласці А, дзе трэба будзе выбраць правільны адказ з некалькіх прапанаваных; і 10 заданняў вобласці В — без варыянтаў адказу для выбару.

Тэлемост Малдова-Беларусь стварыла журналістка Тамара Сапега

Тамарай САПЕГА з Кішынёва пазнаёмілася на выставе "Сродкі масавай інфармацыі ў Беларусі", дзе "Голас Родзіны" прадстаўляў СМІ беларускай дыяспары. Наша калега — вядомы журналіст, заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Малдова зараз з'яўляецца галоўным рэдактарам рэдакцыі "Камуніката" (у перакладзе "супольнасць") Грамадскага тэлебачання Рэспублікі Малдова. Перш за ўсё прыцягнула ўвагу яе прозвішча. Падумалася, а ці не з роду яна знакімых магнатаў Сапегі? Можна нават з прамых нашчадкаў Льва Сапегі — дзяржаўнага і грамадскага дзеяча Вялікага княства Літоўскага, канцлера і дыпламата? Таму, натуральна, што мы пачалі гаворку з таго, нарадзілася Тамара і ці мае карані на Беларусі.

Нарадзілася ў Малдове, маю беларускія карані. Доўгі час у нашай сям'і пра гэта не гаварылі, бо дзядулі быў рэпрэсаваны. Тага мой напалову малдаванін, напалову беларус. Мама — з роду Сапегі. Так што я амаль цалкам беларуска па крыві.

— У якім узросце і ад каго вы даведаліся пра тое, што ваш род быў няпросты?

— Пачула пра гэта ад дзядулі Нікіфара Сапегі. Калі ён вярнуўся з Магдана, я з вялікай цікавасцю яго слухала, разглядала фатаграфіі. Сям'я наша так і не змагла вярнуцца ў Беларусь, хоць дзед рэабілітаваў. Нікіфар Фядотавіч быў высокаадукаваным чалавекам і вельмі ганарыўся сваім паходжаннем. Мяне і брата выхоўваў пастаянна так, каб мы былі шляхетнымі людзьмі, часта расказваў пра свой род, пра Льва Сапегу. Пасля 10-гадовай высылкі на Калыму дзед пражыў толькі два гады (калі вярнуўся, яму было каля 70 гадоў).

Мой дзядзька, брат мамы, трапіў у штрафны батальён на пачатку Вялікай Айчыннай вайны таму, што напісаў прозвішча Сапега, а дзядуля быў "ворагам народа". Але змог адстаяць свой гонар і гонар свайго роду: штурмаваў Берлін і нават быў удзельнікам ва-

вы нанова адкрылі для сябе Беларусь. Да гэтага інфармацыі даходзіла мала, і ў большасці яна была негатыўная. Мяне распытвалі калегі і знаёмыя, гледачы: няўжо ў Беларусі сапраўды ўсё так, як у гэтых перадачах? Я давала да сваіх матэрыялаў яшчэ больш фактаў і ўласных уражанняў, даказвала праўдзівасць і аб'ектыўнасць сваіх перадач.

Да беларусаў малдаване заўсёды ставіліся цёпла, па-брацку, бо нехта служыў у Беларусі, нехта разам працаваў у студэнцкіх атрадах, ды і маладыя беларусы часта прыязджалі ў Малдову падчас збору ўраджаю, і пра іх людзі захаваў добрыя ўспаміны. Аднак у "перабудовачны перыяд", гадоў 10, пра Беларусь у нашай краіне не было амаль ніякай інфармацыі. Пасля маіх перадач з'явіліся паважлівыя адносіны да беларусаў. І я ганаруся, што змагла даяць праўдзівую інфармацыю пра радзіму сваіх продкаў. Увогуле ганаруся тым, што беларуска.

Пасля першай паездкі прыязджала яшчэ некалькі разоў: на Свята пісьменства — у Мсціслаў, затым у Заслаўе, Нясвіж, у гарадскі пасёлак Мір. Якім казачным стаў Мірскі замак, цэнтр пасёлка Мір — не пазнаць! Нават Прэзідэнта Рэспублікі Малдова, які глядзеў мае перадачы, зацікавіла палітыка Беларусі адносна адраджэння малых гарадоў, якія з'яўляюцца гістарычнымі цэнтрамі: кожны раз Свята пісьменства адбываецца ў новым горадзе. За кошт выдзеленых на свята сродкаў горад пераўвасабляецца, рэстаўруюцца помнікі, рамантуюцца дарогі і будынкі. Для зберажэння і адраджэння гістарычных асветніцкіх цэнтраў гэта так важна! Да таго ж гэта падмае самасвядомасць жыхароў, папаўняе іх веды, умацоўвае гонар за сваю радзіму. Ну проста цудоўная ідэя! А ў нас усе мерапрыемствы праводзяцца толькі ў сталіцы...

Цікаваць да Беларусі ў жыхароў Малдовы падтрымліваецца пастаянна. Каля трох гадоў у Кішынёве выходзіць штотомсячны дадатак да ўрадавай газеты "Неза-

висимая Молдова" "Беларусь у Малдове". Паміж нашым каналам і Беларускім тэлебачаннем заключана пагадненне: мы адпостроўваем падзеі і жыццё ў Беларусі, беларускія калегі прыязджаюць да нас і здымаюць перадачы пра Малдову. У выніку ўжо трэці год мы ладзім Дні беларускага тэлебачання, на нашым канале часта ідуць перадачы пра Беларусь і беларусаў у Малдове. Усё гэта натуральна дапаўняецца інфармацыяй аб развіцці двухбаковых сувязей. Паміж рэспублікамі — Беларуссю і Малдовай — усталяваліся дынамічныя эканамічныя сувязі, гандаль (з'явіліся беларускія фірменныя магазіны, заключаныя кантракты на мільярд долараў). Культурныя і навуковыя сувязі таксама пашыраюцца.

У тым, што паміж нашымі краінамі завязаліся добрыя ўзаемавыгадныя адносіны, ёсць заслуга і беларускай абшчыны ў Малдове. Летась мы правялі першы кангрэс беларусаў Малдовы, на якім прысутнічаў Прэзідэнт нашай краіны. Беларусі называлі ў кожным выступленні самай талерантнай, інтэлігентнай, культурнай і надзейнай нацыяй. Пачуць такую адзнаку было вельмі прыемна. Паколькі аўтарытэт беларускай абшчыны вырас, то і моладзь пацягнулася да яе. А гэта вельмі важна. Я таксама стала больш адчуваць сябе беларускай, нават купіла падручнікі беларускай мовы і занялася самаадукацыяй.

— Хацелася б больш падрабязна даведацца пра вашу журналісцкую дзейнасць і рэдакцыю, якой кіруеце...

— Журналіст па адукацыі, скончыла ўніверсітэт, а зараз заночваю Акадэмію. Рэдакцыя, якой кірую на Грамадскім тэлебачанні Малдовы, называецца "Камуніката", што азначае "супольнасць". Фінансаванне перадач бюджэтнае. Мы рыхтуем 7 цыклаў, кожная перадача цыкла выходзіць раз на тыдзень працягласцю 30 хвілін. Яны прысвечаны нацыянальным меншасцям у Малдове, гісторыі і культуры балгар, гагаўзаў, цыган, яўрэяў, беларусаў, паля-

каў, азербайджанцаў і іншых народаў.

Агульная перадача "Пад адным небам" выходзіць раз у месяц у нядзелю і прысвечана невялікім па колькасці дыяспарам. Чатыры перадачы на тыдзень прысвечаны нацыянальным аб'яднанням у Малдове. Самая колькасна вялікая — украінская дыяспара, пасля яе — балгарская, затым гагаўзкая і гэтак далей. Кожная з перадач цыкла мае сваю назву. Цыганская, напрыклад, называецца "Цыганская падкова". І кожная суправаджаецца субтытрамі на дзяржаўнай мове, каб змест яе быў зразумелы тытульнай нацыі і большасці жыхароў. Штат нашай рэдакцыі — 22 чалавекі, мы прыцягваем таксама кансультантаў, вясчатных аўтараў.

Савет Еўропы вельмі цікавіцца такой формай работы, якая сведчыць аб рэалізацыі правоў нацыянальных меншасцей, іх доступу да сродкаў масавай інфармацыі. Беларускае пасольства ўсяляк падтрымлівае сваю дыяспару. І хоць яна адносна невялікая, але звесткі пра яе гучаць на ўвесь голас.

— Дзякую за цікавы аповед. Але хацелася б вярнуцца да тэмы вашага радаводу. Ці вывучалі вы яго?

— У 2000-м годзе, калі я ўпершыню пабывала ў Беларусі, мне падарвалі кнігу пра Льва Сапегу. Мой дзед нарадзіўся ў Гродне. Яго родны брат да вайны быў дыпламатам у Польшчы. А іх бацькі — з Магілёва. Інфармацыі маю зусім мала. Дакументы знішчаліся з-за рэпрэсій і па той жа прычыне ў сям'і мала гаварылі пра гісторыю свайго роду. Зараз я чытаю гістарычныя публікацыі пра Вялікае княства Літоўскае, пра ўсіх Сапегі ўвогуле. 47 Сапегі сталі знакамітымі, самааддана служылі сваёй Айчыне, іх імёны ўвайшлі ў гісторыю. Але пакуль я не ведаю поўнага радаводу Сапегі, і ці мае дакладна даччыненне да яго мой дзед.

Рэгіна ГАМЗОВІЧ.
НА ЗДЫМКУ: Тамара САПЕГА.
Фота Яўгена КАЗЮЛІ.

Літва, Вільнюс

Як я "перанісвала" Якуба Коласа

Я нарадзілася ў Мінску. Вучылася ў 21-й беларускай школе. Мы жылі на Сляпянскай вуліцы (гэта трамвайны прабег паміж Даўгабродскай і Камароўкай з правага боку). На трэці дзень вайны гэта частка горада ўзгарэла. Мне давялося паражаць увесь жах вайны: спачатку ў Мінску, потым у Заходняй Беларусі, на радзіме бацькі. Так здарылася, што замест літаратурнага, бо пісала вершы з дзяцінства, я ў 1950 годзе скончыла Мінскі юрыдычны інстытут, працавала ў Баранавічах, пасля ў Гродзенскай вобласці. Была членам Гродзенскага

літаратурнага аб'яднання. Мае вершы друкаваліся. У Вільні пражываю з 1964 года.

Калісьці, яшчэ ў 5 класе (1940 год) праз настаўніцу беларускай мовы, якая задала хатняе заданне — скласці іншы канец да паэмы Якуба Коласа "Сымон-музыка", я напісала свой вершаваны варыянт на дзвюх старонках, і гэты твор дайшоў да Якуба Коласа. Народны пісьняр на ім мне напісаў — выдатна, і пажадаў, каб заўсёды памятала родную мову. І я нідзё не забывалася пра яе.

Вера ХАМЯНЮК.

Пошук

Хто памятае Багдановічаў з Навасёлкаў?

Звяртаюся да чытачоў "Голасу Родзіны" з велізарнай просьбай. Я цяпер жыю ў Канадзе, але нарадзілася ў Польшчы, захаваў польскае грамадзянства. У верасні бягучага года плану паездку ў Беларусь, каб знайсці месца нараджэння свайго бацькі і яго даваеннай сям'і, пакланіцца магілам на цвінтары. Спадзяюся, што мой ліст зацікавіць дасведчаных асоб.

Мой бацька Аляксандр Багдановіч нарадзіўся 9 сакавіка 1909 года ў вёсцы Навасейкі (Найдзехі? Навасёлкі?) Красненскай воласці Маладзечанскага павета Віленскай губерні. 28 студзеня 1929 года ўзяў у Красным шлюб з Дамінікай Шкода, якая нарадзілася 24 кастрычніка 1902 года ў Гранічах Віленскай губерні. У час апошняй вайны бацька змагаўся з фашыстамі, удзельні-

чаў у бітве пад Монтэ Касіна, застаўся без нагі. Быў адзначаны высокімі ўзнагародамі. Пасля вайны вярнуўся з Англіі ў Польшчу, шукаў сваю сям'ю, якая засталася на савецкім баку. Але без вынікаў: змянілася адміністрацыйнае дзяленне.

На радзіме бацькі засталася двое дзяцей: дачка Яніна 1931 года нараджэння і сын Анатоль 1933 года нараджэння. Апошнюю вестку яны падалі пра сябе з Петрашова на Віленшчыне ў 1947 годзе. На жаль, на карце я знайшла толькі Маладзечна...

Аляксандра ШЧУКОЎСКИ-БАГДАНОВІЧ (Лондан, штат Антарыо, Канада). АД РЕДАКЦЫІ. Першапачатковы, тапанімічна-геаграфічны пошук за-

сведчыў, што гаворка ў лісце ідзе пра Вілейскі павет Віленскай губерні (ва-яводства), які цяпер уваходзіць у Мінскую вобласць (раней да гэтага павета належала і Маладзечаншчына). А вёска, напэўна ж, называлася і называецца Навасёлкі. Толькі вось бяда: іх у Вілейскім раёне некалькі — у Даўгінаўскім, Касцяневіцкім, Рабунскім і Хаценчыцкім сельсаветах. Але далейшыя пошукі трэба, відаць, засяродзіць менавіта на хаценчыцкіх Навасёлках. Чаму? Таму што яны бліжэй да Краснага і Граніч, а побач, у Вязынскім сельсаветах, знаходзім і Петрашова. Цяпер трэба высветліць, ці жывуць у Петрашове Яніна і Анатоль Багдановічы або іх нашчадкі, а таксама ці уваходзілі хаценчыцкія Навасёлкі ў склад Красненскай воласці і парафіі.

Дапамагчы ў пошуках просім Вязынскі і Хаценчыцкі сельсаветы Вілейскага раёна.

Раіса БАРАВІКОВА

Лотаць мёртвага пляжа

Апавяданне

Яны незаўважна перайшлі на "ты", і яна магла б шмат яму расказаць пра той кляштар, пабудаваны італьянцам Джыслені на фундацыі падканцлера літоўскага Сапегі, які запрасіў сюды з Францыі больш як трыста гадоў таму манахаў-картэзіянцаў, як-нітак па адукацыі яна — гісторык, але сказала зусім пра іншае:

— У дзяцінстве, калі прыязджала да цёткі, мне даводзілася з мясцовымі падлеткамі бегаць да сцен таго кляштара, і яны палохалі зданямі, потым мне прывіды розныя сніліся.

— Прывіды? А-ат!.. Што тыя здані? Няшчасныя людзі...

— Людзі?
Сонца сцішвала свой жар, ад Ясельды цягнула халадом. Шумная кампанія побач з імі збірала свае рэчы ў рукзакі, наважваючыся пакінуць пляж.

— А ты з мясцовых? — запыталася яна. — Валю Карпінчык ведаеш? На паштамце тутэйшым працуе загадчыцай, — і далей ёй хацелася сказаць яму, што Валя яе сяброўка яшчэ з часоў дзяцінства, што заўтра — трыццатае жніўня — яе дзень нараджэння і што ў іх з Валей ужо ёсць дамоўленасць пасядзець заўтра вечарам з шампанскім і, калі ён не супраць, дык яна запрашае і яго да Валі на свой дзень нараджэння, але ён бы не пачуў пра Валю Карпінчык ці па нейкіх прычынах не хацеў пра яе чуць і, са свайго боку, запытаўся ў яе:

— Ты з працамі Эпікура знаёма?
Яна не без здзіўлення паглядзела на яго.

— У якім сэнсе? — збянтэжылася. — Калісьці ва ўніверсітэце, калі праходзілі курс старажытнай літаратуры, не міналі і філасофіі, — яна баялася выглядаць недасведчанай.

— Я зусім пра іншае. Пра матэрыяльнае і тонкае...

— Ну-ну, мне цікава.

— І тое, і другое складаецца з атамаў, душа і цела... Старэе апошняе, страціў паддаецца і душа. Дарэчы, па Эпікуру яна размяшчаецца па ўсім цэле. Ну, а ўяві смерць гвалтоўную... Матэрыяльнае цела памірае, а тонкае? Атамы душы, як больш лёгкія, пакідаюць яго... Эпікур назваў гэта "выцягнем", якое складаецца ў "бачнасць", хочаш, магу працітаваць дакладна: "...і форма гэтая ёсць форма шчытнага цела".

— Ты захапляешся старажытнай філасофіяй?

Ён засмяяўся, але ў вачах яго мільгануў нейкі глыбокі сум, памарудзіў і адказаў:

— Хутчэй хацеў патлумачыць табе прыроду зданяў, каб ты іх не баялася, а шкадавала. Ахвяры гвалтоўнай смерці. Аднак яшчэ пяч... — Паглядзеў на сонца і дадаў: — Пайду да вады, акунуся...

Яна бачыла, як ён уваходзіў у раку, і ёй раптам падумалася, што пачалася нейкая прыгожая паўза ў яе жыцці. Яны, гэтыя паўзы, бываюць у кожнага чалавека і пры пэўным збегу абставін цягнуцца далей і далей, і нарэшце, выраўноўваюцца, выцягваюцца ў суцэльную лінію, якая і завецца лініяй лёсу... Яна, пэўна, перагрэлася на сонцы, — якая паўза, якая лінія лёсу?! Лагуцкі шпурнуў яе ў безвыходнасць, у самоту, з якой яна ніяк не можа звывацца. А з другога боку, ну і што? Свет не рухнуў! Усё цячэ, і усё змяняецца. Яна на адпачынку. Ёй спадабаўся мужчына. Яна можа ўжо заўтра прагульвацца з ім па гэтым разамлелым пад слякотаю мястэчку.

Заканчэнне. Пачатак у №18-19.

а можа зачыніцца з ім у адным з пакояў цётчынай хаты і легчы ў ложак... І вось гэтае апошняе хочацца загарнуць як мага больш мройлівага туману, забытаць, пераблытаць усе пачуцці, ад адных — трапятца, ад другіх — укідвацца ў шал, ад трэціх — сумнявацца, самой сабе прырочыць...

Мужчыны больш безаглядныя, калі ўжо кудысьці рынецца, то як бык. Жанчыны ж схільныя да самааналізу, таму менавіта яны заваёўніцы, якія дазваляюць думаць мужчыну, што гэта ён бярэ жанчыну, падпарадкоўвае сваёй плоці яе цела, а на самай справе ўсё наадварот. Выбірае і бярэ жанчына. Крок за крокам. Спачатку какетаваннем, потым ад какетавання пераходзіць да пшчотаў... Хочацца табе пакласці руку на каленца, ну, што ж, пакладзі... Праз імгненне я яе скіну, устану ў позу, згуляю ў недамыкальнасць і тым самым выклічу ў табе жаданне настаяць на сваім, каб гэтая рука ўсё-такі апынулася на раённай месцы, на каленцы... Але дзе ж Гнатко? Я берага ў рацэ пляжэкаліся дзве дзяўчынкі і больш нікога па ўсёй Ясельдзе, як можна было бачыць. Куды ж ён знік? І дзе яго адзежа? Мож, ён прыйшоў на пляж з сябрамі? Але пляжнікаў усё менела і менела...

Яна пачакала яшчэ трохі і тады пачала збірацца, і сама сабе здавалася дзяўчынкай, якой паказалі прыгожую цацку, але і рукі не далі, толькі паказалі... "У гэтым мястэчку цяжка згубіцца, — цешыла яна сябе думкай, — дык, нарэшце, заўтра зноў прыйду на гэты пляж", ёй хацелася, каб гэтае нечаканае знаёмства мела працяг. І штосьці ёй падказвала, што яно гэтак і будзе.

І яна не памылілася ў сваіх адчуваннях. Назаўтра сабралася на пляж раней звычайнага і як толькі звярнула са сцэжкі, спрэс параслай кураслепам ды асакой, і выйшла на пясчаны бераг Ясельды, адразу ж углядзела Гнатко. Ён сядзеў на тым самым месцы, дзе ўчора ляжала яе коўдра, і таксама заўважыў яе, бо прыўзняўся, памахаў рукой. А яе ахапіла няўцягненасць, штосьці тут, на гэтым пляжы, не гэтак, як учора, штосьці змянілася — перад ёю ляжала, бы вымерлая, пясчаная роўнядзь. Хаця не, вунь там мажняя жанчына з трыма дзецьмі, і усё! Акрамя гэтых чатырох і Гнатко — ні душы, пра гэта яна і спыталася, калі падыйшла да яго:

— Падобна на прыродны катаклізм, — сказала жартам. — Учора тут проста ўсё кішэла людзьмі, а сёння бы вымерла... Мёртвы пляж. Што здарылася?
— Лета адыхозіць. Студэнты падаліся ў свае вучэльні, школьнікі таксама ўпрытык са школай, дык прырода... Пасля абеду абяцаюць дождж, і, думаю, будзе.

Яна расцілала коўдру на пяску, з сумкі выкаціла некалькі яблыкаў.

— Хочаш? — паказала позіркам на іх. — Гэта белыя наліў.

— Бачу, — адказаў ён, але яблык не ўзяў.

— Адварніся, — папрасіла яго. — Трэба распрануцца.

— Сёння не так спякотна, можна і ў шортах.

Але яна сцягнула іх, кінула паверх і майку.

— Слухай, а дзе твая адзежа? Ты размясіўся ў нейкім іншым месцы?

— Не-е, усё маё валяецца недзе тут з мінулага года.

— Хочаш сказаць, што адно і робіш, што бавішся на пляжы?!

— Хм-м, — толькі і адказаў ён, прысаджваючыся побач.

Ёй хацелася распытаць, дзе ён працуе, з кім і на якой вуліцы жыве ў гэтым мястэчку, але замест гэтага сказала, расцягваючыся на коўдры:

— Дык ты кажаш, што сёння павінен быць дождж? І не дзіўна! Сённяшні дзень і заўтрашні — тая самая мяжа паміж летам і восенню, і я на гэтай мяжы нарадзілася. Сёння — мой дзень нараджэння! Можаш пачынаць віншаваць... Прымаю пажаданні, а магу і букеты... Я — Дзева! Дзе-вы любяць кветкі.

Яна бачыла, што па яго твары прабег цень разгубленасці, і падавоціла:

— Урэшце, проста вазьмі і пацягай мяне за вушы, як у дзяцінстве.

Ён вагаўся, потым пахітаў галавою:

— Лепш кветкі. На тым беразе цэлы зараснік лотаці. Пялёсткі, бы ў лотаса. Незвычайна буйная лотаця. У нас тут яе, бывае, завуць жоўтай лілей. Я мігам!..

І ён ускочыў, шпарка пайшоў да ракі.

— Чакай, Гнатко!

Ён азірнуўся, прыпыняючыся.

— А калі твой дзень нараджэння? Ты хто па гараскопе?

Ён не адказаў, адно глядзеў на яе, потым нагнуўся, выхапіў нейкі пруток і праз колькі крокаў штосьці хутка пачаў пісаць на вільготным пяску. Потым адкінуў пруток, увайшоў у раку і паплыў да супрацьлеглага берага.

Яна заплушчыла вочы, прыкрыла твар, хаваючы яго ад сонца, саламяным капляюшыкам... "А можа, не ісці сёння вечарам да Валі Карпінчык? Яшчэ не позна ўсё адмяніць. Свой дзень нараджэння я магу адзначыць і ў цёткі, тая толькі ўзрадуецца. Вось зараз вернецца Гнатко, запрашу яго, і мы адразу ж сядзем з гэтага мёртвага пляжа. Пойдзем на рынак, накупім прадуктаў, потым разам пачнём гаптаваць"... Яна міжволі ўздрыгнула. Штосьці цяжкае, халоднае, мокрае ўпала ёй на руку, пырскі абдалі плечы, жывот... Ад нечаканасці падхапілася, зачэпіла руку нітку пацерак, і яны парваліся... На коўдры ляжала некалькі сцяблінка лотаці. Цяжкое з пражылкамі лісце, яркія жоўтыя кветкі.

— Гнатко! — яна азірлася па баках, яго нідзе не было, толькі зводдаль мажняя жанчына гукала сваіх дзяцей, якія плёскаліся ў вадзе, маўляў, досыць! Расціснула кулак, ёй удалася ўхапіць пацёркі, але каменчыкаў было мала, пэўна, рассыпаліся па коўдры, а можа, і па пяску. — Гнатко-о! — цяпер яна ўжо крычала, бо, мажыма, ён зноў паплыў да таго берага. Ён не адзукваўся, і яна пайшла да ракі. Спынілася на тым месцы, дзе Гнатко нешта пісаў прутком. Там выразна былі напісаны толькі лічбы: 26.07.1999 г. "Што ж гэта ён тут такое напісаў? Я запыталася пра яго дзень нараджэння, і адпаведна логіцы, гэта павінна быць адказам. Але ж яму, напэўна, гадоў дваццаць сем. Дык да чаго 1999 год? Нейкі рэбус". І зноў крыкнула: — Гнатко-о!

Ад Ясельды цягнула халадом, і адчувальным. На тым, супрацьлеглым беразе, шумелі вербы, згінаючыся пад даволі моцным ветрам. Мажняя жанчына ледзь не выцягвала з вады дзяцей, крычала, каб ішлі апрагнацца. Відаць, таксама адчула, што надвор'е будзе мянцьяца. "Трэба і мне сыходзіць з гэтага пляжа, — падума-

ла Галка. — Гнатко пабачыць, што я пайшла і, калі захоча, пойдзе следам".

Яшчэ раз зірнула на супрацьлеглы бераг, а потым сагнулася, падхапіла пруток, якім Гнатко выводзіў свае лічбы. Пад імі і напісала, літара за літарай, на вільготным пяску: "Вечарам буду ў Валі Карпінчык. Захочаш, прыходзь!" Адкінула пруток і пайшла... Хуценька апрагнулася, коўдру разам з лотацю камяком запіхнула ў сумку, туды ж укінула і рэшту пацерак... Нацягнула на галаву свой саламяны капляюшы і, падхапіўшы сумку, пачала шпарка аддаляцца ад ракі, раз-пораз азіраючыся...

3
Цётка Маня правяла яе да веснічак, напэўна ж, пакрыўдзілася, што яна, Галка, будзе святкаваць свой дзень нараджэння дзесьці ў чужых людзей, хай сабе і ў сяброў, але выгляду не падавала, толькі сказала:

— Будзеш вяртацца, дык хай Карпінчыкі правядуць цябе, бо на ноч людзі сабак з ланцугоў спускаюць.

— Правядуць, не хвалюся, ды я асабліва і не затрымаюся, — адказала цётцы, а сама сабе падумала, што калі раптам у Карпінчыкаў з'явіцца Гнатко, дык і ўвогуле яны вернуцца вельмі хутка, таму ў пакінула пляшку шампанскага на ўсялякі выпадак.

Да Карпінчыкаў пайшла пешшу, балазе, жылі недалёка. "А людзі ўжо навучыліся жыць па-людску, — адзначала для сябе. — Хаты праз адну чырвонаю чарапіцаю крытыя ды цэглай абкладзеныя". Дзе-нідзе на сценах верандаў віселі вязанкі цыбулі, дасушвалася падвешаная ў пуках фасоля. Валін дамок таксама чырваней дахам. Заліўся брэхам і выбег на сустрэчу сабака. Тут жа з веранды выскачыла і Валя.

— Ідзі, не спыняйся, пры мне ён не ўкусіць!

Агромнысты ваўкадаў правёў Галку да веранды. Валя перахапіла з яе рук сумку, і яны прайшлі ў гасцёўню. Пабачыўшы ўжо накрыты стол, Галка зразумела, што гаспадары гэтай заможнай будыніны рыхтаваліся да яе прыходу грунтоўна.

— Не здзіўляйся, трэба было накрыць гэтакі стол, — патлумачыла Валя. — Твой дзень нараджэння толькі зачэпка, мы ж не бачыліся сто гадоў, вось за ўсё і адсэдзім!

— А дзе ж твае хатнія?

— Хутка збярэцца. Дзеці па сябрах разышліся, а Васіль у садзе... Бачыла, як неба з усіх бакоў абклала дождж, а ў нас там копы сухой атавы, дык цэлафанам пайшоў прыкрыць, а то ж пагне! Сядай пакуль сюды, на канапу...

— А ты?

— У мяне яшчэ па гаспадарцы не ўсё ўпраўлена, — адказала Валя і пачала штосьці шукаць за шклом у шафе.

— Дык я з табою пайду, дапамагу што, — прапанавала Галка.

— Ты ж у нас госьця, лепш наш альбом паглядзі, табе і занятка будзе

Галка ўзяла альбом з фотакарткамі і, калі сяброўка пайшла, перагарнула старонку-другую, хацела ўжо нават адкласці — на здымках у сваёй большасці былі незнаёмыя ёй людзі, дык што іх разглядваць! Але раптам позірк зачэпіўся за знаёмае аблічча. На адным з фотаздымкаў яна пазнала Гнатко ў гурце людзей. "Тут і Валя збоку стаіць, дык я і распытаю ў яе пра яго". Міжволі расхвалывалася, пайшла з разгорнутым альбамом на кухню.

— Валь, глядзі сюды, хто гэта?

— Дзе? — схілілася Валя з здымкам.

— Ну вось гэты хлопец.

— Гнатко! На нашай пошце інжынерам-электрыкам працаваў. Ясельдзе ўтапіўся мінулым летам.

І Галка ўсё скаланулася.

— Як ўтапіўся?

— Звычайна, як топяцца людзі. Мо, сутарга якая... У вір мог трапіць...

— А дакладна, калі гэта здарылася?

— Якая табе розніца, Галка! Што, яго ведала? Дзесьці ў канцы чэрвеня. Хавалі дваццаць восьмага, гэты добра помню, ну, а ўтапіўся, відаць, дваццаць шостага... Адчапіся, ідзі гасцёўню, мне катлеты варочыць трэба.

І Галка пайшла, бы на ватных вагах. Яна ўжо штосьці пачынала ўстаўляць дамяльць, пра нешта здагадваючыся. Тыя лічбы на вільготным пяску, напісаныя Гнатком, былі зусім не раўсам. Гнатко ўтапіўся 26.07.1999 г. Але ж там, на пляжы, яны пісаліся як адказ на яе пытанне: "А твой дзень нараджэння?" Значыцца... Значыцца, Гнатко ўтапіўся і нарадзіўся прывід, здань... Але ці чым чыма такое? Ён жа нешта гаворыў пра здані. Яна імкнулася згадаць, нават яго словы пра Эпікура, пра "выцягнем" атамаў і "бачнасць" не магла. Думкі блыталіся, не паддаваліся логіцы.

У пакой увайшла Валя з падаркам, дзе месцілася нейкая саломка зірнула на яе і захвалывалася:

— Галка, ды табе, мабыць, не спадае... Нешта ж ты ўся блытаць стала, твару на табе няма, сесеся ўся.

І Галка знайшлася што адказаць ёй:

— Сэрца разанула, — і потым загаварыла хутка, збіваючыся. Ты ж ведаеш, я перажыла развод. Мы ж разышліся з Лагуцкім, у другую жанчыну, ён мяне кінуў... Шмат адпакутавала, я няшчырная... І ўсё на сэрца лягло! — Галка яна гаварыла ўслых, а сама сабе думка разважала пра іншае. "Гнатко сядзеў побач, ён размаўляў са мною, ён пасміхаўся... І казавіцца, усё — здань, прывід! Навошта абсыпаў мяне лотацю... Як жа ён не, калі прывід ва ўяўленні людзей — пустата, штосьці выклікае на не матэрыяльнае?! Знікнуў з'ехаць адсюль! І як мага хутка больш ні дня ў гэтым мястэчку прабуду!"

Гэта яна і зрабіла. Прачытаўшы з'ехала праз дзень, патлумачыла шчыра Мані свой раптоўны а'езд хваробаю.

А дзесьці праз пяць гадоў уся падазр, што апісаны вышэй Галіна Іванаўна Лагуцкая стала ля акна ў сваёй мінскай кватэры адхінуўшы лёгкую гардзіну. Пачула, як Віктар Сямёнавіч Лагуцкі садзіўся ў "опель-кадзет", і тыдзень таму прыгнаў з Беларусі У яго памерла жонка, аказалася, што ў яе ніякая не астма, а пачаўся Ён павінаваціўся, папрасіўся зазад, і Галка прыняла яго. І чэрвень вось глядзела, думала: "Што ж выціць такое?! Дурное жыццё Лагуцкі старэе, грошы як прыліпаюць, так і сыходзяць! Брат дзядзька, маці зусім аслабла. Сама раздражнёная, пайшла з разгорнутым Цёткі Мані даўно няма, хата спушчана за бясцэнак, і па навуку усё сніцца і сніцца лотаць..."

Алесь МАЦКЕВІЧ

Віражы лёсу

Нататкі з падарожжа

Жонцы Кацярыне прысвячаецца

ФРАНЦУЗСКИ ЖАНІХ
Малодшая дачка Вольга трапіла ў Францыю на студэнцкую стажыроўку. Письмы ад яе — будучай журналісткі — прыходзілі даволі часта. У адным напісала, што ў Грэноблі ў парку пазнаёмляся з маладым, прыгожым хлопцам. Было гэта так. На лаўцы сядзеў адзінокі чалавек. Вольга запыталася, ці можна тут сесці? Хлопец ажыўся, запраду сядайце, калі ласка, месца хапае. Прадставіўся: "Я — Сільван". Яны доўга гутарылі, адразу знайшлі паразуменне, хаця яна была з беларускага Мінска, а ён з французскага Грэнобля. Аказалася, што Сільван — інжынер, кантралюе забеспячэнне ўсходняй часткі Еўропы электраэнергіяй...

У хуткім часе Сільван пазваніў маці, яна здзівілася яго выбару, але пагадзілася з тым, што нарэшце сын вырашыў ажаніцца. А дачка патэлефанавала ў Мінск. У падрабязнасці не ўдавалася, але сказала, што прыедзе з маладым чалавекам і каб сабраліся ўсе родзічы. Папрасіла стрыечнага брата. Толькі прыехаў у аэрапорт на машыне.
— Ну і нарабіла чадка клопату, — спачувалі мне і жонцы Кацярыне.
— Не бядуйце, — смяяліся мы ў адказ. — Тут толькі радавацца трэба. Лепш да вяселля дапамажыце рыхтавацца. Хочацца так усё зрабіць, каб не сканфузіцца.

Толік прыехаў загадзя. Нарэшце ў натоўпе авіяпасажыраў заўважыў маладых і падбег да іх, шчыра прывітаўся.
Сільван з вялікай цікавасцю гля-

дзеў на мільгаючыя за акном машыны краявіды: ён упершыню быў у Беларусі.

Калі выехалі на галоўны праспект Мінска, здзівіўся: які вялізны горад!
...Ліфт спыніўся на дзевятым паверсе. З яго выйшлі Вольга і Сільван. Ліля і Толік прыедуць пазней. Трэба ўладкаваць машыну і рэчы.

Ліфт дастаўляў і дастаўляў людзей, мабыць, упершыню так дружна збіралася радня. Усіх цікавіла, за каго Вольга выходзіць замуж. Кіравалі ўсім маці нявесты Кацярына і хросны бацька Валодзя Паляшчук. Гаспадыня запрашала гасцей да сталаў, застаўленых стравамі. Панавала агуль-

нае ажыўленне. Аднак усіх заглушала цётка Вера. У яе моцны голас, і кабета з настроем спявала самыя розныя песні, якія праз адчыненыя вокны разносіліся па двары.
Вясёлы настрой падтрымлівалі і Сільван з Вольгай. Вольга запрасіла хроснага бацьку патанчыць, і пачалося: вальс, факстрот, полька...

Па задуме маладых, завяршыцца вясельная цырымонія павінна была ў Францыі.
Пачаліся клопаты і падрыхтоўка да пездкі ў Грэнобль. І вось пашпарты замежныя зроблены. Білеты на цягнік узяты. І мы з жонкай позна вечарам у суботу занялі свае месцы ў вагоне.
— Не праспіце Кельн, а то трапіце ў цэнтр НАТА, — пажартаваў праваднік, праходзячы па вагоне.

У Кельне давалося доўга чакаць: на Берлін ішлі цягнікі адзін за адным, а ў наш накірунак усё не было. Нарэшце прыбыла, як у нас называюць, электрычка. Кінуліся да яе. Правадніца паглядзела білеты і чамусьці ўсміхнулася. Калі яна пайшла далей, нехта з пасажыраў сказаў, што мы зайшлі ў вагон першага класа, а трэба — трэцяга.

— Але нічога, — добразычліва дадаў мужчына, — да Парыжа даедзеце.
Электрычка неяк ціха, нібы плыла па рацэ, прыбыла ў Парыж. Вольга сустрэла нас з кветкамі, з радаснай усмешкай.
Патлумачыла: Сільван будзе чакаць заўтра ў Грэноблі на машыне. Мы размясціліся ў гасцініцы. А потым выкарысталі вольны час, каб адправіцца на сустрэчу з Парыжам. Першым аб'ектам нашай цікавасці стаў, зразумела, сусветна вядомы сабор. З хваляваннем у сэрцы пераступіў парог гэтага гіганта, які так выразна апісаў у сваім неўміручым рамане "Сабор парыжскай богамацеры" Віктор Гюго.
І цяпер хвалююць сэрца заклочныя радкі гэтага твора, якія апавядаюць, што калі ўскрылі магілу, у ёй у абдымку ляжалі два скілеты. Гэта Квазімода абдымаў Эсмеральду.
Калі іх аддзялілі адзін ад другога, яны рассыпаліся...
Ідуць і ідуць сюды людзі з розных куткоў свету, каб схіліць галовы перад цудам кахан-ня.
На пастаменце каля ўваходу ў сабор ляжаць кветкі.
Мая жонка паклала букет руж у памяць сваёй маці, Вольгі Дзмітрыеўны, якая пахавана ў вёсцы Савіна Дубровенскага раёна Віцебскай вобласці. Яна не дажыла года да вяселля ўнучкі.
Падумалася тады пра Вольгу і Сільвана: вось так каханне канкрэтных людзей яшчэ адной жыццёвай гісторыі звязала Беларусь і Францыю.

нае ажыўленне. Аднак усіх заглушала цётка Вера. У яе моцны голас, і кабета з настроем спявала самыя розныя песні, якія праз адчыненыя вокны разносіліся па двары.
Вясёлы настрой падтрымлівалі і Сільван з Вольгай. Вольга запрасіла хроснага бацьку патанчыць, і пачалося: вальс, факстрот, полька...
Па задуме маладых, завяршыцца вясельная цырымонія павінна была ў Францыі.
Пачаліся клопаты і падрыхтоўка да пездкі ў Грэнобль. І вось пашпарты замежныя зроблены. Білеты на цягнік узяты. І мы з жонкай позна вечарам у суботу занялі свае месцы ў вагоне.
— Не праспіце Кельн, а то трапіце ў цэнтр НАТА, — пажартаваў праваднік, праходзячы па вагоне.
У Кельне давалося доўга чакаць: на Берлін ішлі цягнікі адзін за адным, а ў наш накірунак усё не было. Нарэшце прыбыла, як у нас называюць, электрычка. Кінуліся да яе. Правадніца паглядзела білеты і чамусьці ўсміхнулася. Калі яна пайшла далей, нехта з пасажыраў сказаў, што мы зайшлі ў вагон першага класа, а трэба — трэцяга.

— Але нічога, — добразычліва дадаў мужчына, — да Парыжа даедзеце.
Электрычка неяк ціха, нібы плыла па рацэ, прыбыла ў Парыж. Вольга сустрэла нас з кветкамі, з радаснай усмешкай.
Патлумачыла: Сільван будзе чакаць заўтра ў Грэноблі на машыне. Мы размясціліся ў гасцініцы. А потым выкарысталі вольны час, каб адправіцца на сустрэчу з Парыжам. Першым аб'ектам нашай цікавасці стаў, зразумела, сусветна вядомы сабор. З хваляваннем у сэрцы пераступіў парог гэтага гіганта, які так выразна апісаў у сваім неўміручым рамане "Сабор парыжскай богамацеры" Віктор Гюго.
І цяпер хвалююць сэрца заклочныя радкі гэтага твора, якія апавядаюць, што калі ўскрылі магілу, у ёй у абдымку ляжалі два скілеты. Гэта Квазімода абдымаў Эсмеральду.
Калі іх аддзялілі адзін ад другога, яны рассыпаліся...
Ідуць і ідуць сюды людзі з розных куткоў свету, каб схіліць галовы перад цудам кахан-ня.
На пастаменце каля ўваходу ў сабор ляжаць кветкі.
Мая жонка паклала букет руж у памяць сваёй маці, Вольгі Дзмітрыеўны, якая пахавана ў вёсцы Савіна Дубровенскага раёна Віцебскай вобласці. Яна не дажыла года да вяселля ўнучкі.
Падумалася тады пра Вольгу і Сільвана: вось так каханне канкрэтных людзей яшчэ адной жыццёвай гісторыі звязала Беларусь і Францыю.

нае ажыўленне. Аднак усіх заглушала цётка Вера. У яе моцны голас, і кабета з настроем спявала самыя розныя песні, якія праз адчыненыя вокны разносіліся па двары.
Вясёлы настрой падтрымлівалі і Сільван з Вольгай. Вольга запрасіла хроснага бацьку патанчыць, і пачалося: вальс, факстрот, полька...
Па задуме маладых, завяршыцца вясельная цырымонія павінна была ў Францыі.
Пачаліся клопаты і падрыхтоўка да пездкі ў Грэнобль. І вось пашпарты замежныя зроблены. Білеты на цягнік узяты. І мы з жонкай позна вечарам у суботу занялі свае месцы ў вагоне.
— Не праспіце Кельн, а то трапіце ў цэнтр НАТА, — пажартаваў праваднік, праходзячы па вагоне.
У Кельне давалося доўга чакаць: на Берлін ішлі цягнікі адзін за адным, а ў наш накірунак усё не было. Нарэшце прыбыла, як у нас называюць, электрычка. Кінуліся да яе. Правадніца паглядзела білеты і чамусьці ўсміхнулася. Калі яна пайшла далей, нехта з пасажыраў сказаў, што мы зайшлі ў вагон першага класа, а трэба — трэцяга.

— Але нічога, — добразычліва дадаў мужчына, — да Парыжа даедзеце.
Электрычка неяк ціха, нібы плыла па рацэ, прыбыла ў Парыж. Вольга сустрэла нас з кветкамі, з радаснай усмешкай.
Патлумачыла: Сільван будзе чакаць заўтра ў Грэноблі на машыне. Мы размясціліся ў гасцініцы. А потым выкарысталі вольны час, каб адправіцца на сустрэчу з Парыжам. Першым аб'ектам нашай цікавасці стаў, зразумела, сусветна вядомы сабор. З хваляваннем у сэрцы пераступіў парог гэтага гіганта, які так выразна апісаў у сваім неўміручым рамане "Сабор парыжскай богамацеры" Віктор Гюго.
І цяпер хвалююць сэрца заклочныя радкі гэтага твора, якія апавядаюць, што калі ўскрылі магілу, у ёй у абдымку ляжалі два скілеты. Гэта Квазімода абдымаў Эсмеральду.
Калі іх аддзялілі адзін ад другога, яны рассыпаліся...
Ідуць і ідуць сюды людзі з розных куткоў свету, каб схіліць галовы перад цудам кахан-ня.
На пастаменце каля ўваходу ў сабор ляжаць кветкі.
Мая жонка паклала букет руж у памяць сваёй маці, Вольгі Дзмітрыеўны, якая пахавана ў вёсцы Савіна Дубровенскага раёна Віцебскай вобласці. Яна не дажыла года да вяселля ўнучкі.
Падумалася тады пра Вольгу і Сільвана: вось так каханне канкрэтных людзей яшчэ адной жыццёвай гісторыі звязала Беларусь і Францыю.

нае ажыўленне. Аднак усіх заглушала цётка Вера. У яе моцны голас, і кабета з настроем спявала самыя розныя песні, якія праз адчыненыя вокны разносіліся па двары.
Вясёлы настрой падтрымлівалі і Сільван з Вольгай. Вольга запрасіла хроснага бацьку патанчыць, і пачалося: вальс, факстрот, полька...
Па задуме маладых, завяршыцца вясельная цырымонія павінна была ў Францыі.
Пачаліся клопаты і падрыхтоўка да пездкі ў Грэнобль. І вось пашпарты замежныя зроблены. Білеты на цягнік узяты. І мы з жонкай позна вечарам у суботу занялі свае месцы ў вагоне.
— Не праспіце Кельн, а то трапіце ў цэнтр НАТА, — пажартаваў праваднік, праходзячы па вагоне.
У Кельне давалося доўга чакаць: на Берлін ішлі цягнікі адзін за адным, а ў наш накірунак усё не было. Нарэшце прыбыла, як у нас называюць, электрычка. Кінуліся да яе. Правадніца паглядзела білеты і чамусьці ўсміхнулася. Калі яна пайшла далей, нехта з пасажыраў сказаў, што мы зайшлі ў вагон першага класа, а трэба — трэцяга.

— Але нічога, — добразычліва дадаў мужчына, — да Парыжа даедзеце.
Электрычка неяк ціха, нібы плыла па рацэ, прыбыла ў Парыж. Вольга сустрэла нас з кветкамі, з радаснай усмешкай.
Патлумачыла: Сільван будзе чакаць заўтра ў Грэноблі на машыне. Мы размясціліся ў гасцініцы. А потым выкарысталі вольны час, каб адправіцца на сустрэчу з Парыжам. Першым аб'ектам нашай цікавасці стаў, зразумела, сусветна вядомы сабор. З хваляваннем у сэрцы пераступіў парог гэтага гіганта, які так выразна апісаў у сваім неўміручым рамане "Сабор парыжскай богамацеры" Віктор Гюго.
І цяпер хвалююць сэрца заклочныя радкі гэтага твора, якія апавядаюць, што калі ўскрылі магілу, у ёй у абдымку ляжалі два скілеты. Гэта Квазімода абдымаў Эсмеральду.
Калі іх аддзялілі адзін ад другога, яны рассыпаліся...
Ідуць і ідуць сюды людзі з розных куткоў свету, каб схіліць галовы перад цудам кахан-ня.
На пастаменце каля ўваходу ў сабор ляжаць кветкі.
Мая жонка паклала букет руж у памяць сваёй маці, Вольгі Дзмітрыеўны, якая пахавана ў вёсцы Савіна Дубровенскага раёна Віцебскай вобласці. Яна не дажыла года да вяселля ўнучкі.
Падумалася тады пра Вольгу і Сільвана: вось так каханне канкрэтных людзей яшчэ адной жыццёвай гісторыі звязала Беларусь і Францыю.

нае ажыўленне. Аднак усіх заглушала цётка Вера. У яе моцны голас, і кабета з настроем спявала самыя розныя песні, якія праз адчыненыя вокны разносіліся па двары.
Вясёлы настрой падтрымлівалі і Сільван з Вольгай. Вольга запрасіла хроснага бацьку патанчыць, і пачалося: вальс, факстрот, полька...
Па задуме маладых, завяршыцца вясельная цырымонія павінна была ў Францыі.
Пачаліся клопаты і падрыхтоўка да пездкі ў Грэнобль. І вось пашпарты замежныя зроблены. Білеты на цягнік узяты. І мы з жонкай позна вечарам у суботу занялі свае месцы ў вагоне.
— Не праспіце Кельн, а то трапіце ў цэнтр НАТА, — пажартаваў праваднік, праходзячы па вагоне.
У Кельне давалося доўга чакаць: на Берлін ішлі цягнікі адзін за адным, а ў наш накірунак усё не было. Нарэшце прыбыла, як у нас называюць, электрычка. Кінуліся да яе. Правадніца паглядзела білеты і чамусьці ўсміхнулася. Калі яна пайшла далей, нехта з пасажыраў сказаў, што мы зайшлі ў вагон першага класа, а трэба — трэцяга.

— Але нічога, — добразычліва дадаў мужчына, — да Парыжа даедзеце.
Электрычка неяк ціха, нібы плыла па рацэ, прыбыла ў Парыж. Вольга сустрэла нас з кветкамі, з радаснай усмешкай.
Патлумачыла: Сільван будзе чакаць заўтра ў Грэноблі на машыне. Мы размясціліся ў гасцініцы. А потым выкарысталі вольны час, каб адправіцца на сустрэчу з Парыжам. Першым аб'ектам нашай цікавасці стаў, зразумела, сусветна вядомы сабор. З хваляваннем у сэрцы пераступіў парог гэтага гіганта, які так выразна апісаў у сваім неўміручым рамане "Сабор парыжскай богамацеры" Віктор Гюго.
І цяпер хвалююць сэрца заклочныя радкі гэтага твора, якія апавядаюць, што калі ўскрылі магілу, у ёй у абдымку ляжалі два скілеты. Гэта Квазімода абдымаў Эсмеральду.
Калі іх аддзялілі адзін ад другога, яны рассыпаліся...
Ідуць і ідуць сюды людзі з розных куткоў свету, каб схіліць галовы перад цудам кахан-ня.
На пастаменце каля ўваходу ў сабор ляжаць кветкі.
Мая жонка паклала букет руж у памяць сваёй маці, Вольгі Дзмітрыеўны, якая пахавана ў вёсцы Савіна Дубровенскага раёна Віцебскай вобласці. Яна не дажыла года да вяселля ўнучкі.
Падумалася тады пра Вольгу і Сільвана: вось так каханне канкрэтных людзей яшчэ адной жыццёвай гісторыі звязала Беларусь і Францыю.

нае ажыўленне. Аднак усіх заглушала цётка Вера. У яе моцны голас, і кабета з настроем спявала самыя розныя песні, якія праз адчыненыя вокны разносіліся па двары.
Вясёлы настрой падтрымлівалі і Сільван з Вольгай. Вольга запрасіла хроснага бацьку патанчыць, і пачалося: вальс, факстрот, полька...
Па задуме маладых, завяршыцца вясельная цырымонія павінна была ў Францыі.
Пачаліся клопаты і падрыхтоўка да пездкі ў Грэнобль. І вось пашпарты замежныя зроблены. Білеты на цягнік узяты. І мы з жонкай позна вечарам у суботу занялі свае месцы ў вагоне.
— Не праспіце Кельн, а то трапіце ў цэнтр НАТА, — пажартаваў праваднік, праходзячы па вагоне.
У Кельне давалося доўга чакаць: на Берлін ішлі цягнікі адзін за адным, а ў наш накірунак усё не было. Нарэшце прыбыла, як у нас называюць, электрычка. Кінуліся да яе. Правадніца паглядзела білеты і чамусьці ўсміхнулася. Калі яна пайшла далей, нехта з пасажыраў сказаў, што мы зайшлі ў вагон першага класа, а трэба — трэцяга.

Нягоды не зламалі Праведніцу

28 студзеня 1998 года ў далёкім Іерусаліме ўганаравалі беларуску Тэрэзу Выхоту. За тое, што ў гады фашысцкай акупацыі яна "рызыкавала сваім жыццём дзеля выратавання яўрэяў пры іх праследаванні", ёй было нададзена званне Праведніцы свету і прысуджаны медаль Праведніцы народаў свету. Яе імя занесена на Сцяну памяці ў Алеі праведнікаў Яд-Вашэм.
Тэрэза Канстанцінаўна Выхота не дажыла да гэтага прызнання. Яна памерла на дзесяць год раней, 14 сакавіка 1988 года, у вельмі сталым узросце. Але памяць пра яе зберагаецца і ў Беларусі, і ў Ізраілі.

Радзіма Т.Выхоты — вёска Лапухі цяперашняга Грэскага раёна. Тут яна нарадзілася 21 лістапада 1904 года ў сям'і рабочага. У 13 год пачала свой працоўны шлях: была чорнарабочай у прыватнай сталюўцы, батрачкай у пані Дарналовіч, сельскагаспадарчай рабочай у саўгасе імя Урыцкага ў Сенніцы пад Мінскам. Затым — вучоба на курсах жанчын-арганізатараў у Мінску, пасля перапынку — у Камуністычным універсітэце напрыянальных меншасцей Захаду ў Маскве, у маскоўскім Інстытуце чырвонай прафесуры. Заняткі чаргаваліся з работай жаночым арганізатарам Грэскага райкама партыі, выкладчыкам рабфака Беларускага дзяржаўнага універсітэта, курсаў прапагандыстаў пры ЦК КП(б)Б, у Вышэйшай сельскагаспадарчай школе.

І тут нечакана прыйшла бяда. У 1937 годзе быў арыштаваны, а затым расстраляны муж Т.Выхоты Іосіф Нападоўскі. Праўда, яе пакуль не чапалі, дазволілі выкладаць гісторыю ў сталічных сярэдніх школах.
У гады фашысцкай акупацыі Т.Выхота жыла ў мястэчку Гарадок пад Маладзечнам. З дакументаў відаць, што ваенныя падзеі заглушылі ранейшыя крыўды. Як пісаў у 1975 годзе сакратару ЦК КПБ Пятру Машэраву жыхар Гарадка Гаўрыла Чанода, "ВЫХОТА Тэрэза Канстанцінаўна ўзяла да сябе дзяўчынку яўрэйскай нацыянальнасці Сіму АЛЬТМАН, для якой дастала метрыку на імяе прозвішча — БУБНЕВІЧ Юзі, выдаўшы яе за сваю пляменніцу. Тэрэза Канстанцінаўна часта даручала мне распаўсюджаць лістоўкі праз давераных асоб. Гэтымі матэрыяламі і звесткамі таварыш ВЫХОТА забяспечвала партызан з брыгады Чкалава".
У сваю чаргу, Сіма Савельеўна Альтман пісала ў лісце, адрасаваным у Камісію партыйнага кантролю КПСС: "ВЫХОТА Тэрэза Канстанцінаўна выратавала мяне ад яўнай смерці, гэтая жанчына, прыхаваўшы мяне, пераступіла праз страх, небяспекі". Да гэтага трэба дадаць, што С.Альтман было тады 15 гадоў. Яе бацькоў рас-

стралялі ў Мінску фашысты, а самай ёй удалося ўцячы. Перш чым дайсці да Гарадка, яна доўга блукала па вёсках, але сяляне баяліся яе ўзяць. І толькі Тэрэза Канстанцінаўна сказала:
— Ты будзеш жыць у мяне. Калі хто спытае, адкуль, адказвай, што з Мінска, мая пляменніца. Бацькі загінулі ў час бамбёжкі.
Такім жа чынам Т.Выхота ратавала жыццё і бежанкі з Вялікіх

Лук Рымы Рассадзінай.
Вярнуўшыся пасля вайны ў Мінск, нейкі час мая маці выклала гісторыю ў СШ №42, яе нават хвалілі ў газетах. Але раптам усломнілі, што яна жонка "ворага народа". У 1948 годзе яе арыштавалі і асудзілі на 25 год заключэння. Дома засталіся без сродкаў да існавання непаўналетні сын і дачка. У 1955 годзе прыйшло доўгачаканае вызваленне. Т.Выхота вярнулася ў Мінск хворай. Давалося ісці на пенсію — па інваліднасці, а потым і на персанальную. Вярхоўны суд СССР у 1962 годзе перагледзеў ранейшую справу. Прыйшла доўгачаканая вестка і пра рэабілітацыю мужа.
Так з цягам часу перамагла справядлівасць. Жыццёвая нягода не зламалі жанчыну, якая прайшла складаны шлях ад батрачкі да Праведніцы свету.

Інеса НАПАДОЎСКАЯ, дачка Т. Выхоты і І. Нападоўскага.
НА ЗДЫМКАХ: Т.ВЫХОТА; фрагмент Сцяны памяці з яе прозвішчам.
Фота з сямейнага архіва.

Інеса НАПАДОЎСКАЯ, дачка Т. Выхоты і І. Нападоўскага.
НА ЗДЫМКАХ: Т.ВЫХОТА; фрагмент Сцяны памяці з яе прозвішчам.
Фота з сямейнага архіва.

**У купалаўцаў
прэм'ера — містычная
камедыя "Чычыкаў"**

У рэпертуары Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы прэм'ера — містычная камедыя "Чычыкаў". Як расказалі ў тэатры, новая пастановка — гэта спроба пераасэнсаваць вядомую паэму Мікалая Гоголя "Мёртвыя душы". Яе сцэнічную версію тэатру прапанаваў драматург Андрэй Курэйчык.

Сучаснае гучанне твору класіка рускай літаратуры прыдаў рэжысёр Купалаўскага тэатра Валерый Раеўскі. На яго погляд, вядомы гоголеўскі персанаж — Павел Іванавіч Чычыкаў — па сутнасці, з'яўляецца "адным з першых прадпрымальнікаў на заранку гандлёва-эканамічных зносін". Іншая справа, якімі метадамі карыстаецца такі бізнесмен — гандляр мёртвымі душами і да чаго можа прывесці такая гонка за доўгімі рублём. У новым спектаклі заняты 40 артыстаў Купалаўскага тэатра. Музыку да яго напісаў кампазітар Віктар Капыцька.

НА ЗДЫМКУ:

Алег ГАРБУЗ у ролі Чычыкава.

**"Анталогія беларускай
класічнай музыкі"
выйшла ў Маскве**

Выдавецтва "Міжнародная кніга. Музыка" выпусціла унікальнае выданне — падвоены дыск "Анталогія беларускай класічнай музыкі". Наклад — 1 000 экзэмпляраў.

Дыск з'явіўся на аснове запісу двух канцэртаў, якія прайшлі ў 2002 годзе ў Маскве падчас Міжнароднага фестывалю "Прынашэнне Санкт-Пецярбургу". У канцэрце, які быў арганізаваны сумесна з Саюзам кампазітараў Беларусі, браў удзел Дзяржаўны сімфанічны аркестр радыё і тэлебачання Расіі пад кіраўніцтвам беларускага дырыжора Міхася Снітко. Сярод 16 кампазітараў, чые творы прадстаўлены на дысках, — Алег Хадоска з сімфоніяй №4 "Белая Русь", Сяргей Картэс з уверцюрай да іспанскай камедыі, Дзмітрый Смольскі з "Сімфанічным вар'яцтвамі", Андрэй Мдывані з сімфоніяй №6 "Полацкія пісьмёны" і п'есай "Аспіната", Ігар Лучанок з "Аве Марыяй".

Голас беларускай душы, як назваў прадстаўленае на дыску дырыжор Міхась Снітко, гучыць і дае магчымасць слухачам адкрыць для сябе нешта новае ў гісторыі беларускага мастацтва.

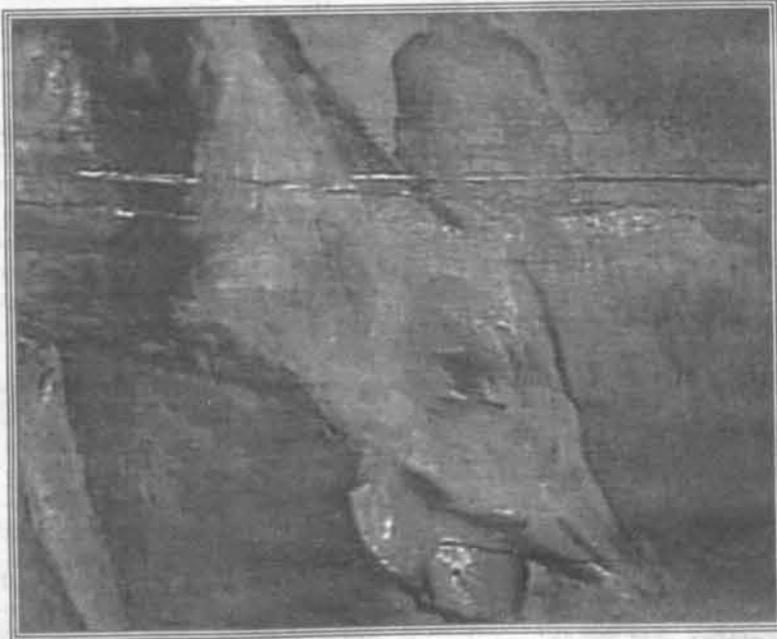
Алена СПАСЮК.

Аўкцыён

Спрэчны Шагал за \$ 650 000...

29 мая ў антыкварна-аўкцыённым доме "Paragis" вырашаўся лёс жывапіснай карціны Марка Шагала, якая, хоць на ёй намалеваны певень, не мае назвы. Яшчэ ніколі за апошнія 80 гадоў на радзіме знакамітага мастака не вы-

стаўляліся яго творы, напісаныя фарбамі. У беларускіх музеях няма ніводнай жывапіснай работы майстра. Нават ў Цэнтры Марка Шагала ў Віцебску экспануецца толькі графіка.

Яшчэ да пачатку аўкцыёну існавала невялікая інтрыга наконт таго, адкуль з'явілася карціна, хто стане яе новым гаспадаром, ці застанеца яна ў Беларусі. Прозвішча былога ўладальніка трымаецца ў сакрэце, але вядома, што карціна была напісана ў 20-х гадах мінулага стагоддзя, калі мастак яшчэ жыў у Беларусі. Твор ніколі не пакідаў межаў краіны, і першым яго ўладальнікам быў ураджэнец роднага горада Шагала — Лёзна. Як карціна трапіла да яго, невядома, а вось другі гаспадар карціны атрымаў яе ў спадчыну.

Застаецца толькі здагадвацца, што прымусіла выставіць бяспечную мастацкую каштоўнасць на аўкцыён, але факт застаецца фактам: твор на працягу двух тыдняў знаходзіўся ў сценах антыкварна-аўкцыённага дома "Paragis", і паглядзець на яго маглі ўсе жадаючыя.

У гэты ж час забяспечаныя знаўцы мастацтва падавалі заяўкі на ўдзел у аўкцыёне. Усяго іх было больш дзесяці. На жаль, Нацыянальны мастацкі музей не змог быць у іх ліку з-за недахопу сродкаў. Праўда, гаспадар карціны згодны быў прадаць твор музею па стартавай цане — 250 тысяч долараў. Але мецэнатаў музей так і не знайшоў. Зноў карціна знакамитага мастака будзе радаваць не наведвальнікаў музея, а толькі родных і сяброў новага, трэцяга па ліку, ўладальніка твора, які набыў яго за 650 тысяч

долараў. Судышае толькі тое, што карціна, якую Шагал напісаў на роднай беларускай зямлі, застаецца ў Беларусі. І хто ведае, што можа з ёй стаць яшчэ праз 80 гадоў, магчыма, яна стане нацыянальным набыткам, а не ўласнасцю аднаго чалавека.

Р. С. На наступны дзень пасля аўкцыёну ўнучка Марка Шагала Мерэт-Мейер Грабер, якая з'яўляецца віцэ-прэзідэнтам Шагалаўскага камітэта ў Парыжы, заявіла, што карціна несапраўдная. У якасці доказаў яна нагадала, што твор ужо тры разы праходзіў экспертызу ў камітэце Шагала, і кожны раз яго сапраўднасць не пацвярджалася.

На аўкцыён карціна ўсё ж такі

трапіла таму, што, па словах выканаўчага дырэктара аўкцыённага дома "Paragis" Людмілы Конанавай, сапраўднасць карціны была пацверджана незалежным экспертам. Прозвішча яго таксама не называюць.

У хуткім часе ў Парыжы будзе створана яшчэ адна камісія па вызначэнні сапраўднасці твора. Толькі пасля гэтага стане вядома, колькі на самай справе каштуе карціна.

Пакуль працягваюцца спрэчкі наконт сапраўднасці гэтай карціны, з'явілася чарговая навіна: восенню аўкцыённы дом збіраецца прадаць яшчэ сорок работ знакамітага майстра. І зноў іх возьмуць з прыватнай калекцыі (ЗША).

Кацярына НЕМАГАЙ.

Фестывалі

"Віцязі" беларускага кіно

Завяршыўся 14-ы міжнародны кінафорум "Залаты Віцязь", які на гэты раз адбыўся ў Чалябінску (Расійская Федэрацыя). У ім прынялі ўдзел 200 кінематографістаў з 30 краін свету, у тым ліку з Беларусі. За 10 фестывальных дзён была паказана рэкордная колькасць фільмаў — 204. Усе фільмы прайшлі экспертна адбор на адпаведнасць дэвізу фестывалю — "За маральныя, хрысціянскія ідэалы. За ўзвышэнне душы чалавека".

Нашы кінематографісты заваявалі на "Залатым Віцязі" шмат узнагарод. Галоўнай наградзе ў намінацыі "Дзіцячае кіно" ўдастоена стужка "Маленькія ўцекачы" рэжысёра Рэнаты Грыцковай.

Міжнароднае журы прысудзіла вышэйшую ўзнагароду кінафоруму — статуэтку "Залаты Віцязь" — фільму беларускай дакументалістыкі Галіны Адамовіч "Божа мой". Дыпламам "За лепшую апэратарскую работу" было адзначана таксама майстэрства апэратара гэтай карціны Таццяны Логінавай.

"Залатога Віцязя" Беларусь атрымала і ў намінацыі "Дэбютныя і студэнцкія фільмы". Вышэйшай узнагароды фестывалю ўдастоены Дзмі-

рый Лось, Алена Трафіменка і Яўгенія Сяцко за фільм "Тэрыторыя супраціўлення".

"Сярэбранага Віцязя" ў намінацыі "Віда-і тэлевізійныя фільмы" заваявала беларуская лента "Султан з Ардынак", створаная Віктарам Асюком. У гэтай жа намінацыі спецыяльным дыпламам журы адзначана работа беларускага рэжысёра Аляксандра Карпава "Палітра памяці".

У намінацыі "Анімацыйнае кіно" "Бронзавы Віцязь" прысуджаны стваральніцы фільма "Легенда пра лэдзі Гадзіву" Трыне Кадзюковай.

Мастацкі фільм вядомага беларускага рэжысёра Аляксандра Яфрэмава "Дунечка" ўдастоены спецыяльнага дыплама журы.

Спецыяльнай узнагародай — прызам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Аляксандра Лукашэвіча "За захаванне духоўнасці ў кінамастацтве" — узнагароджана народная артыстка Расіі Кацярына Васільева, якая ўзначальвала ў гэтым годзе журы мастацкіх фільмаў на фестывалі.

Таццяна КУВАРЫНА.

**"Лялька" —
ўладальнік
чатырох Гран-пры**

Беларускі тэатр "Лялька" (Віцебск) заваяваў Гран-пры на IV Міжнародным фестывалі лялечных тэатраў, які праходзіў з 10 па 13 мая ва ўкраінскім горадзе Вінніца.

Як паведамілі ў тэатры, форум сабраў звыш 10 калектываў з Расіі, Украіны, Беларусі і Польшчы. Артысты віцебскага тэатра ўпершыню прымалі ў ім удзел. Яны прадставілі спектакль "Забыты скарб" па казцы Уладзіміра Караткевіча. Ролі ў ім выконвалі Юрый Франкаў, Юрый Шыньелька, Аляксандр Макаўскі і Юрый Сяменчанка. Рэжысёр спектакля — Віктар Клімчук.

Журы высока ацаніла стылістычнае адзінства мастацкага, музыкальнага і рэжысёрскага вырашэння пастановкі, ігру акцёраў, а таксама вялікую душэўную напоўненасць спектакля. Чым з'яўляецца родная зямля для чалавека? У чым трагедыя народа, які страціў душу? Гэтыя пытанні ставяць перад гледачамі стваральнікі спектакля.

У тэатры адзначылі, што за 20-гадовую гісторыю існавання гэта ўжо чацвёрты Гран-пры, які заваяваны віцебскім калектывам лялечнага тэатра на розных міжнародных фестывалях.

**Тыдзень
беларускай
культуры
ў Іркуцку**

Тыдзень беларускай культуры пройдзе ў расійскім Іркуцку з 5 па 11 чэрвеня. Аб гэтым паведамілі ў Іркуцкім тэатрыстве беларускай культуры імя Янкі Чарэскага, якое выступіла ініцыятарам правядзення акцыі.

Тыдзень адкрыецца спектаклем "Трыбунал" па п'есе беларускага драматурга Андрэя Мяснішкіна, якую ў мясцовым Тэатры юнага гледача паставіў заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі Валерый Анісенка. На наступны дзень у Міністрацыі Праваабарончай акцыі пройдзе вечар памяці, прысвечаны 60-годдзю Перамогі. На наступны дзень у Іркуцкім тэатры ветэранам Вялікай Айчыннай вайны будуць уручаны медалі "60 гадоў вызвалення Рэспублікі Беларусь ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў". У праграме Тыдня — урочыстасці, прысвечаныя 160-годдзю з дня нараджэння Яна Чарэскага, паказ кінафільма "Анастасія Слупская", вечар беларускай музыкі, фестываль творчых калектываў Іркуцкага таварыства беларускай культуры.

**Саграваюць
увага і тален**

У Міжнародны дзень аховы дзяцей адзначаўся 1 чэрвеня, Пасольства Украіны ў Беларусі правало святочны дзень прадстаўнікоў дыпламатычнай місіі, акрэдытаваных у нашай краіне. Дзяцей павіншаваў Надзвычайны ўпаўнаважаны Пасол Украіны ў Беларусі Шапавал. У пасольстве прадставілі выставу малюнкаў юных талентаў, быў паказ нацыянальных касцюмаў, створаных дзецьмі выбары пераможцаў дзіцячаму рэабілітацыйна-аздароўчаму цэнтру "Ждановічы".

**Незвычайны
альбом НЕО**

Група Neo выпусціла новы альбом "Дзікае паляванне", які стаў вынікам незвычайнага праекта. У яго рамках уладальнікі альбому сапалілі рок, оперная музыка і фолк. Дыск з'яўляецца свайго роду індтрэккам да шоу, паказанага ў рамках фестывалю "Млын моды" у Мінску.

Музыка, напісаная гітарыстам Нео Андрэем Маркуцом пры ўдзеле Андрэя Зубрыча, заснавана на матывах вядомай оперы В. С. Моцарта "Дзікае паляванне караля Саломона".

Але і гэта яшчэ не ўсё — у альбоме запісаны з сімфанічным аркестрам. "Для нас гэта было сапраўды днай праверкай прафесіяналізму. Тым больш, што ўсё рабілі мы максімальна кароткія тэрміны. Мы літаральна нававалі ў студыю, — расказвае вакаліст Нео Вадзім Касалапаў. Зараз музыканты сумесна з Сашам Варламавым плануюць паказ шоу "Дзікае паляванне" ў шэрагу еўрапейскіх краін, а таксама працягваюць працаваць над новым дыскам уласнага гучання.

Падрыхтавала Яна ГОМ

"Голас Радзімы"
Галоўны рэдактар
Наталія САЛУК

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:

Міністэрства замежных спраў Рэспублікі Беларусь;
Камітэт па справах рэлігій і нацыянальнасцей пры Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь;
Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з зарубажнымі краінамі;
Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом «Радзіма».

Наш адрас: 220005, Рэспубліка Беларусь, Мінск, пр. Ф. Скарыны, 44.
Тэлефоны (+375 - 17) 288 - 11 - 97 (бухгалтэрыя), 288-12-80, 284-76-56, 288-17-82 (тэл./факс).
Галоўны рэдактар: 8029-6-88-17-82. Email: golos_radzimy@tut.by

ЧЫТАЙЦЕ "Голас Радзімы"
ў ІНТЭРНЕЦЕ:
http://www.belarus21.by

Рэгістрацыйнае пасведчанне №81. Падпісны Індэкс у Беларусі 63054.
Аб'ём 4 друк. аркушы. Тыраж 2034 экз. Заказ 750. Падпісана да друку 07.06.2005 г. у 12.00.
Газета набрана і зьвязтана на рэдакцыйным настольна-выдавальніцкім комплексе. Рубрыкай "Ракурс" пазначаны рэкламны матэрыял.
Адрэсавана ААТ "Чырвоная зорка" (220073, г. Мінск, 1-шы Загорны завулак, 3).
Пазіцыі рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы яных друкуюцца на старонках "Голасу Радзімы", могуць не супадаць.
© "Голас Радзімы", 2005.